

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ  
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

---

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES



ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ  
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ  
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

**«Η γεωστρατηγική σημασία της τριμερούς συνεργασίας Κύπρου,  
Αιγύπτου και Ελλάδας και οι τρόποι δημιουργίας ενός ισχυρού  
πυλώνα σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο».**

*“The geostrategic importance of the trilateral cooperation between  
Cyprus, Egypt and Greece and the ways to establish a robust pillar of  
stability in the Eastern Mediterranean”*

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Γρηγόριος Κωνσταντέλλος**  
(Α.Μ.: 1221Μ229)

Αθήνα, Ιανουάριος 2023

Τριμελής Επιτροπή  
Καθηγητής Κωνσταντίνος Κολλιόπουλος, (επιβλέπων)  
Αν. Καθηγητής Γεώργιος Στασινόπουλος  
Επίκουρος Καθηγητής Ανδρέας Λιαρόπουλος



Copyright © Γρηγόριος Κωνσταντέλλος, 2023

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

## **Αφιέρωση**

*Αφιερώνω την παρούσα διατριβή στον πολυαγαπημένο μου πατέρα, Στρατηγό Δημήτρη Κωνσταντέλλο, που δεν είναι πια μαζί μας. Η απουσία του είναι αισθητή σε όλη μας την οικογένεια διαρκώς. Πορευόμαστε στα χνάρια του και στο παράδειγμά του.*

*Επίσης, στα μέλη της οικογένειά μου (σύζυγο και παιδιά) για την απόλυτη υποστήριξη τους και την απεριόριστη υπομονή που έδειξαν, κατά τη διάρκεια της περιόδου, από τον Σεπτέμβριο του 2021 έως το Δεκέμβριο του 2022, στην προσπάθειά μου για αναζήτηση περαιτέρω γνώσης και εξειδίκευσης.*



## Περιεχόμενα

Περίληψη .....	7
Εισαγωγή .....	11
Κεφάλαιο 1 <sup>ο</sup> Γεωπολιτική και γεωοικονομική ανάλυση της Ανατολικής Μεσογείου	16
1.1. Η έννοια της γεωπολιτικής .....	16
1.2. Η Ανατολική Μεσόγειος ως μία νέα περιφέρεια – Ανταγωνισμοί, συγκρούσεις και ευκαιρίες.....	17
1.3. Το ενεργειακό περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου και οι Επιπτώσεις στο διεθνές σύστημα.....	21
Κεφάλαιο 2ο Ο ρόλος της Τουρκίας, η αξιολόγηση κινδύνου και απειλών στις διακρατικές σχέσεις και εντάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο. ....	26
Κεφάλαιο 3 <sup>ο</sup> Περιφερειακοί δρώντες - Ανάλυση και ιστορική αναδρομή των σχέσεων Ελλάδας, Κύπρου και Αιγύπτου .....	33
3.1. Οι περιφερειακοί δρώντες.....	33
3.2. Ελλάδα .....	33
3.2.1. Η γεωπολιτική σημασία της Ελλάδας.....	33
3.2.2 Η γεωπολιτική στρατηγική της Ελλάδας. ....	35
3.2.3. Η Ελλάδα στο πλαίσιο των διεθνών συνεργασιών .....	37
3.3. Κύπρος.....	41
3.3.1. Η γεωπολιτική σημασία της Κύπρου.....	41
3.4. Αίγυπτος.....	44
3.4.1. Η γεωπολιτική σημασία της Αιγύπτου .....	44
3.4.2. Η ενέργεια ως στρατιωτική ασπίδα της Αιγύπτου.....	48
Κεφάλαιο 4 <sup>ο</sup> Αίγυπτος – Ελλάδα – Κύπρος: Η τριμερής συνεργασία ως ισχυρός πυλώνας ασφάλειας και σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο.....	51
4.1. Η Διακήρυξη της 9ης Τριμερής Σύνοδος Κορυφής Ελλάδας - Κύπρου - Αιγύπτου στην Αθήνα στις 19 Οκτωβρίου 2021 : .....	56
Συμπεράσματα .....	58
Προτάσεις .....	65
Επίλογος.....	68
Πηγές – Βιβλιογραφία .....	70
Έντυπο Ελέγχου Λογοκλοπής .....	81



## Περίληψη

Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και τη μετάβαση σε ένα μονοπωλιακό σύστημα, η ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου έχει υποστεί πολλές σημαντικές γεωπολιτικές αλλαγές. Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, η Ανατολική Μεσόγειος, διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στη διαμόρφωση των εξελίξεων που αναγκάζουν τις περιφερειακές χώρες να αλληλεπιδρούν όλο και περισσότερο σε ένα σύστημα που αναπόφευκτα επηρεάζει τόσο την Ευρώπη όσο και άλλες περιφερειακές ή μη χώρες. Οι αραβικές εξεγέρσεις, ο αναθεωρητικός ρόλος της Τουρκίας και η ανακάλυψη υδρογονανθράκων στην ευρύτερη περιοχή, έδωσαν μια νέα προοπτική για την αντιμετώπιση κοινών απειλών αλλά και για την υπεράσπιση των κοινών συμφερόντων με τη σύναψη διακρατικών συνεργασιών, σε πολλά επίπεδα, για τη διασφάλιση της ειρήνης, της ασφάλειας και της σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή. Οι διεθνείς συγκυρίες έχουν διαμορφώσει ένα νέα γεωπολιτικό περιβάλλον στην Ανατολική Μεσόγειο επηρεάζοντας, εκτός από τις σχέσεις μεταξύ των περιφερειακών κρατών, και τις αντιδράσεις της διεθνούς κοινότητας και των Μεγάλων Δυνάμεων.

Υπό αυτό το πρίσμα και λαμβάνοντας υπόψη τις σχέσεις των κρατών στην Ανατολική Μεσόγειο, είναι βέβαιο ότι το ενεργειακό ζήτημα είναι το σύγχρονο γεωπολιτικό «μήλον της έριδος» στην Ανατολική Μεσόγειο, ιδίως μεταξύ Τουρκίας και κρατών όπως η Κύπρος, η Ελλάδα και η Αίγυπτος, που αποτελούν το αντικείμενο της μελέτης μας, λαμβάνοντας όμως υπόψη τα ζητήματα και τις κρίσεις που δημιουργεί ο πόλεμος στην Ουκρανία και η έντονη αντιπαράθεση της Ρωσίας με την Ευρώπη, στο πλαίσιο της προσπάθειας απομόνωσης της Ρωσίας και της απεξάρτησης της Ευρώπης από το ρωσικό φυσικό αέριο.

Στο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, δεδομένων των συνθηκών και των διλημάτων ασφαλείας, αποτελεί οξύμωρο σχήμα το γεγονός ότι η ανακάλυψη ενεργειακών αποθεμάτων, ως θετικός παράγοντας ενεργειακής ασφάλειας, εγείρει επιπλέον έντονα ζητήματα ανασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή. Εξετάζοντας τις σχέσεις μεταξύ των κρατών διαχρονικά, διαπιστώνουμε ότι οι βασικοί παράγοντες στη διαμόρφωση αυτών των σχέσεων είναι τα εθνικά συμφέροντα και τα ζητήματα εθνικής ασφάλειας που προκύπτουν αλυσιδωτά ακολουθώντας τις εξελίξεις, έχοντας εντός της περιφέρειας, έναν βασικό πυλώνα αναθεωρητικής στάσης και πρακτικής,

την Τουρκία. Από την άλλη η Ρωσία φαίνεται πως έχει το ειδικό βάρος να γείρει τη πλάστιγγα διαμορφώνοντας τις εξελίξεις.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, εστιάζουμε κυρίως στην τριμερή συνεργασία Ελλάδας - Κύπρου – Αιγύπτου εξετάζοντας, μέσα από μια ανασκόπηση ιστορικών γεγονότων και εξελίξεων, τις σχέσεις, τα κίνητρα, τα ενδιαφέροντα, τις απειλές και τις προοπτικές αυτής της συνεργασίας καθώς και τις αντιδράσεις που αυτή προκαλεί.

Στο πλαίσιο αυτό, η τριμερής συνεργασία μεταξύ Αιγύπτου, Κύπρου και Ελλάδας μπορεί να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις και τα θεμέλια για τη δημιουργία ενός ισχυρού πυλώνα σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο, λαμβάνοντας υπόψη τον συνεχιζόμενο πόλεμο στην Ουκρανία, όπου η εισβολή της Ρωσίας έθεσε νέα ζητήματα ασφάλειας σε πολλά επίπεδα.

***Λέξεις κλειδιά: Ανατολική Μεσόγειος, Τριμερής Συνεργασία, Διεθνείς Σχέσεις, Αίγυπτος, Ελλάδα, Κύπρος, Γεωστρατηγική, Ενέργεια***



**“The geostrategic importance of the trilateral cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the ways to establish a robust pillar of stability in the Eastern Mediterranean”**

**Grigorios Konstantellos**

**Abstract**

Since the end of the Cold War and the transition to a monopoly system, the wider Eastern Mediterranean region has undergone many significant geopolitical changes. Today, more than ever, the Eastern Mediterranean plays a leading role in shaping developments that force the countries of the region to increasingly interact in a system that inevitably affects both Europe and other regional or non-regional countries. The Arab uprisings, the revisionistic role of Turkey and the discovery of hydrocarbon resources in the wider region, gave a new perspective to face common threats but also to defend common interests, by establishing transnational partnerships at many levels to ensure security, peace and stability in the wider region. The international circumstances have shaped a new geopolitical environment in the Eastern Mediterranean affecting, in addition to the relations between the states of the region, and the reactions of the international community and the Great Powers.

In this light and taking into account the relations of the states in the Eastern Mediterranean, it is certain that the energy issue is the modern geopolitical "bone of contention" in the Eastern Mediterranean, especially between Turkey and states such as Cyprus, Greece and Egypt, which are the subject of our study, however, taking into account the issues and crises created by the war in Ukraine and the intense confrontation between Russia and Europe in the context of the attempt to isolate Russia and to wean Europe off Russian natural gas.

In the Eastern Mediterranean subsystem, given the conditions and security dilemmas, it is an oxymoron that the discovery of energy reserves, as a positive energy security factor, raises additional strong insecurity issues in the wider region. Examining the relations between the states over time, we find that the main factors in the formation of these relations are national interests and national security issues that arise chainwise following the developments having, within the region, a key pillar of

revisionist attitude and practice, Turkey. On the other hand, Russia seems to have the special weight of tipping the scales by shaping developments.

Taking into account the above, we mainly focus on the tripartite cooperation of Greece - Cyprus - Egypt examining, through a review of historical events and developments, the relationships, motivations, interests, threats and prospects of this cooperation as well as the reactions it causes .

In this context, tripartite cooperation between Egypt, Cyprus and Greece can create the conditions and foundations for the creation of a strong pillar of stability in the Eastern Mediterranean, taking into account the ongoing war in Ukraine, where the invasion of Russia has raised new security issues in many levels.

***Keywords: Eastern Mediterranean, Tripartite Cooperation, International relations, Egypt, Greece, Cyprus, Geostrategy, Energy***

## Εισαγωγή

Η Μέση Ανατολή και ευρύτερα η Ανατολική Μεσόγειος, έχουν σημαντική γεωπολιτική αλλά και γεωοικονομική αξία τόσο για την ευρύτερη περιοχή όσο και διεθνώς. Τα τελευταία χρόνια, το περιφερειακό υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, βίωσε πολλά και βίαια γεγονότα τα οποία οδήγησαν σε σημαντικές γεωπολιτικές αλλαγές, επηρεάζοντας κατά περίπτωση τις ισορροπίες ισχύος με τις περιφερειακές χώρες να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις αλληλεπιδρώντας έντονα με τις Μεγάλες Δυνάμεις και άλλους ισχυρούς δρώντες. Οι πιέσεις ασκούνται αντίστοιχα απ' όλα τα μέρη συνθέτοντας ένα δυναμικό παιχνίδι εντυπώσεων και προβολής της δύναμης ισχύος. Στο πλαίσιο αυτό, οι διεθνείς εξελίξεις, όπως αυτές διαμορφώνονται στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου οδηγούν τις περιφερειακές χώρες σε μία ισχυρή αλληλεπίδραση, με τα τρέχοντα γεγονότα να τις εμπλέκουν βαθύτερα σε μία διαδικασία αλληλεξάρτησης.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία, ανέδειξε την ανάγκη ανάπτυξης παραγωγικών συνεργασιών μεταξύ των χωρών δεδομένου, ότι το ήδη διαμορφωμένο σύστημα δέχεται ισχυρές πιέσεις για άμεσες λύσεις. Ταυτόχρονα, στα νότια ευρωπαϊκά σύνορα φαίνεται πως έχει δημιουργηθεί ένα νέο καθεστώς το οποίο διαμορφώνει τις εξελίξεις, δοκιμάζοντας τα όρια της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας του NATO και τις αντοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό το σύστημα επηρεάζει αναπόφευκτα τόσο τα Ευρωπαϊκά κράτη όσο και τις υπόλοιπες περιφερειακές χώρες, τις μεγάλες δυνάμεις και άλλους ισχυρούς δρώντες, οι οποίοι καταβάλουν κάθε προσπάθεια να βρουν τη θέση τους στην νέα γεωστρατηγική σκακιέρα.

Οι αραβικές εξεγέρσεις, ανέκαθεν επηρέαζαν αισθητά την ισορροπία δυνάμεων διεθνώς, ενώ πυροδότησαν μια νέα εποχή που συνεχίζει να εξελίσσεται ραγδαία. Ήδη από το 2011, το κενό ισχύος που δημιουργήθηκε από την «Αραβική Άνοιξη», καλύφθηκε γρήγορα από το λεγόμενο Ισλαμικό Κράτος, συμβάλλοντας σε μεγάλο βαθμό στην περιφερειακή αποσταθεροποίηση. Η Αίγυπτος, η Τυνησία και η Υεμένη βρέθηκαν σε μία αβέβαιη μεταβατική κατάσταση και η Συρία με την Λιβύη σε μία μακροχρόνια εμφύλια σύγκρουση<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup> Tziarras Z., (2019), «The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security», PRIO Cyprus Center. Κεφάλαιο 1. Προσβάσιμο στο : [The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security - Peace Research Institute Oslo \(prio.org\)](https://www.prio.org/publications/attachments/Tziarras_Z_2019.pdf)

Θέλοντας να αξιολογήσουμε τα αποτελέσματα της «Αραβικής Άνοιξης», των αραβικών εξεγέρσεων, φαίνεται ότι αποτέλεσε καταλύτη για μακροπρόθεσμες αλλαγές, αλλά αποδείχθηκε ότι τα παραδοσιακά αυταρχικά καθεστάτα, που είχαν την εξουσία για δεκαετίες, δεν είναι εύκολο να ανατραπούν κυρίως αν η ανατροπή δεν συνοδεύεται από ένα καλά οργανωμένο σχέδιο καθίδρυσης ικανών και σταθερών κρατικών συστημάτων διακυβέρνησης<sup>2</sup>.

Την ίδια εποχή, ο ρεβιζιονισμός που χαρακτηρίζει την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας και το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP) του Τούρκου Προέδρου κατάφερε να δημιουργήσει ένα νέο πλαίσιο συνθηκών που βασίστηκε στις συμμαχίες συμφερόντων, στις απειλές αλλά και στις επίμονες απαιτήσεις και παράλογες διεκδικήσεις.

Γίνεται αντιληπτό ότι αυτό το αλληλεξαρτώμενο πλαίσιο ήταν ιδιαίτερα εύθραυστο, δεδομένου ότι σε καμία περίπτωση δεν βασίστηκε σε ουσιαστικές σχέσεις συνεργασίας και ανάπτυξης, αλλά στις αναθεωρητικές τάσεις της Τουρκίας η οποία, ως μεγάλος αλλά και ένας από τους ισχυρούς δρώντες στην περιοχή μπορεί και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ευρύτερη περιοχή.

Άλλωστε, τα διλήμματα εθνικής ασφάλειας καθώς και τα εθνικά συμφέροντα των περιφερειακών κρατών, δημιουργούν παράδοξες συμμαχίες αλλά και συγκρούσεις τόσο στη Μέση Ανατολή, στην Ανατολική Μεσόγειο και όχι μόνο. Η ασταθής θέση της Τουρκίας στις διεθνείς εξελίξεις, καθώς και οι τεταμένες σχέσεις της με άλλα περιφερειακά κράτη, έχουν δημιουργήσει εύφορο έδαφος για έντονους γεωπολιτικούς ανταγωνισμούς, όπως επίσης και προσπάθειες προσέγγισης και ανάπτυξης σχέσεων<sup>3</sup>. Παράδειγμα, η πρόσφατη προσέγγιση της Αιγύπτου από την Τουρκία, χρησιμοποιώντας το σημαντικό για την Αίγυπτο ζήτημα των «Αδελφών Μουσουλμάνων»<sup>4</sup>, ή ακόμα και η σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ Τουρκίας και Ισραήλ όπου με κοινή δήλωση των δύο ηγετών *«συμφώνησαν να συνεργαστούν για να*

---

<sup>2</sup> Greelane.com, (2019), «Τι είναι η Αραβική Άνοιξη;», Προσβάσιμο στο: [Γιατί οι εξεγέρσεις στη Μέση Ανατολή του 2011 Ονομάστηκαν Αραβική Άνοιξη; \(greelane.com\)](http://www.greelane.com)

<sup>3</sup> Κεφαλά Β, (2020), «Η Τουρκία ως περιφερειακός ταραξίας. Η Εφημερίδα των Συντακτών. Προσβάσιμο στο: [https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/233720\\_i-toyrkia-os-perifereiakos-taraxias](https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/233720_i-toyrkia-os-perifereiakos-taraxias)

<sup>4</sup> Σαχίνης Γ., (30-11-2022), «Κωνσταντίνος Λουκόπουλος, 30-11-2022, «Ο πόλεμος στην Ουκρανία, οι παίχτες ισχύος και οι προεκτάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο» - Νέα Κρήτη (neakriti.gr), [Κωνσταντίνος Λουκόπουλος: Ο πόλεμος στην Ουκρανία, οι παίχτες ισχύος και οι προεκτάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο - Γιώργος Σαχίνης - Νέα Κρήτη \(neakriti.gr\)](http://www.neakriti.gr)

δημιουργήσουν μια νέα εποχή στις σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Ισραήλ» όπως εξέφρασαν σε τηλεφωνική τους επικοινωνία<sup>5</sup>.

Η Τουρκία δεν αλλάζει και μετά το 2011 παραμένει ένας ιδιαίτερα επιθετικός και σημαντικός παίκτης στην Ανατολική Μεσόγειο ενώ η επιθετική Ρωσία έχει επηρεάσει καθοριστικά τις εξελίξεις και στην Ανατολική Μεσόγειο, δημιουργώντας ένα κλίμα ανασφάλειας, αμφισβήτησης και καχυποψίας μεταξύ των κρατών για το μέλλον<sup>6</sup>.

Ο πρόσφατος πόλεμος στην Ουκρανία, ο οποίος βρίσκεται σε εξέλιξη, αποδεικνύει ότι ο Ψυχρός πόλεμος για την Ρωσία δεν αποτελεί παρελθόν, αλλά αντίθετα πυροδοτεί επίσης αναθεωρητικές τάσεις με στόχο την ενίσχυση της δύναμης ισχύος της και την αποδυνάμωση της Ευρώπης και της Αμερικής. Γεγονός που αποτελεί αντίστοιχη επιδίωξη, για την αποδυνάμωση της Ρωσίας, από την Ευρώπη και την Αμερική, όπου διακαώς επιθυμούν την ενεργειακή ανεξάρτησή τους από την Ρωσία.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ως άνω και δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην σημαντική γεωπολιτική αξία της περιοχής μπορούμε να πούμε ότι κρίνεται ως επιτακτική η ανάπτυξη στοχευμένων στρατηγικών από τα κράτη για τη διασφάλιση τόσο των συμφερόντων τους όσο και της ευρύτερης σταθερότητας και ασφάλειας της ευρύτερης περιοχής.

Τα αποθέματα υδρογονανθράκων που έχουν βρεθεί και συνεχώς διερευνώνται στην Ανατολική Μεσόγειο, ήταν και εξακολουθούν να είναι ένας από τους κύριους λόγους που οδηγούμαστε σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο γεωπολιτικό και γεωοικονομικό καθεστώς ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή, ιδίως μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και την ενεργειακή κρίση που πλέον πλήττει όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες, με τη Ρωσία να δείχνει το σκληρότερο πρόσωπό της απέναντι σε όποιον αμφισβητεί την κυριαρχία της σε μία, σχεδόν εμμονική, επίδειξη δύναμης ισχύος και επιβολής.

---

<sup>5</sup> Pronews.gr, (17-11-2022), «Νέα εποχή στις σχέσεις Τουρκίας – Ισραήλ» θέλουν Ρ.Τ.Ερντογάν και Μ. Νετανιάχου», Προσβάσιμο στο: [«Νέα εποχή στις σχέσεις Τουρκίας -Ισραήλ» θέλουν Ρ.Τ.Ερντογάν και Μ.Νετανιάχου – Pronews.gr](#)

<sup>6</sup> Tziarras Z., (2019), «The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security», PRIO Cyprus Center. Κεφάλαιο 1. Προσβάσιμο στο : [The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security - Peace Research Institute Oslo \(prio.org\)](#)

Φυσικά τώρα, περισσότερο από ποτέ, τα αποθέματα υδρογονανθράκων αποτελούν πηγές ενέργειας υψίστης γεωπολιτικής και γεωοικονομικής σημασίας για την περιοχή, δίνοντας σημαντικό πλεονέκτημα. Το φυσικό αέριο εξελίσσεται σταδιακά ως το «πετρέλαιο» της Ανατολικής Μεσογείου, η οποία φαίνεται να μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο παρόν και το μέλλον σε ενεργειακό επίπεδο αλλά και σε πολλούς άλλους τομείς.

Είναι όμως εύλογο το ερώτημα, κατά πόσο μπορεί αυτό να είναι εφικτό σε ένα κλίμα διεθνών σχέσεων το οποίο χαρακτηρίζεται από έντονο κυνισμό. Τον κυνισμό που δημιουργεί η εύθραυστη ισορροπία των σχέσεων μεταξύ ακόμα και φίλων χωρών μιλώντας αποκλειστικά για συνεργασίες, οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν μεταφράζονται σε παραδοσιακές συμμαχίες, λόγω των ισχυρών διλημμάτων ασφαλείας που μεταβάλλονται στις μέρες μας εξαιρετικά γρήγορα.

Επιπρόσθετα, το όλο και αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα ενεργειακά αποθέματα, ιδίως από τις αρχές του 2022 όταν η ενεργειακή κρίση επαναπροσδιόρισε την υψηλή στρατηγική και τη διεθνή προοπτική, κυρίως των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και άλλων διεθνών και περιφερειακών μερών, αναπόφευκτα δημιούργησε ανασφάλεια στις διακρατικές σχέσεις, πυροδοτώντας νέους γεωπολιτικούς ανταγωνισμούς και δημιουργώντας νέες ισορροπίες δυνάμεων. Οι εθνικές πολιτικές ατζέντες των χωρών έθεσαν ως πρώτο θέμα το καυτό ζήτημα της ενεργειακής κρίσης αλλά και της κλιματικής αλλαγής, το οποίο οδηγεί εκ νέου σε τριβές και αντιπαραθέσεις αλλά και σε επιμέρους προσεγγίσεις των χωρών για ζητήματα εθνικών συμφερόντων. Αν για παράδειγμα, αναλογιστούμε ότι η Ευρώπη εξαρτάται σε ποσοστό 98% για την εισαγωγή σπάνιων γαιών από την Κίνα, αντιλαμβανόμαστε ότι η σχετική προσπάθεια απεξάρτησης απαιτεί ιδιαίτερα χρονοβόρες διαδικασίες, για το άνοιγμα ορυχείων στην Ευρώπη, το οποίο αντιβαίνει στις προσπάθειες προστασίας του περιβάλλοντος, δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο που διαιωνίζεται στο χρόνο<sup>7</sup>.

Όταν αναφερόμαστε στο μέλλον, στη διαμόρφωση των εξελίξεων και σε ισχυρούς παίχτες, δεν μπορούμε να αγνοήσουμε τους μεγαλύτερους γεωπολιτικούς δρώντες και αντιδρώντες στο διεθνές σκηνικό αλλά και ειδικότερα στην Περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου, δηλαδή την Αμερική και την Ρωσία, τους διαχρονικούς

---

<sup>7</sup> [iefimerida.gr](https://iefimerida.gr), (20-4-2022), «Η εξάρτηση της Ε.Ε. από την Κίνα – Πως η Ευρώπη δεν θα πάθει αυτά που έπαθε με τη Ρωσία», [Η εξάρτηση της ΕΕ από την Κίνα -Πώς η Ευρώπη δεν θα πάθει αυτά που έπαθε με τη Ρωσία - iefimerida.gr](https://iefimerida.gr)

αντιπάλους (σε μία «βεντέτα» που καλά κρατεί) και την Κίνα ως ραγδαίως αναδυόμενη ισχυρή δύναμη, ικανή να επηρεάσει σημαντικά τις εξελίξεις στο άμεσο μέλλον. Άλλωστε, η επίδραση τους στα Περιφερειακά δρώμενα της Ανατολικής Μεσογείου έχει αποδειχθεί τόσο στο συριακό ζήτημα όσο και σε άλλα ζητήματα που αφορούν τις σχέσεις της Τουρκίας με την Ελλάδα, όσο και με την Κύπρο αλλά και την Αίγυπτο.

Παρ' όλα αυτά, οι συνεργασίες μεταξύ των κρατών, παραμένουν ένας ισχυρός παράγοντας για την ασφάλεια και την ανάπτυξη, ιδίως στην περίπτωση που μελετάμε στην παρούσα διατριβή δηλαδή την Ανατολική Μεσόγειο. Η ανακάλυψη ενεργειακών πηγών, άνοιξε το δρόμο για την ενίσχυση των σχέσεων Κύπρου, Ελλάδας, Αιγύπτου αλλά και Ισραήλ, ενώ οι συνεργασίες ολοένα και επεκτείνονται και σε άλλους τομείς με ιδιαίτερα σημαντικά οφέλη για τα συνεργαζόμενα κράτη. Οι προκλήσεις όμως παραμένουν πολλές και αυξάνονται με γεωμετρικό ρυθμό, δεδομένου ότι ζητήματα ασφάλειας, ανθρωπιστικές κρίσεις, από τον εν εξελίξει πόλεμο στην Ουκρανία αλλά και των συχνών συγκρούσεων στη Μέση Ανατολή, συνθέτουν εξαρχής ένα ασταθές περιβάλλον σε πολλά επίπεδα, στην ευρύτερη περιφέρεια.

Αναπόφευκτα, οι πολυμερείς συνεργασίες μεταξύ των κρατών υπόκεινται σε συνεχή μετασχηματισμό, καθώς αναδύεται μια νέα αρχιτεκτονική ασφάλειας στην Ανατολική Μεσόγειο. Αυτές οι συνεργασίες έχουν σκοπό να λειτουργήσουν ως αντίβαρο στον επιθετικό ρεαλισμό που πρεσβεύει η Τουρκία, αλλά και απέναντι στην Ρωσία η οποία αναμοχλεύει μνήμες του παρελθόντος, με την Ευρώπη να βρίσκεται για άλλη μία φορά απροετοίμαστη σε μία νέα σκληρή πραγματικότητα.

Μένει να δούμε, αν η στρατηγική πολιτική συνοχής των συνεργαζόμενων χωρών, Ελλάδας, Κύπρου και Αιγύπτου, θα αποτελέσει έναν ισχυρό πυλώνα σταθερότητας και ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή, δεδομένου ότι η γεωπολιτική και γεωοικονομική σημασία τους βρίσκεται πλέον στη σφαίρα αυξανόμενου ενδιαφέροντος άλλων εξωτερικών δυνάμεων όπως οι ΗΠΑ, η Ρωσία αλλά και η Κίνα. Την ίδια ώρα, η Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο. Το ενδιαφέρον αυτό εκφράζεται στο πλαίσιο της επιδίωξης μιας φαινομενικά κοινής Ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής, καθοδηγούμενη όμως από τις εθνικές στρατηγικές πολιτικές των ευρωπαϊκών κρατών, προσανατολισμένων στα επιμέρους εθνικά τους συμφέροντα, όπως επανειλημμένα αυτά εκφράστηκαν από τη Γερμανία, τη Γαλλία και την Ιταλία.

## Κεφάλαιο 1<sup>ο</sup>

### Γεωπολιτική και γεωοικονομική ανάλυση της Ανατολικής Μεσογείου

Οι θεωρητικές έννοιες της γεωπολιτικής, της γεωοικονομίας και της υψηλής στρατηγικής, καθώς και η γεωστρατηγική σημασία της Ανατολικής Μεσογείου θα αναλυθούν στο παρόν κεφάλαιο γύρω από τον γεωστρατηγικό άξονα των τριών συνεργαζόμενων κρατών, της Αιγύπτου, της Κύπρου και της Ελλάδας.

#### 1.1. Η έννοια της γεωπολιτικής

Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, μία νέα εποχή ξεκίνησε στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων και της παγκοσμιοποίησης, με κοινό παρονομαστή την οικονομική ανάπτυξη των κρατών. Τα λάθη του παρελθόντος δεν έπρεπε να επαναληφθούν. Για το λόγο αυτό, η ανάπτυξη έπρεπε να είναι κοινή και παράλληλη για όλους, διατηρώντας σταθερές της ισορροπίες ισχύος. Η οικονομική αλληλεξάρτηση μεταξύ των κρατών, οι κάθε είδους διακρατικές συνεργασίες, συμμαχίες και συνθήκες, αποτέλεσαν τις βάσεις για επίτευξη της πάγιας ανάγκης για παγκόσμια ειρήνη, για σταθερότητα και φυσικά για ανάπτυξη σε όλους τους τομείς.

Δεν πρέπει όμως να παραβλέπουμε ότι το διεθνές περιβάλλον είναι ένα ζωντανό σύστημα διεθνών σχέσεων που βασίζεται στις ανταγωνιστικές και αντικρουόμενες σχέσεις των κρατών. Τα εθνικά συμφέροντα, το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον, οι ιστορικές μνήμες και η εθνική ταυτότητα των κρατών πάντα θα διεκδικούν χώρο στην διαμόρφωση της εκάστοτε κρατικής εξωτερικής πολιτικής, τόσο σε οικονομικό όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτού του ανταγωνισμού, η γεωπολιτική και η γεωοικονομία αποτελούν αδιαμφισβήτητα τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος<sup>8</sup>.

Για την έννοια της γεωοικονομίας, διαμορφώνεται από τον Edward Luttwak, ένας ενδιαφέρον συσχετισμός της γεωοικονομίας, ως εθνικού παράγοντα ισχύος, αντίστοιχο με αυτόν της εθνικής στρατιωτικής δύναμης. Ορίζεται έτσι, μια νέα μορφή σύγκρουσης, αλλά και συνεργασίας μεταξύ των κρατών, η οποία υπερβαίνει τα παραδοσιακά στρατιωτικά μέσα. Η χρήση των γεωοικονομικών μέσων παρέχει τους οικονομικούς πόρους προκειμένου το κράτος να επενδύσει για την επίτευξη

---

<sup>8</sup> Πλατιάς Α., (1995), « Το Νέο Διεθνές Σύστημα : Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων », Εκδόσεις : Παπαζήσης



ικανής βιομηχανικής ανάπτυξης και φυσικά ισχυρής δύναμης πυρός. Η σύνδεση μεταξύ γεωοικονομίας και παραδοσιακών στρατιωτικών μέσων είναι αντίστοιχη της σύνδεσης της καινοτομίας στην ανάπτυξη νέων προϊόντων με την καινοτομία οπλικών συστημάτων και αντίστοιχα της επέκτασης των εθνικών εγχώριων εταιρειών στην παγκόσμια αγορά, με την κρατική υποστήριξη ως ισοδύναμο της διπλωματίας και της δημιουργίας στρατιωτικών βάσεων σε άλλες χώρες<sup>9</sup>.

Στο πλαίσιο του πολιτικού ρεαλισμού και της διεθνούς αναρχίας που διέπει τις διακρατικές σχέσεις, τα κράτη καλούνται να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους, να διαφυλάξουν την εθνική τους ασφάλεια και να προωθήσουν τα εθνικά τους συμφέροντα μεγιστοποιώντας τις δυνάμεις τους. Δημιουργούν έτσι αναπόφευκτα συγκρούσεις ή την έναρξη στρατιωτικών χτυπημάτων, ειδικά σε περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει ανώτατη θεσμοθετημένη αρχή για να το αποτρέψει ή να επέμβει αποτελεσματικά για την ανεύρεση λύσεων<sup>10</sup>.

Συνεπώς μπορούμε εύκολα να συμπεράνουμε, ότι η ασφάλεια, η οικονομική ανάπτυξη και η ευημερία, συνθέτουν τους βασικούς πολιτικούς στόχους σε ένα κράτος στο πλαίσιο πάντα του γεωστρατηγικού και γεωοικονομικού ανταγωνισμού. Αναλύοντας τις συσχετίσεις, οι ως άνω στόχοι αλληλοσυμπληρώνονται αν λάβουμε υπόψη μας ότι η οικονομική και πολιτική ευημερία προϋποθέτουν ασφάλεια, ενώ η δεύτερη συμβάλλει τα μέγιστα στην πρώτη. Επομένως, η αύξηση της ανταγωνιστικότητας μιας χώρας στη διεθνή σκηνή αποτελεί βασική προϋπόθεση, είτε αφορά στρατιωτική ισχύ είτε οικονομική ισχύ<sup>11</sup>.

## **1.2. Η Ανατολική Μεσόγειος ως μία νέα περιφέρεια –**

### **Ανταγωνισμοί, συγκρούσεις και ευκαιρίες**

Στο πλαίσιο των Διεθνών Σχέσεων, η περιφέρεια ως έννοια έχει μια ιδιαίτερη σημασία και μπορούμε να διακρίνουμε συγκεκριμένα βασικά χαρακτηριστικά από τα

---

<sup>9</sup> Edward Luttwak, (2000), Turbo-Capitalism: Winners and Losers in the Global Economy (HarperCollins), ειδικότερα το Κεφάλαιο 7

<sup>10</sup> Ήφαιστος Π, (2003), « Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και το Εξωτερικό », Γ' Έκδοση, Εκδόσεις : Ποιότητα, σσ 62-63

<sup>11</sup> Πλατιάς Α., (2012), κεφάλαιο « Γεωπολιτική , Γεωοικονομία και Διεθνής Ανταγωνισμός » στον Τμητικό τόμο του Ομότιμου καθηγητή Σωτηρίου Καρβούνη Πανεπιστήμιο Πειραιώς , Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων , σελ . 618. Πρόσβαση στο: [\(PDF\) Γεωπολιτική , Γεωοικονομία και Διεθνής Ανταγωνισμός | Αθανάσιος Πλατιάς - Academia.edu](#)

οποία αποτελείται όπως επίσης, μπορούμε να προσδιορίσουμε τον βαθμό που αναγνωρίζεται από το εξωτερικό της περιβάλλον ως δυναμικό «παίχτη» στη διεθνή σκηνή.

Αναλύοντας την περιφέρεια ως έννοια, μπορούμε να την προσδιορίσουμε από την γεωγραφική της θέση, τη συνοχή της ως προς τα στοιχεία που την πλαισιώνουν, τα ζητήματα ασφαλείας που καλείται ν' αντιμετωπίσει αλλά και το κοινό ιστορικό υπόβαθρο που την ενώνει και την ξεχωρίζει ως ενιαία περιφέρεια εντός μιας ευρείας γεωγραφικής περιοχής<sup>12</sup>.

Η Ανατολική Μεσόγειος, αποτελεί ένα ιδιαίτερα σύνθετο γεωπολιτικό περιβάλλον, λόγω των πολυπολιτισμικών περιφερειακών μερών/ κρατών και της σημαντικής γεωστρατηγικής της θέσης στο ευρύτερο γεωπολιτικό και γεωοικονομικό περιβάλλον συνθέτοντας ένα γεωστρατηγικό παζλ για ικανούς λύτες.

Γεωγραφικά, η Ανατολική Μεσόγειος είναι ένα υψηλής στρατηγικής σημασίας σταυροδρόμι που συναντά την Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή, την Αφρική και την Ασία πυροδοτώντας σημαντικά ζητήματα περιφερειακής ασφάλειας και συνεπώς, μπορεί να λειτουργήσει επίσης αντισταθμιστικά ως δυναμικό σημείο αναφοράς για την ασφάλεια. Παράλληλα, στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, βρίσκονται τα στρατηγικά θαλάσσια περάσματα της διώρυγα του Σουέζ, που ελέγχει τον κυριότερο δρόμο της παγκόσμιας οικονομίας μεταξύ Ευρώπης και Ασίας, καθώς και τον Βόσπορο και τα στενά των Δαρδανελίων που ελέγχουν τη δίοδο μεταξύ Ρωσίας και Μεσογείου<sup>13</sup>.

Τα ως άνω, προσδίδουν αυτόματα στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιφέρεια μια βαρυσήμαντη δυναμική αξία με έντονο διεθνές ενδιαφέρον, αλλά παράλληλα της χρεώνουν την ευθύνη διατήρησης της ασφάλειας και της ισορροπίας.

Για το λόγο αυτό, και προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα το ρόλο που διαδραματίζει στις εξελίξεις, οφείλουμε να εξετάσουμε το προφίλ των κρατών που δρουν στην Ανατολική Μεσόγειο και πως οι μεταξύ τους ανταγωνισμοί, συγκρούσεις αλλά και συνεργασίες στο πέρασμα του χρόνου, έχουν επηρεάσει και συνεχίζουν να

---

<sup>12</sup> Τζιαμπήρης Α., (2019). «The New Eastern Mediterranean: Theory, Politics and States in a Volatile» Era. Πηδών. Σελ.1-30. Προσβάσιμο σε: [The New Eastern Mediterranean as a Regional Subsystem | SpringerLink](#)

<sup>13</sup> Tziarras Z., (2019), «The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security», PRIO Cyprus Center. Κεφάλαιο 1. Προσβάσιμο στο : [The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security - Peace Research Institute Oslo \(prio.org\)](#)

επηρεάζουν, την γεωγραφική αυτή περιφέρεια αλλά και τις διεθνείς εξελίξεις λαμβάνοντας υπόψη την γεωστρατηγική αξία που έχει η Ανατολική Μεσόγειος για τις Μεγάλες Δυνάμεις και άλλους ισχυρούς ή λιγότερο ισχυρούς περιφερειακούς δρώντες. Δεν πρέπει φυσικά να αγνοήσουμε τους μη κρατικούς παράγοντες που εξίσου επηρεάζουν σημαντικά τις διεθνείς εξελίξεις διαταράσσοντας δυναμικά τις ισορροπίες, όπως για παράδειγμα η επίθεση της 11<sup>ης</sup> Σεπτεμβρίου, η οποία προκάλεσε σειρά ραγδαίων εξελίξεων και ριζικών διεθνών αλλαγών.

Στο πλαίσιο αυτό, μπορούμε να διακρίνουμε την Ελλάδα και την Τουρκία, ως δύο χώρες με μακροχρόνιες αντιπαράθεσεις και περίπλοκες διμερείς σχέσεις, οι οποίες όμως αποτελούν κράτη – μέλη της συμμαχίας του ΝΑΤΟ, τοποθετημένες γεωγραφικά στα νοτιότερα σύνορα της συμμαχίας, μαζί με την Αγγλία φυσικά λόγω των βάσεων, που η τελευταία έχει στην Κύπρο. Επίσης το μέγεθος της Τουρκίας σε σχέση με την Κύπρο και την Ελλάδα, είναι φανερά δυσανάλογο. Η Κύπρος και η Ελλάδα, είναι επίσης τα νοτιότερα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης. Η Τουρκία, που αν και μη ευρωπαϊκή χώρα, έχει καταφέρει να επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τις Ευρωπαϊκές και διεθνείς εξελίξεις, γεγονός που την αναδεικνύει ως σημαντικό και μεγάλο δρώντα για την διαμόρφωση των διεθνών σχέσεων και εξελίξεων.

Στις υπόλοιπες χώρες που συγκροτούν την περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου, είναι η Κύπρος με επίσης αντικρουόμενες σχέσεις με την Τουρκία, δεδομένου ότι το Κυπριακό, είναι ένα μείζον ζήτημα που πυροδοτεί την ασφάλεια της περιοχής και δημιουργεί, εκτός από διλήμματα ασφαλείας και άλλες συγκρουσιακές συνθήκες μεταξύ των περιφερειακών δρώντων και των μεγάλων δυνάμεων. Άλλωστε τα εθνικά συμφέροντα και η εθνική κυριαρχία, θέτουν τους βασικούς όρους διαπραγμάτευσης. Επίσης, το περιφερειακό υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου απαρτίζουν η Συρία, η Αίγυπτος, η Ιορδανία, ο Λίβανος, η Λιβύη, το Ισραήλ και η Παλαιστίνη, χώρες που συνθέτουν ένα εκρηκτικό και συνεχώς μεταβαλλόμενο πλέγμα πολιτικών ή στρατιωτικών διμερών αλλά και πολυμερών μεταξύ τους τεταμένων σχέσεων<sup>14</sup>. Ο πληθυσμός της Ανατολικής Μεσογείου αποτελείται κυρίως από μουσουλμάνους με εξαίρεση την Ελλάδα, την Κύπρο και το Ισραήλ αντίστοιχα.

---

<sup>14</sup> Yoel Guzansky, Gallia Lindenstrauss, (25-5-2021), “The Growing Alignment Between the Gulf and the Eastern Mediterranean”, MEI@75 Peace. Prosperity. Partnership. [The Growing Alignment Between the Gulf and the Eastern Mediterranean | Middle East Institute \(mei.edu\)](https://www.mei.edu/the-growing-alignment-between-the-gulf-and-the-eastern-mediterranean)

Οι περιφερειακές προκλήσεις πολλές. Τα ελληνοτουρκικά ζητήματα, με τις επεκτατικές διεκδικήσεις και τις προκλητικές απαιτήσεις της Τουρκίας, το Κυπριακό ζήτημα, τα διλήμματα ασφαλείας που δημιουργεί το περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου, λαμβάνοντας υπόψη την αραβο-ισραηλινή σύγκρουση (για περισσότερο από επτά δεκαετίες), με το Παλαιστινιακό ζήτημα να κυριαρχεί, το Συριακό ζήτημα και την εμφάνιση του φερόμενου Ισλαμικού Κράτους, καθώς και την προσφυγική κρίση που εξελίσσεται, την ανακάλυψη υδρογονανθράκων, καθώς και την εμπλοκή των μεγάλων δυνάμεων και άλλων κρατικών ή μη δρώντων να αποτελούν έναν βασικό λόγο για τον οποίο η γεωγραφική περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αντιμετωπίζεται ως μία νέα περιφέρεια με απειλές όσο και ευκαιρίες για ανάπτυξη<sup>15</sup>.

Στο πλαίσιο αυτό, η Αίγυπτος αντιμετωπίζει σοβαρές εσωτερικές προκλήσεις που διαταράσσουν τη σταθερότητά της ενώ οι σχέσεις της με την Τουρκία ήταν επί χρόνια τεταμένες λόγω του γεωπολιτικού ακτιβισμού της Άγκυρας, η οποία, υποστηριζόμενη από τους μουσουλμάνους κατά του κατεστημένου, επεμβαίνει στις εσωτερικές του υποθέσεις. Παράλληλα, οι συγκρουσιακοί ανταγωνισμοί μεταξύ του Ισραήλ με τον Λίβανο και τους Παλαιστίνιους και οι πόλεμοι τόσο στη Συρία όσο και στη Λιβύη, με τη συμμετοχή των ΗΠΑ και της Ρωσίας, δημιουργούν ένα ασταθές και εκρηκτικό περιβάλλον που επιδεινώνεται κατά καιρούς από την στάση της Τουρκίας αλλά και άλλους παράγοντες.<sup>16</sup>

Παράλληλα η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, δημιούργησε εκτός από μία σοβαρή ενεργειακή κρίση, νέα διλήμματα ασφαλείας αναδεικνύοντας μία ιδιαίτερη σχέση μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας ξεχωριστής σημασίας και αξίας καθώς και οι δύο χώρες επιδιώκουν να περιορίσουν ή και να ανατρέψουν τις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΝΑΤΟ για ικανοποίηση των συμφερόντων τους στην περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου. Επίσης η στάση της Ρωσίας, δοκιμάζει τη δύναμη και τις δυνατότητες των δυτικών θεσμών ασφαλείας, ανατρέποντας τις ισορροπίες σε όλη την Ευρώπη και θέτει νέα διλήμματα ασφαλείας με σημαντικές

---

<sup>15</sup>Τριανταφύλλου Δ., (2017), «Επανεξετάζοντας την Ανατολική Μεσόγειο » ΕΛΙΑΜΕΠ . Προσβάσιμο στο: [Επανεξετάζοντας την Ανατολική Μεσόγειο » : ΕΛΙΑΜΕΠ \(eliamep.gr\)](https://www.eliamep.gr/)

<sup>16</sup> Konstantellos G., (2022), “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”, thesis. Αρχική αναφορά στο : S. Litsas & A. Tziampiris (Επιμ.) (2019), The New Eastern Mediterranean: Theory, Politics and States in a Volatile Era. Σελ.1-30. Προσβάσιμο σε: [Η Νέα Ανατολική Μεσόγειος ως περιφερειακό υποσύστημα | SpringerLink](https://www.springer.com/)

επιπτώσεις στις προσπάθειες του NATO να υπερασπιστεί τα συμφέροντά του και να εξασφαλίσει τη σταθερότητα και την ειρήνη σε περιφερειακό επίπεδο.

Συνέπεια των ως άνω, είναι η διατάραξη των σχέσεων μεταξύ Ρωσίας και Δύσης, με δυσμενείς συνέπειες τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου, του Αιγαίου, της Ανατολικής Μεσογείου και της Συρίας<sup>17</sup>.

### **1.3. Το ενεργειακό περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου και οι Επιπτώσεις στο διεθνές σύστημα**

Η Ανατολική Μεσόγειος, διαθέτει σημαντικούς ενεργειακούς πόρους εντός των Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών της Ελλάδας, της Κύπρου, της Αιγύπτου αλλά και του Ισραήλ, που είναι ικανοί να μετατρέψουν τις χώρες αυτές σε σημαντικούς εξαγωγείς ενέργειας. Αν και το κόστος έρευνας για νέα κοιτάσματα είναι ιδιαίτερα κοστοβόρο, πολλές εταιρείες έχουν δείξει ενδιαφέρον προκειμένου να διερευνήσουν τις δυνατότητες της περιοχής για νέους ενεργειακούς πόρους. Άλλωστε το ζητούμενο είναι πάντα η οικονομική ανάπτυξη και φυσικά η επίλυση του ενεργειακού ζητήματος, συμπεριλαμβανομένης της ενεργειακής ασφάλειας, καθώς και ο περιορισμός των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής. Σύμφωνα με αναφορές της ιστοσελίδας eastmedoilgas.com, έχουν υπολογιστεί, στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, περίπου στα 250 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια πετρελαίου και φυσικού αερίου, ικανού να καλύψει μεγάλο μέρος των ενεργειακών αναγκών μεταβάλλοντας σημαντικά το ενεργειακό ισοζύγιο σε παγκόσμιο επίπεδο<sup>18</sup>.

Η άμεση εκμετάλλευση των πόρων αυτών, μπορεί να δώσει λύση στο σημαντικό ενεργειακό ζήτημα ενισχύοντας παράλληλα τον περιφερειακό ρόλο των κρατών και φυσικά την απεξάρτηση της Ευρώπης από το ρωσικό αέριο<sup>19</sup>.

---

<sup>17</sup> Meliksetian Vanand, (μετάφραση Μ. Στυλιανού) (22-9-2021), «Η μάχη για τον έλεγχο της ενέργειας της Ανατολικής Μεσογείου», [Η μάχη για τον έλεγχο της ενέργειας της Ανατολικής Μεσογείου \(iskra.gr\)](#)

<sup>18</sup> Pentapostagma.gr, (4-9-2022), «Μας φτάνει; Ποσο φυσικό αέριο υπάρχει τελικά στην Ανατολική Μεσόγειο;», Ενέργεια, [Μας φτάνει; Πόσο φυσικό αέριο υπάρχει τελικά στην Ανατολική Μεσόγειο; | Pentapostagma](#)

<sup>19</sup> Baconi T. (2017) "Pipelines and Pipedreams: How the EU can support a regional gas hub in the Eastern Mediterranean." Προσβάσιμο στο : [Pipelines and Pipedreams: How the EU can support a regional gas hub in the Eastern Mediterranean – European Council on Foreign Relations \(ecfr.eu\)](#)

Η ανακάλυψη όμως πλούσιων αποθεμάτων ενέργειας για να μετατραπεί σε παραγωγική μορφή ενέργειας, απαιτεί συγκεκριμένες προϋποθέσεις για να είναι ως επένδυση αποδοτική και συμφέρουσα. Και αυτό, γιατί απαιτούνται εκτός από επενδύσεις σημαντικών οικονομικών πόρων για την κατασκευή όλων των αναγκαίων έργων και εγκαταστάσεων εξόρυξης, εγκατάστασης αγωγών και άλλα, γεωπολιτική σταθερότητα, ασφάλεια και ειρήνη όπως και δεσμευτικές μακροχρόνιες και σταθερές συνεργασίες<sup>20</sup>.

Η εκμετάλλευση κοιτασμάτων φυσικού αερίου αποτελεί πρόκληση για τα κράτη, τα οποία διαπιστώνουν ότι η μεμονωμένη κρατική εξόρυξη και η εκμετάλλευση των δικών τους αποθεμάτων, δεν είναι τόσο αποτελεσματική και αποδοτική όσο η κοινή εκμετάλλευση, όπως επίσης εγκυμονεί σοβαρές απειλές ασφαλείας για τις χώρες παραγωγής και διαμετακόμισης, όπως για παράδειγμα τρομοκρατικά χτυπήματα στους αγωγούς και άλλα. Ως εκ τούτου, η εταιρική σχέση, όσον αφορά τη διαχείριση ενέργειας για την κάλυψη τόσο των εγχώριων αναγκών όσο και για τις εξαγωγές σε άλλες χώρες, είναι ο στόχος προκειμένου να αξιοποιηθούν πλήρως οι ευκαιρίες αλλά κυρίως να δημιουργηθούν ισχυρές συνθήκες ασφαλείας στην περιοχή για τη διασφάλιση των συμφερόντων τους<sup>21</sup>.

Ως εκ τούτου, όπως ήταν αναμενόμενο, τα νέα δεδομένα δημιούργησαν νέες συνθήκες ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή, εξομαλύνοντας τις μέχρι πρότινος τεταμένες σχέσεις μεταξύ σημαντικών κρατών όπως ο Λίβανος, η Αίγυπτος και το Ισραήλ. Παράλληλα, ενδιαφέρον έχουν δείξει πολλές εταιρείες ενεργειακών συμφερόντων διεθνώς, εμπλέκοντας με τον τρόπο αυτό και άλλες χώρες στην ενεργειακή και οικονομική «πίτα» της Ανατολικής Μεσογείου και συγκεκριμένα, τις μεγάλες διεθνείς εταιρείες πετρελαίου, όπως Exxon, Mobil, Noble Energy, BP, TOTAL, Qatar Petroleum, EMI και άλλες<sup>22</sup>.

Δεδομένου ότι τα εθνικά συμφέροντα διαμορφώνουν τόσο τις προσδοκίες τους όσο και τις επιδιώξεις των κρατών, μπορούμε να εξετάσουμε το επίπεδο της

---

<sup>20</sup> Konstantellos G., (2022), thesis “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”.

<sup>21</sup> Νικολάου, Κ. (2016), « Γεωπολιτική των Υδρογονανθράκων : οι αξιολογηθεί της Ελλάδας και της Κύπρου» Προσβάσιμο στο: <https://www.blod.gr/lectures/geopolitiki-ton-ydrogonanthrakon-oi-periptoseis-tis-elladas-kai-tis-kyprou>

<sup>22</sup> Λιανός Δ., (2017), Διπλωματική Εργασία : « Τα Κοιτάσματα Φυσικού Αερίου της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και ο Ρόλος του Αγωγού EastMed », Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Σχολή Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργών , Τομέας μεταλλευτικής , Εργαστήριο Εφαρμοσμένης Γεωφυσικής

περιφερειακής τους επιρροής αλλά και τον βαθμό εξάρτησής τους από άλλες χώρες. Για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση εξαρτάται ενεργειακά από τρίτες χώρες, το οποίο αναμένεται να φτάσει το 80% έως το 2030, με τη Ρωσία να είναι ο κύριος προμηθευτής περίπου του 52%<sup>23</sup> ενώ, μία σημαντική πρόκληση αποτελεί η όλο και υψηλότερες και ασταθείς τιμές της ενέργειας παράλληλα με την όλο και αυξανόμενη παγκόσμια ενεργειακή ζήτηση<sup>24</sup>.

Από την άλλη, τα συμφέροντα των κρατών μελών που αναζητούν την καλύτερη διακρατική συνεργασία για τη διασφάλιση των εθνικών τους συμφερόντων αποτρέπουν την χάραξη μίας κοινής στρατηγική εξωτερικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της κρίσης<sup>25</sup>. Έτσι, η Γερμανία κατάφερε, παρά τις αντιδράσεις τόσο των ΗΠΑ, οι οποίες κατέβαλαν κάθε δυνατή προσπάθεια παρεμπόδισης μίας συνεργασίας Ρωσίας – Γερμανίας (απειλώντας ακόμα και με κυρώσεις), όσο και άλλων ευρωπαϊκών χωρών, να δρομολογήσει τον ρωσικό αγωγό Nord Stream2, παρά τις ευρωπαϊκές κυρώσεις προς την Ρωσία, μέσω ενός κρατικού ιδρύματος στη γερμανική πόλη Σβερίν, εξυπηρετώντας τα συμφέροντα της ρωσικής πετρελαϊκής Gazprom<sup>26</sup>.

Η Ρωσία από την πλευρά της, μαζί με την Κίνα βλέπουν την Ανατολική Μεσόγειο ως κομβικό σημείο ανταγωνισμών των μεγάλων δυνάμεων, με στόχο την υπονόμηση των στόχων της Αμερικής, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΝΑΤΟ. Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειώσουμε ότι οι χώρες που βρίσκονται εντός της περιφέρειας της Ανατολικής Μεσογείου, όπως η Τουρκία, η Ελλάδα και η Κύπρος, αποτελούν χώρες που με κάποιον τρόπο μπορούν, σύμφωνα με τα δεδομένα της ρωσικής ηγεσίας, να μπουν στον κύκλο επιρροής της Ρωσίας, εκμεταλλευόμενη πάντα την αστάθεια στην ευρύτερη περιοχή όσο και το κενό που αφήνουν οι

---

<sup>23</sup> Φώσκολος Α., (13-1-2020), «Τα ελληνικά κοιτάσματα και οι ενεργειακές ανάγκες της Ε.Ε. με αριθμούς», DEFENCEREVIEW.GR, [Τα ελληνικά κοιτάσματα και οι ενεργειακές ανάγκες της ΕΕ με αριθμούς - Defence Review](#)

<sup>24</sup> Euroratl.europa.eu, «Ενεργειακή πολιτική: γενικές αρχές» [Ενεργειακή πολιτική: γενικές αρχές | Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση | Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο \(europa.eu\)](#)

<sup>25</sup> Αλιγιζάκης, Α . (2015), « Ενεργειακά Δίκτυα και Διεθνείς Σχέσεις : Ενέργεια : Δίκτυα και Υποδομές» Αθήνα : Νομικής Βιβλιοθήκη pp . 518-520. Προσβάσιμο στο: [Energeiaka-diktva-kai-diethneis-sxeseis.pdf \(auth.gr\)](#)

<sup>26</sup> Μπενχολτ Κατριν, (3-12-2022), «Σκιώδες γερμανικό ίδρυμα βοήθησε να ολοκληρωθεί ο Nord Stream2», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, [Σκιώδες γερμανικό ίδρυμα βοήθησε να ολοκληρωθεί ο Nord Stream 2 | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#)

Ηνωμένες Πολιτείες<sup>27</sup>. Επίσης, εκμεταλλεζόμενη την οικονομική αλληλεξάρτηση της Τουρκίας με τις μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις, θα επιδιώξει με τη σειρά της να διαδραματίσει ζωτικό ρόλο στην εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων της Ανατολικής Μεσογείου<sup>28</sup>.

Η Αμερική ως το παραδοσιακό αντίπαλο δέος της Ρωσίας, δεν φαίνεται να αναπτύσσει μια δυναμική στρατηγική πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο. Στο πλαίσιο όμως των πάγιων επιδιώξεών της, χρησιμοποιεί τα εργαλεία που έχει στην διάθεσή της, προκειμένου το πεδίο της Ανατολικής Μεσογείου να σταθεί εμπόδιο στις προσπάθειες τόσο την Ρωσίας όσο και της Κίνας να καλύψουν το κενό ισχύος που αφήνει η απομάκρυνση των Ηνωμένων Πολιτειών από την περιφέρεια.

Συνεπώς η Αμερική θέτει ως προτεραιότητα τον περιορισμό της ρωσικής επιρροής, με στόχο την περιθωριοποίησή της ή ακόμα καλύτερα την τελική της ήττα στον πόλεμο με την Ουκρανία και προς αυτή την κατεύθυνση, ενισχύει κάθε προσπάθεια συσπείρωσης δυνάμεων και οικοδόμηση νέων συμμαχιών και συνεργασιών. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, οι Ηνωμένες Πολιτείες φαίνεται πως στρέφουν τις δυνάμεις τους απέναντι στην, με ραγδαίους ρυθμούς, ανάπτυξη της Κίνας<sup>29</sup>.

Εντός αυτού του πλαισίου όπως έχει ήδη διαμορφωθεί, η Τουρκία αντιμετωπίζεται από την Ρωσία ως επίσημος συνομιλητής για τα ενεργειακά ζητήματα της Ανατολικής Μεσογείου, σε ένα παιχνίδι εντυπώσεων όπου η Τουρκία χρησιμοποιείται από την Ρωσία ως διέξοδος και μέσω άσκησης νέων πιέσεων, δεδομένου ότι η κίνηση αυτή θα δημιουργήσει ένα νέο ρήγμα στις σχέσεις της Τουρκίας με το ΝΑΤΟ<sup>30</sup>. Συγκεκριμένα, στις 11 Δεκεμβρίου του έτους 2022, οι δύο ηγέτες, σε τηλεφωνική τους επικοινωνία, συζήτησαν για τα «κοινά ενεργειακά προγράμματα των χωρών τους και ιδιαίτερα σχέδια στον τομέα του φυσικού αερίου» όπως ανακοίνωσε το Κρεμλίνο, ορίζοντας την Τουρκία ως ενεργειακό κόμβο

---

<sup>27</sup> Saidel Nicholas, (16-9-2022), «Η Ανατολική Μεσόγειος απαιτεί πιο δυναμική αμερικανική στρατηγική», [H Ανατολική Μεσόγειος απαιτεί πιο δυναμική αμερικανική στρατηγική | Ανιχνεύσεις \(anixneuseis.gr\)](https://anixneuseis.gr)

<sup>28</sup> Μάζης, Ι. & Σγούγος, Γ. (2020), «Γεωπολιτική Ανάλυση στο Ενεργειακό Σύμπλοκο της Ανατολικής Μεσογείου» Εκδόσεις : Λειμών , σελ . 13-17 Προσβάσιμο στο: [energeiako\\_symploko.indd\(uoa.gr\)](https://energeiako_symploko.indd(uoa.gr))

<sup>29</sup> Saidel Nicholas, (16-9-2022), «Η Ανατολική Μεσόγειος απαιτεί πιο δυναμική αμερικανική στρατηγική», [H Ανατολική Μεσόγειος απαιτεί πιο δυναμική αμερικανική στρατηγική | Ανιχνεύσεις \(anixneuseis.gr\)](https://anixneuseis.gr)

<sup>30</sup> In.gr, (17-10-2022), «Η Τουρκία ως εναλλακτικό ενεργειακό κέντρο: Ο Πούτιν επιχειρεί νέο ρήγμα στο ΝΑΤΟ», [H Τουρκία ως εναλλακτικό ενεργειακό κέντρο: Ο Πούτιν επιχειρεί νέο ρήγμα στο ΝΑΤΟ | in.gr](https://in.gr)



φυσικού αερίου. Στην τηλεφωνική τους επικοινωνία φαίνεται πως αντάλλαξαν κοινές απόψεις για περαιτέρω συνεργασίες και ανάπτυξη διμερών δεσμών, τόσο για θέματα ενέργειας, οικονομίας αλλά και αντιμετώπισης της τρομοκρατίας. Η Τουρκία, για το ζήτημα της αντιμετώπισης - εκκαθάρισης της τρομοκρατίας επανέρχεται αναφερόμενη σε μία παλαιότερη συμφωνία με την Ρωσία και συγκεκριμένα το έτος 2019, κατά την οποία οι δύο χώρες είχαν συμφωνήσει για τη δημιουργία μίας ζώνης ασφαλείας βάθους 30 χιλιομέτρων κατά μήκος των συνόρων της Τουρκίας στην Βόρεια Συρία για την προστασία της Τουρκίας. Η συμφωνία τότε δεν είχε τηρηθεί και φαίνεται πως βγαίνει εκ νέου στο προσκήνιο σηματοδοτώντας την έναρξη νέων προκλήσεων και απειλών στην ευρύτερη περιοχή<sup>31</sup>.

Είναι εύκολα κατανοητό, ότι η Τουρκία χρησιμοποιεί μία σκληρή και επιθετική στάση απειλώντας με χρήση και περαιτέρω της σκληρής ισχύος της σε ένα παιχνίδι εντυπώσεων και συγκεκριμένης στρατηγικής για την εξωτερική της πολιτική. Με τον τρόπο αυτό, διαταράσσει τις ισορροπίες δημιουργώντας ρήγματα ικανά να σταματήσουν οποιαδήποτε προσπάθεια περιφερειακής ανάπτυξης και ευόδωσης συνεργασιών οι οποίες θα οδηγήσουν στην περιθωριοποίησή της.

Η Ανατολική Μεσόγειος πλέον δεν αποτελεί μόνο ένα κοινό σημείο αναφοράς τριών ηπείρων, ή ένα σταυροδρόμι πολιτισμών και συμφερόντων, αλλά είναι ένα δυναμικό σύστημα το οποίο διαθέτει όλα τα απαραίτητα χαρακτηριστικά και τους κατάλληλους παράγοντες, για να διαμορφώσει και να αντιμετωπίσει δραστικά τις νέες μορφές προκλήσεων.

---

<sup>31</sup> Protothema.gr, (11-12-2022), «Πούτιν – Ερντογάν: Συζήτησαν για την Τουρκία ως ενεργειακό κόμβο και την «εκκαθάριση» της Βόρειας Συρίας», [Πούτιν - Ερντογάν: Συζήτησαν για την Τουρκία ως ενεργειακό κόμβο και την «εκκαθάριση» της Βόρειας Συρίας \(protothema.gr\)](https://www.protothema.gr/ειδή/11-12-2022/11-12-2022-poutin-erdogan-suzithesan-gia-tin-tourkia-11-12-2022)

## Κεφάλαιο 2ο

### Ο ρόλος της Τουρκίας, η αξιολόγηση κινδύνου και απειλών στις διακρατικές σχέσεις και εντάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο

Η δήλωση του πρώην Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Προκόπιου Παυλόπουλου σε διαδικτυακή εκδήλωση στη Λευκωσία το 2021 παραμένει επίκαιρη. Όπως δήλωσε: « Η Τουρκία επιδιώκει, στο πλαίσιο των «νεο-οθωμανικών» της φαντασιώσεων, να καταστεί ρυθμιστικός παράγοντας στην Ανατολική Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή, ισότιμος συνομιλητής με τις ΗΠΑ, τη Ρωσία αλλά και με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Με άλλες λέξεις, «παράγοντας» ο οποίος, επιχειρώντας να υποβαθμίσει, από πλευράς διεθνούς δικαίου, την Ελλάδα και την Κύπρο, «συνομιλεί ευθέως με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Γεγονός το οποίο, βεβαίως, κάθε άλλο παρά ενισχύει το κύρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την στρατηγική της επιρροή στην όλη περιοχή, κάτι που πρέπει να λάβουν πολύ σοβαρά υπόψη τους και ορισμένα Κράτη – Μέλη τα οποία, ως τώρα, δυστυχώς ανέχονται την τουρκική προκλητικότητα" <sup>32</sup>.

Πάγια θέση της Τουρκίας ήταν και είναι, η ισχυροποίησή της ως περιφερειακή δύναμη και η ανάδειξή της ως ισχυρού κράτος ικανού να συνομιλεί ισότιμα με τις Μεγάλες Δυνάμεις και να διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στις διεθνείς εξελίξεις, στο πλαίσιο πάντα μίας αναθεωρητικής πολιτικής και υπηρετώντας την ιδέα μίας νέας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ειδικά μετά το 2011, η τουρκική πολιτική μετατράπηκε από ήπιας δύναμης «μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες» σε θέση σκληρής ισχύος.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, να μην επιδιώκει μόνο την ανάδειξή της ως ισχυρό διεθνή δρώντα, αλλά με τρόπο ιδιαίτερα επιθετικό και προκλητικό, να επιχειρεί τον επαναπροσδιορισμό της κρατικής κυριαρχίας κρατών, εντός της περιφέρειας της Ανατολικής Μεσογείου, προς εξυπηρέτηση των εθνικών της συμφερόντων και των εθνικιστικών της στρατηγικών επιδιώξεων και φιλοδοξιών<sup>33</sup>.

Ο μουσουλμανικός και αραβικός κόσμος της Μέσης Ανατολής είναι για την Τουρκία ένας σοβαρός λόγος για να αναλάβει έναν ηγεμονικό ρόλο. Στην

---

<sup>32</sup> Protothema.gr, (2021) « Παυλόπουλος : Η ΑΟΖ Ελλάδας και Κύπρου είναι και ΑΟΖ της ίδιας της που Ένωσης ». Προσβάσιμο στο: ( Παυλόπουλος : [: Η ΑΟΖ Ελλάδας και Κύπρου είναι επίσης ΑΟΖ της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης \( protothema .gr \)](https://www.protothema.gr)

<sup>33</sup> Davutoglu A, (2008), Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007. Insight Turkey, τομ. 10, n.1, <https://www.insightturkey.com/articles/turkeys-foreign-policy-vision-an-assessment-of-2007>

προσπάθεια της αυτή, έχει προβεί σε στρατηγικές κινήσεις όπως η υποστήριξη της Παλαιστίνης ενάντια στο Ισραήλ αναγνωρίζοντας ένα ανεξάρτητο παλαιστινιακό κράτος, καθώς και η συνεργασία της με το Ιράν αλλά και η οικονομική υποστήριξη της Χαμάς. Παράλληλα, προκειμένου να αποσταθεροποιήσει τις γεωπολιτικές ισορροπίες στη Μέση Ανατολή, δεν διστάζει να συνεργαστεί με τρομοκρατικές οργανώσεις, δημιουργώντας διλήμματα ασφαλείας, τόσο για το Ισραήλ όσο και για την Αίγυπτο. Σε αυτό το ασταθές περιβάλλον, οι όποιες ενεργειακές προοπτικές τόσο της Αιγύπτου όσο και του Ισραήλ βρίσκουν εμπόδιο τη σκληρή στρατηγική πολιτική της Τουρκίας, περιορίζοντας δραματικά τον ρόλο που επιδιώκουν να διαδραματίσουν στην ευρύτερη περιοχή<sup>34</sup>.

Η έναρξη στρατιωτικών επιχειρήσεων στη Συρία και ο εκτοπισμός των Κούρδων οδήγησαν στη μετανάστευση χιλιάδων Σύριων και έθεσαν σε κίνδυνο την επίλυση του συριακού ζητήματος, ενώ δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες για την ενίσχυση του υποτιθέμενου Ισλαμικού Κράτους<sup>35</sup>.

Άλλωστε η γεωγραφική της θέση, η έκτασή της, ο πληθυσμός της, η όλο και αυξανόμενη στρατιωτική της ισχύ, αποτελούν σημαντικούς διαθέσιμους, από μεριάς της, παράγοντες ισχύος οι οποίοι είναι ικανοί να ασκήσουν πίεση στη διεθνή σκηνή<sup>36</sup>. Στο σημείο αυτό, δεν πρέπει να παραλείψουμε το γεγονός ότι η Τουρκία επιδεικτικά περιφρονεί βασικές αρχές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όσο και εάν τελείως υποκριτικά το αρνείται, διαστρεβλώνοντας τα γεγονότα και εργαλειοποιώντας τον ανθρώπινο πόνο για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της, φέρνοντας την Ευρώπη αντιμέτωπη, εκτός των άλλων, και με σημαντικά ανθρωπιστικά διλήμματα<sup>37</sup>.

Τα μεγάλα μεταναστευτικά και προσφυγικά κύματα που προκλήθηκαν από το συριακό ζήτημα και την επέμβαση της Τουρκίας, εργαλειοποιήθηκαν από την Αγκυρα<sup>38</sup>.

---

<sup>34</sup> Μάζης, Ι. & Σγούγος, Γ. (2020), « Γεωπολιτική Ανάλυση στο Ενεργειακό Σύμπλοκο της Ανατολικής Μεσογείου» Εκδόσεις : Λειμών, σελ. 13-17 Προσβάσιμο στο: [energeiako\\_symploko.indd\(uoa.gr\)](http://energeiako_symploko.indd(uoa.gr))

<sup>35</sup> Παπαφλωράτος Ι., (2020), «Το Συριακό Ζήτημα (2011-2020)», Εκδόσεις: ΛΕΙΜΩΝ

<sup>36</sup> Νταβούτογλου Α, (2010), «Το στρατηγικό βάθος: Η διεθνής θέση της Τουρκίας», Εκδόσεις: Ποιότητα

<sup>37</sup> Συντακτική ομάδα ert.gr, (19-8-2022) , «Τ. Θεοδωρικάκος: Η Τουρκία εργαλειοποιεί δυστυχισμένους ανθρώπους», Προσβάσιμο στο [T. Θεοδωρικάκος: Η Τουρκία εργαλειοποιεί δυστυχισμένους ανθρώπους - ertnews.gr](http://T.Θεοδωρικάκος:ΗΤουρκίαεργαλειοποιείδυστυχισμένουςανθρώπους-ertnews.gr)

<sup>38</sup> Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Η Υπηρεσία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες,

Ελλάδα: Προσβάσιμο σε: [1 στους 113 ανθρώπους που αναγκάστηκαν να ξεριζωθούν: ο υψηλότερος](#)

Από τον Φεβρουάριο του 2020, η Τουρκία ασκεί μεγάλη πίεση στα σύνορα της Ελλάδας και κατά συνέπεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οδηγώντας πλήθος προσφύγων με αθέμιτα μέσα, στην αναζήτηση μίας καλύτερης ζωής μέσω της Ελληνικής Επικράτειας. Μεγάλος αριθμός προσφύγων έχει ήδη χάσει τη ζωή του στην προσπάθεια του αυτή, γεγονός που προκαλεί αγανάκτηση αλλά και ανάγκη για ορθολογική διαχείριση του σοβαρού αυτού ζητήματος με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα. Παράλληλα, οι ασύμμετρες αυτές απειλές επιβαρύνουν σε μεγάλο βαθμό την ήδη εύθραυστη κατάσταση στην ευρύτερη περιοχή. Συνεχίζει να προωθεί διεθνώς την ιδέα της «Γαλάζιας πατρίδας» αμφισβητώντας ανοιχτά και άμεσα τα κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών στις θαλάσσιες ζώνες, κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου, δημιουργώντας σοβαρά ζητήματα στην πρόοδο αξιοποίησης των σημαντικών ενεργειακών κοιτασμάτων και του συνολικού Ενεργειακού δυναμικού της Ανατολικής Μεσογείου<sup>39</sup>.

Συγκεκριμένα η Τουρκία βλέπει κάθε προσπάθεια γεώτρησης για εξεύρεση υδρογονανθράκων ως απειλή, για τη μετατόπιση των περιφερειακών ισορροπιών σε βάρος των δικών της συμφερόντων και της εθνικής της ασφάλειας. Υπό αυτό το πρίσμα, εκλαμβάνει τις συμφωνίες στην Ανατολική Μεσόγειο με το Ισραήλ, την Αίγυπτο και τον Λίβανο, καθώς και την Ελλάδα, ως παραβίαση τόσο των οικονομικών και κυριαρχικών δικαιωμάτων της Τουρκίας όσο και του ψευδοκράτους. Αμφισβητεί τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας και συγκεκριμένα εγείρει ζητήματα σχετικά με τις θαλάσσιες ζώνες της, ενώ απειλεί με πόλεμο κάθε φορά που εγείρεται θέμα για την εφαρμογή της νόμιμης, βάσει των κανόνων του διεθνούς δικαίου, επέκτασης της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο στα 12 ναυτικά μίλια.

Παράδειγμα της απαράδεκτης, επιθετικής και αλαζονικής στάσης της Τουρκίας και της έντονης επιθυμίας της να αποσταθεροποιήσει την περιοχή είναι η διεξαγωγή παράνομων υποβρυχίων ερευνών εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας από το τουρκικό ερευνητικό σκάφος Oruc Reis το 2020, που προκάλεσε την παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των Ηνωμένων Πολιτειών και Γερμανία<sup>40</sup>.

---

[αριθμός εκτοπισμού που έχει καταγραφεί ποτέ - Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες Ελλάδα](#)

<sup>39</sup> Konstantellos G., (2022), thesis “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”

<sup>40</sup> Αναφερόμαστε στις παράνομες υποθαλάσσιες εξερευνήσεις εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας του τουρκικού ερευνητικού πλοίου Oruc Reis το έτος 2020 Πρόσβαση στο: [Oruc Reis \(protothema.gr\)](http://OrucReis(protothema.gr))

Αντίστοιχα, αμφισβητεί τα κυριαρχικά δικαιώματα της Κύπρου και διενεργεί παράνομες υποθαλάσσιες έρευνες συνοδευόμενες από πολεμικά πλοία στην κυπριακή ΑΟΖ, γεγονός που βλάπτει τα συμφέροντα των μεγάλων εταιρειών που έχουν αναλάβει μετά από σχετική παραχώρηση, τα δικαιώματα εκμετάλλευσης της κυπριακής ΑΟΖ<sup>41</sup>. Οι ΗΠΑ και η Γαλλία απάντησαν αμέσως στέλνοντας ναυτικές δυνάμεις στην περιοχή για να διασφαλίσουν τα δικαιώματα αυτών των εταιρειών.

Στο πλαίσιο αυτό, τον Δεκέμβριο του 2022, η Τουρκία διεκδίκησε δικαιώματα επί του κοιτάσματος στο οικόπεδο 6 για λογαριασμό του ψευδοκράτος, χρησιμοποιώντας ως επιχειρήματα όσα δήλωσε ο Υπουργός Ενέργειας της Τουρκίας Φατίχ Ντονμέζ ότι: *«όλοι ζουν στο νησί της Κύπρου έχουν δικαίωμα να επωφεληθούν από τους πόρους»* ενώ συνέχισε αναφέροντας ότι: *«Θεωρούμε ότι δεν είναι δίκαιες οι συναλλαγές που γίνονται όταν αγνοούν το άλλο μέρος»* την ίδια ώρα μάλιστα που ο ίδιος αναγνωρίζει στην ίδια τη δήλωσή τους, ότι το συγκεκριμένο οικόπεδο είναι εκτός Τουρκικής δικαιοδοσίας, αφήνοντας ξεκάθαρα αιχμές για την εθνική κυριαρχία της Κύπρου και προσπαθώντας να δημιουργήσει εντυπώσεις ως προς την υπόσταση της χώρας στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων<sup>42</sup>. Η κίνησή της αυτή αποδεικνύει για άλλη μια φορά, την προκλητικότητα και την χωρίς όρια υπονομευτική και αναθεωρητική στάση της Τουρκίας απέναντι σε κάθε έννοια Διεθνούς Δικαίου αλλά και λογικής.

Στο ίδιο πνεύμα, η Τουρκία συνάπτει παράνομο μνημόνιο θαλάσσιας οριοθέτησης με τη Λιβύη, κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου της θάλασσας, παραβιάζοντας ανοιχτά τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα<sup>43</sup>.

Απάντηση στις παράνομες και καταχρηστικές ενέργειες της Τουρκίας, έδωσαν οι Υπουργοί Εξωτερικών και Άμυνας της Ελλάδας και της Αιγύπτου, στις 22 Νοεμβρίου 2022, όπου και υπεγράφη η συμφωνία με την οποία καθορίζονται τα όρια της δικαιοδοσίας και των περιοχών ευθύνης για την Έρευνα και Διάσωση μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου, με την οποία ακυρώνεται έμπρακτα το παράνομο

---

<sup>41</sup> Μπαμπανάσης Σ, Πλατιάς Α., Σειμένης Ι. (2019), «Οι Γεωστρατηγικές Αλλαγές στη Μεσόγειο και οι Επιπτώσεις τους», Εκδόσεις Παπαζήση . Προσβάσιμο στο: [ΟΙ ΓΕΩΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ - Δωρεάν λήψη PDF \(docplayer.gr\)](#)

<sup>42</sup> Κωστίδης Μ., (27-12-2022), «ΑΟΖ: Η Τουρκία ζητά μερίδιο για το ψευδοκράτος από το κοιτάσμα στο οικόπεδο 6», kathimerini.com., Προσβάσιμο στο: [ΑΟΖ: Η Τουρκία ζητά μερίδιο για το ψευδοκράτος από το κοιτάσμα στο οικόπεδο 6, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, kathimerini.com.cy](#)

<sup>43</sup> in. gr (2021), «Δενδίας στη Λίβυα ΥΠΕΞ – Άκυρο, ανυπόστατο και παράνομο το «τουρκο-λιβυκό» μνημόνιο», Προσβάσιμο στο: [Δένδιας στη Λίβυα ΥΠΕΞ - Άκυρο, ανυπόστατο και παράνομο το «τουρκο-λιβυκό» μνημόνιο | in.gr](#)

τουρκολιβυκό μνημόνιο<sup>44</sup>, αποδεικνύοντας ότι οι συνεργασίες όταν αυτές πλαισιώνονται από βασικές αρχές και κανόνες δικαίου, μπορούν να διαμορφώσουν τις εξελίξεις και υψώσουν δυναμικά ανάστημα στον αναθεωρητικό γείτονα.

Παράλληλα η Τουρκία το καλοκαίρι του έτους 2022, κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια να προσεγγίσει και το Ισραήλ, το οποίο έχει αποδεδειγμένα σημαντική γεωστρατηγική αξία στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στα ενεργειακά δρώμενα, από τα οποία η Τουρκία δεν επιθυμεί να απομονωθεί.

Η Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία ενίσχυσε την επιθετικότητα της Τουρκίας απέναντι στην Ελλάδα, θέτοντας το γεγονός ότι ανήκουν και οι δύο χώρες στην ίδια αμυντική συμμαχία του NATO, ως μοχλό πίεσης για επιβολή των απαιτήσεων της στο όνομα της «ειρηνικής» γειτνίασης, γεγονός που αναδεικνύει και τον κυνισμό που διακατέχει τις διεθνείς σχέσεις στις μέρες μας.

Η Τουρκία έχει αποδειχθεί διαχρονικά ως βασική απειλή για τη σταθερότητα, την ειρήνη και την ανάπτυξη σε περιφερειακό επίπεδο και κατά συνέπεια στη διεθνή σκηνή. Η Τουρκία καταβάλλει κάθε προσπάθεια για να καθιερωθεί ως ηγεμονική δύναμη αλλά και ως βασικός διαμορφωτής των διεθνών εξελίξεων. Στο πλαίσιο αυτό, επιλέγει να γίνει πυρηνική δύναμη, συνάπτοντας συμφωνία με τη Ρωσία προκειμένου να κατασκευάσει πυρηνικό εργοστάσιο στη νότια ακτή της. Η περιφερειακή ασφάλεια κλονίζεται για άλλη μια φορά από τον φόβο ενός πυρηνικού ατυχήματος με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Ανατρέπει επίσης την ισορροπία δυνάμεων, δημιουργώντας διλήμματα ασφαλείας. Αυτή η προοπτική αναμένεται να προκαλέσει δυναμική αντίδραση από το Ισραήλ, όπως αντίστοιχα έγινε και με το Ιράν.<sup>45</sup>

Οι ρεβιζιονιστικές και προκλητικές τακτικές της Τουρκίας, έχουν επιδεινώσει σημαντικά τις σχέσεις της με την Ευρωπαϊκή Ένωση παρά τις στενές οικονομικές σχέσεις που έχει αναπτύξει η Τουρκία με ορισμένα κράτη μέλη της. Αυτά τα κράτη, στα οποία περιλαμβάνονται η Γερμανία, η Ισπανία και η Ιταλία, καταβάλλουν προσπάθειες να μειώσουν την αλληλεξάρτησή τους με την Άγκυρα. Η αντίδραση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η αλληλεξάρτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την

---

<sup>44</sup> Newsroom.gr, (22-11-2022), «Υπεγράφη η συμφωνία Ελλάδας – Αιγύπτου που βάζει «φρένο» στην Τουρκία», Προσβάσιμο στο: [Υπεγράφη η συμφωνία Ελλάδας-Αιγύπτου που βάζει «φρένο» στην Τουρκία \(newsbreak.gr\)](https://www.newsroom.gr/2022/11/22/ypεγραφη-η-συμφωνια-ελλαδας-αιγυπτου-pou-bazi-efreno-stin-tourkia/)

<sup>45</sup> ekathimerini.com: Nedos V., Souliotis Y. (2021) « Είναι οι φιλοδοξίες της Τουρκίας για την πυρηνική ενέργεια απειλή για την περιφερειακή ασφάλεια;» - Προσβάσιμο στο: [Είναι οι φιλοδοξίες της Τουρκίας για την πυρηνική ενέργεια απειλή για την περιφερειακή ασφάλεια; | eKathimerini.com](https://www.ekathimerini.com/2021/09/22/is-irans-nuclear-ambitions-a-threat-to-regional-security/)

Τουρκία, δίνει στην τελευταία την ευκαιρία να ασκήσει πίεση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και να επηρεάσει τις αποφάσεις της για την εξωτερική πολιτική της. Παράδειγμα αποτελεί η προσφυγική κρίση, που προκλήθηκε από τον πόλεμο στη Συρία και ο τρόπος με τον οποίο εργαλειοποιήθηκε από την Τουρκία για να ασκήσει πίεση τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη.

Παράλληλα, οι σχέσεις της Τουρκίας με τις μεγάλες δυνάμεις της Ρωσίας και της Αμερικής κυμαίνονται και άλλοτε είναι συμμαχικές και άλλοτε συγκρουσιακές, σύμφωνα πάντα με τα διακυβευόμενα συμφέροντα. Η στροφή της Τουρκίας προς τη Ρωσία, τόσο στον ενεργειακό όσο και στον αμυντικό τομέα, με την προμήθεια ρωσικών πυραύλων S-400, προκάλεσε έντονες αντιδράσεις από τις ΗΠΑ, ενώ την απέκλεισε από το πρόγραμμα μαχητικών F-35<sup>46</sup>. Η Τουρκία φαίνεται να υπηρετεί τα συμφέροντα της Ρωσίας, ενώ παρεμποδίζει την προσπάθεια των ΗΠΑ για ενεργειακή ανεξάρτηση της Δύσης από το Ιράν και τη Ρωσία, κρατώντας μία φαινομενικά ουδέτερη στάση έτσι ώστε να μπορούν να στραφούν προς το μέρος που θα εξυπηρετήσει καλύτερα τα συμφέροντά της την κατάλληλη στιγμή. Μία πάγια πρακτική την οποία ακολουθεί και η οποία αυξάνει το αίσθημα ανασφάλειας και επιδεινώνει τα διλήμματα ασφαλείας, δεδομένου ότι είναι ένας σημαντικός δρώντας στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η Τουρκία δεν είναι μια χώρα με ενεργειακά αποθέματα που την καθιστούν εξαγωγέα ενέργειας, αλλά έχει καταφέρει να είναι ενεργειακός κόμβος επειδή αρκετοί αγωγοί πετρελαίου και φυσικού αερίου περνούν από το έδαφός της προς την Ευρώπη<sup>47</sup>. Επομένως, η εγκαθίδρυση τριμερών κρατικών συνεργασιών αποτελεί πρόκληση και απειλή παρά ευκαιρία για την Τουρκία, διότι απειλούν να υποβαθμίσουν τον βασικό της ρόλο στη μεταφορά ενέργειας.

Συμπερασματικά η Τουρκία μεθοδεύει τις στρατηγικές της κινήσεις με κίνητρο τα εθνικά της συμφέροντα και τις επεκτατικές της επιδιώξεις. Στρατηγικός στόχος της είναι να γίνει κυρίαρχη περιφερειακή δύναμη, εκμεταλλευόμενη όλους τους διαθέσιμους παράγοντες ισχύος της επηρεάζοντας τις διεθνείς εξελίξεις. Η

---

<sup>46</sup> ΕΘΝΟΣ (2021) «ΗΠΑ: Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ εξειδικεύει τις κυρώσεις CAATSA κατά Τουρκίας για τους S-400», Προσβάσιμο στο : [ΗΠΑ: Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ εξειδικεύει τις κυρώσεις CAATSA κατά Τουρκία για τους S -400 | Έθνος \( ethnos . gr \)](#)

<sup>47</sup> Λοβέρδου –Τυπάλδου Ε (2015), «Ενεργειακή Πολιτική της Ε.Ε. έναντι των γειτόνων της στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και στη Μεσόγειο» - Ενέργεια: Δίκτυα και Υποδομές . Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη σσ. 463-480

αναθεωρητική, σκληρή και επιθετική της στάση δημιουργεί συνθήκες αστάθειας που εμποδίζουν τους εθνικούς στόχους των περιφερειακών κρατών του Ισραήλ, της Κύπρου, της Ελλάδας, της Αιγύπτου και άλλων γειτονικών χωρών.

Επομένως, λαμβάνοντας υπόψη την εχθρική στάση της Τουρκίας, η δημιουργία συνεργασίας μεταξύ του ελληνοκυπριακού διπόλου με την Αίγυπτο και αντίστοιχα με το Ισραήλ ήταν μονόδρομος, τόσο για την αντιμετώπιση των τουρκικών βλέψεων όσο και για την εκμετάλλευση των αποθεμάτων υδρογονανθράκων, που έχουν βρεθεί στα ανοιχτά της Κύπρου, της Αιγύπτου και της Ελλάδας<sup>48</sup>.

---

<sup>48</sup> Konstantellos G., (2022), “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”, thesis.



## Κεφάλαιο 3<sup>ο</sup>

### Περιφερειακοί δρώντες - Ανάλυση και ιστορική αναδρομή των σχέσεων Ελλάδας, Κύπρου και Αιγύπτου

#### 3.1. Οι περιφερειακοί δρώντες

Το περιφερειακό σύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, όπως ήδη περιγράψαμε αποτελεί πεδίο ανάπτυξης διεθνών στρατηγικών κινήσεων τόσο από εσωτερικούς δρώντες όσο και από εξωτερικούς, διαμορφώνοντας έτσι σημαντικές και ταχύτατες, στις μέρες μας εξελίξεις, οι οποίες προσανατολίζοντας όλο και περισσότερο στην ενέργεια ως το μείζον τρέχον θέμα διεθνώς.

#### 3.2. Ελλάδα

##### 3.2.1. Η γεωπολιτική σημασία της Ελλάδας

Η Ελλάδα αν και μικρή χώρα σε έκταση, βρίσκεται γεωγραφικά σε μία περιοχή σημαντικής γεωστρατηγικής αξίας στο κέντρο ενός δυναμικού κόμβου τριών ηπείρων, συνδέοντας την Ανατολή με την Δύση, την Ευρώπη με την Μέση Ανατολή. Είναι μια μικρή χώρα αλλά η γεωγραφική της θέση είναι βασικός παράγοντας ισχύος και επομένως, αποτελεί γεωστρατηγικό σημείο αναφοράς διεθνούς ενδιαφέροντος.

Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι η Κρήτη ενώνει γεωγραφικά την Ελλάδα με την Αίγυπτο αλλά και τη Μέση Ανατολή, δημιουργώντας σημαντικούς θαλάσσιους δρόμους που ενισχύουν τη γεωπολιτική σημασία της χώρας μας, προκαλώντας έτσι το ενδιαφέρον των Μεγάλων Δυνάμεων. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι στην περιοχή της Σούδας υπάρχουν σημαντικές δυνάμεις της Πολεμικής Αεροπορίας των ΗΠΑ, αποδεικνύοντας την αξία του νησιού στη διατήρηση της ασφάλειας και της σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή <sup>49</sup>. Επίσης, ας μην ξεχνάμε

---

<sup>49</sup>Newshub.gr, (2021), « Σούδα : Μετατρέπεται σε στρατιωτικό κόμβο – Ενισχύεται ο στρατηγικός ρόλος της Κρήτης», Πρόσβαση στο: [Σούδα : Μετατρέπεται σε στρατιωτικό κόμβο - Ενισχύεται ο στρατηγικός ρόλος της Κρήτης - Newshub.gr](#)

ότι η Ελλάδα μεταπολεμικά αποτελούσε βασική αμυντική περίμετρο για την Νοτιοανατολική Μεσόγειο ως προς τις επεκτατικές βλέψεις της Σοβιετικής Ένωσης.

Παράλληλα φυσικά, βρίσκεται δίπλα στις περιοχές της Μέσης Ανατολής που αντιμετωπίζουν μακροχρόνιες συγκρούσεις, ταραχές και κοινωνικό-πολιτικές ανατροπές και επίσης γειτνιάζει με έναν «προβληματικό» γείτονα, την Τουρκία.

Στον τομέα της ενέργειας, η Ελλάδα φαίνεται πως διαθέτει τους απαραίτητους ενεργειακούς πόρους για να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα επίλυσης του ενεργειακού ζητήματος που βιώνει η Ευρώπη, δεδομένου ότι διαθέτει τεράστια κοιτάσματα φυσικού αερίου και συγκεκριμένα, 2 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου σε Κρήτη, Πελοπόννησο, Αιγαίο και Ιόνιο, ποσότητα ικανή να καλύψει τις ανάγκες της Ευρώπης για περισσότερα από 5 χρόνια, γεγονός που θα μπορούσε να μηδενίσει την ενεργειακή εξάρτηση της Ευρώπης από την Ρωσία<sup>50</sup>. Φυσικά δεν μπορούμε σε καμία περίπτωση να παραβλέψουμε ότι η Ελλάδα αποτελεί τη φυσική γεωγραφική γέφυρα ανάμεσα σε άλλες ενεργειακά πλούσιες περιοχές όπως οι χώρες του Περσικού Κόλπου, της Μέσης Ανατολής και της Ευρώπης.

Η χώρα μπορεί να μετατραπεί σε δυναμικό ενεργειακό κόμβο στην Ανατολική Μεσόγειο και όλες οι στρατηγικές κινήσεις που ακολουθεί σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής δείχνουν τον προσανατολισμό της προς αυτή την κατεύθυνση. Είναι γεγονός ότι ο χρόνος πιέζει και είναι πλέον επιτακτική η ανάγκη για άμεση ανάληψη πρωτοβουλιών για δράση εντός του περιφερειακού υποσυστήματος της Ανατολικής Μεσογείου αλλά κυρίως σε Ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο με κύριο στόχο την επίτευξη της πολυπόθητης σταθερότητας και ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή<sup>51</sup>.

---

<sup>50</sup> 4green.gr, 14-11-2022, «Τεράστια κοιτάσματα φυσικού αερίου στην Ελλάδα», Προσβάσιμο στο: [Τεράστια κοιτάσματα φυσικού αερίου στην Ελλάδα \(4green.gr\)](https://www.4green.gr/)

<sup>51</sup> Τσαρδανίδης Χ., (2019) , «Ο μεταβαλλόμενος ρόλος της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο », Στο: Τζιάρρας Ζ., (2019), «The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean. Trilateral Partnerships and Regional Security», Κέντρο Prio Cyprus , Κεφάλαιο 5. Προσβάσιμο στο: [The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean, PCC Report 3-2019 . pdf](#)

### 3.2.2 Η γεωπολιτική στρατηγική της Ελλάδας<sup>52</sup>

Η Ελλάδα βρίσκεται στο κέντρο ενός πολύ ασταθούς τριγώνου μεταξύ Ουκρανίας, Λιβύης και Συρίας. Αντιμετωπίζει επίσης μια εξαιρετικά επεκτατική και επιθετική Τουρκία αλλά και ένα ασταθές περιβάλλον με τις γειτονικές χώρες της Τουρκίας όπως το Ιράκ και ο Λίβανος. Οι τελευταίοι αντιμετωπίζουν παρόμοιες σοβαρές κρίσεις και συγκρούσεις που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα το διεθνές περιβάλλον, διαταράσσοντας την ασφάλεια και τη σταθερότητα. Οι πιέσεις του περιφερειακού περιβάλλοντος της Ελλάδας την οδηγούν στην επιλογή της στρατηγικής που πρέπει να ακολουθήσει προκειμένου να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις στην περιφερειακή ασφάλεια<sup>53</sup>.

Πάντα στο πλαίσιο της ασφάλειας, που αποτελεί προϋπόθεση αλλά και βασικό παράγοντα ανάπτυξης και ευημερίας, η Ελλάδα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και μέχρι το 2010, υιοθέτησε ως εξωτερική της πολιτική μια εσωστρεφή στάση, παραμένοντας αδρανής στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Η επιρροή της στη Μέση Ανατολή και στα Βαλκάνια ήταν επίσης περιορισμένη. Στο πλαίσιο αυτό, δόθηκε μεγάλη έμφαση στην ανάπτυξη στρατηγικών για τη διαχείριση των ελληνοτουρκικών ζητημάτων, ενώ σε μια προσπάθεια διατήρησης σταθερών και ειρηνικών σχέσεων με την Τουρκία, η Ελλάδα δεν εφάρμοσε τα κεκτημένα δικαιώματά της βάσει του διεθνούς δικαίου στο Αιγαίο, καθώς η επέκταση των χωρικών της υδάτων στα 12 ν.μ. θα επιδεινώνε σοβαρά τις σχέσεις με την Τουρκία. Ταυτόχρονα υιοθέτησε τη στάση του «πιστού συμμάχου», στη λογική του κατευνασμού, απέναντι σε μια επιθετική και αναθεωρητική δύναμη. Η Αθήνα περιορίστηκε στη διατήρηση καλών σχέσεων με τη Μέση Ανατολή και το αραβικό στοιχείο χωρίς να πάρει διπλωματικές πρωτοβουλίες. Στο πλαίσιο αυτό, ο ρόλος της Ελλάδας για αρκετά χρόνια περιορίστηκε σε παρατηρητή των εξελίξεων και όχι ως

---

<sup>52</sup> Konstantellos G., (2022), thesis “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”.

<sup>53</sup> Υπουργείο Εξωτερικών (2018), « Ροή Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Τουρκία » Πρόσβαση στο: [ΑΞΕ και ΤΟΥΡΚΙΑ tr.pdf \(mfa.gr\)](#)

σημαντικό παράγοντα στα περιφερειακά ζητήματα της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου<sup>54</sup>.

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει μια σειρά από νέες προκλήσεις που πηγάζουν τόσο από την παγκοσμιοποίηση όσο και από τις ραγδαίες εξελίξεις στο περιφερειακό της περιβάλλον, κυρίως στη Μεσόγειο, την Τουρκία και τη Μέση Ανατολή.

Το 2010, η οικονομική κρίση επηρέασε σε μεγάλο βαθμό το εθνικό δυναμικό της χώρας<sup>55</sup> και την έφερε αντιμέτωπη με τις επιλογές εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της. Κλήθηκε να επιλέξει μεταξύ του να μείνει αδρανής και παθητική απέναντι στα αναδύομενα διεθνή και περιφερειακά ζητήματα, ή να οικοδομήσει έναν μηχανισμό εξωτερικής πολιτικής ικανού να συμβάλει στη διαμόρφωση των εξελίξεων, ιδιαίτερα στο περιφερειακό της περιβάλλον. Επιλέγοντας να αναπτύξει και να ενισχύσει τη γεωστρατηγική και γεωοικονομική της σημασία, η Ελλάδα προχώρησε στην ενίσχυση των δεσμών της με τις χώρες της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου, κυρίως την Αίγυπτο και το Ισραήλ μαζί με την Κύπρο με την οποία έχουν δημιουργήσει ένα δυναμικό δίπολο συνεργασίας. Οι ισχυρές περιφερειακές σχέσεις που έχουν αναπτυχθεί δίνουν νέα δυναμική στην Ελλάδα, προκειμένου να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις, συνδέοντας την Ευρώπη με τη Μέση Ανατολή, τη Βόρεια Αφρική και την Ασία. Στο πλαίσιο αυτό, μετά το 2015, η Ελλάδα άλλαξε τη γεωπολιτική της στρατηγική σε ό,τι αφορά την εξωτερική της πολιτική, σε μια προσπάθεια να διατηρήσει την επιρροή της στην Ανατολική Μεσόγειο και στο ευρύτερο περιφερειακό της περιβάλλον.

Σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, η χώρα μας, σε αντίθεση με τα προηγούμενα χρόνια, σήμερα προσανατολίζεται στην υιοθέτηση μιας ενεργητικής εξωτερικής πολιτικής αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες σε μια προσπάθεια να αποτελέσει πυλώνα σταθερότητας σε ένα ιδιαίτερα ασταθές περιβάλλον.

Η ανακάλυψη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στα ανοικτά των ακτών της Κύπρου, της Αιγύπτου, της Ελλάδας, του Ισραήλ, δίνουν νέα στρατηγική σημασία στην ευρύτερη περιοχή που δημιουργεί νέα δυναμική στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο όπως επίσης και στη

---

<sup>54</sup> Τζιαράς Ζ, (2021), «The Stakes for Greece and Cyprus in The Eastern Mediterranean. Στο Talbot V. (Επιμ.), Προσβάσιμο σε: [\(6\) The Stakes for Greece and Cyprus in the East Mediterranean | Ζήνωνας Τζιαράς - Academia.edu](#)

<sup>55</sup> Kathimerini.gr Ντόκος Α., (2017), « Διεθνής εικόνα κράτη και συντελεστής ισχύος » ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ . Προσβάσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/opinion/912013/diethnis-eikona-kraton-kai-syntelestis-ischyos/>

Μέση Ανατολή. Συνεπώς, δημιουργείται ένα νέο περιβάλλον με νέες ευκαιρίες, προκλήσεις και απειλές για την Ελλάδα στην περιοχή, ενώ προσελκύει το ενδιαφέρον τόσο των Μεγάλων Δυνάμεων όσο και άλλων περιφερειακών κρατικών ή μη μερών<sup>56</sup>.

Απέναντι στην Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, η Ελληνική κυβέρνηση κράτησε μία ξεκάθαρη στάση καταδικάζοντας την εισβολή παρά τους ιστορικούς της δεσμούς με την Ρωσία που θα δικαιολογούσαν ίσως μία πιο ουδέτερη στάση. Η θέση της αυτή, ως σημαντικός Ευρωπαϊκός εταίρος αλλά και σημαντικό μέλος της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας του NATO, ανέδειξαν την δυναμική της χώρας στην διεθνή σκηνή<sup>57</sup>.

### 3.2.3. Η Ελλάδα στο πλαίσιο των διεθνών συνεργασιών

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας είναι αδιαμφισβήτητα σημαντική για πολλούς λόγους, ένας εκ των οποίων είναι ότι μπορεί να αποτελέσει κομβικό σημείο για την κατασκευή διασυνδεδεμένου αγωγού φυσικού αερίου και τη διασύνδεση καλωδίου μεταφοράς ρεύματος με στόχο την μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη μέσω Αιγύπτου, Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδας, ενώ και η ίδια αποτελεί σημαντική χώρα για την ενεργειακή απόδοση της ευρύτερης περιοχής<sup>58</sup>.

Η στρατηγική που ακολουθεί η Ελλάδα έχει ως κύριο μέλημα την ενίσχυση του προφίλ της χώρας σε διεθνές επίπεδο αλλά και τη γεωπολιτική και γεωοικονομική της αξία προκειμένου να γίνει σημαντικός δρώντας στη διεθνή ενεργειακή σκηνή<sup>59</sup>. Για το λόγο αυτό, οι δράσεις που οδηγούν στην υλοποίηση της

---

<sup>56</sup> Τζιαράς Ζ, (2021), «The Stakes for Greece and Cyprus in The Eastern Mediterranean. Στο Talbot V. (Επιμ.), « The scramble for the Eastern Mediterranean Energy and Geopolitics. ISPI. Ledizioni LediPublishing . Προσβάσιμο σε: [\(6\) The Stakes for Greece and Cyprus in the East Mediterranean | Ζήνωνας Τζιαράς - Academia.edu](#)

<sup>57</sup> Συνέντευξη της Deborah Wince-Smith στην Τουχτίδου Συμέλα για το [www.newmoney.gr](http://www.newmoney.gr), (16-11-2022), «Deborah Wince-Smith: «Η στάση της Ελλάδας στον πόλεμο της Ουκρανίας ενίσχυσε το διεθνές της κύρος», [Deborah Wince-Smith: «Η στάση της Ελλάδας στον πόλεμο της Ουκρανίας ενίσχυσε το διεθνές της κύρος» \(pics\) | Ειδήσεις για την Οικονομία | newmoney](#)

<sup>58</sup> Konstantellos G., (2022), thesis “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean” αρχική αναφορά από [ekathimerini.com](http://ekathimerini.com): Παπαχελάς Α. (2022), « Δύση ή Ανατολή;» Προσβάσιμο σε: [Δυτική ή Ανατολή; | eKathimerini.com](#)

<sup>59</sup> Ντόκος Θ, (2011) «Ενταση στην Ανατολική Μεσόγειο: το γεωπολιτικό «τετράγωνο» Ελλάδας – Κύπρου – Ισραήλ – Τουρκίας», Κείμενο Εργασίας Νο 23/2011 : ΕΛΙΑΜΕΠ. Προσβάσιμο στο :

ενεργειακής στρατηγικής της χώρας έχουν υψίστη σημασία γιατί προσανατολίζονται στην αύξηση της επιρροής της χώρας τόσο στο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, όσο και σε διεθνές επίπεδο και σίγουρα αποτελούν ένα σημαντικό «διπλωματικό κεφάλαιο» ικανό να διαμορφώσει τις τρέχουσες εξελίξεις και να ενισχύσει την ελληνική οικονομία, τόσο μεσοπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα<sup>60</sup>.

Η ενεργειακή απόδοση της Ελλάδας φαίνεται ότι είναι ιδιαίτερα σημαντική λαμβάνοντας υπόψη ότι τα ενεργειακά κοιτάσματα τα οποία έχουν εντοπιστεί στα χωρικά της ύδατα είναι ικανά να αποδώσουν σημαντικές ποσότητες ενέργειας. Παράλληλα, η γεωγραφική θέση της χώρας, η μορφολογία του εδάφους με θάλασσα, νησιά, νησίδες και ορεινούς όγκους καθώς και το κλίμα της, την κατατάσσει σε σημαντική στρατηγική θέση ως χώρα που μπορεί να παράγει επίσης μεγάλες ποσότητες ενέργειας και από εναλλακτικές μορφές, όπως η αιολική, η ηλιακή και η ενέργεια από τα θαλάσσια κύματα και άλλες. Γίνεται απόλυτα αντιληπτό ότι, και λόγω της πρόσφατης ενεργειακής κρίσης, προσελκύει το ενδιαφέρον των ευρωπαϊκών κρατών. Συνεπώς, ως Ευρωπαϊκή χώρα με σημαντικά ενεργειακά αποθέματα και γεωγραφικά τοποθετημένη σε ένα κομβικό σημείο της διεθνούς ενεργειακής, και όχι μόνο, σκηνής, αποτελεί σημαντικό παράγοντα περιφερειακής αλλά και διεθνούς ασφάλειας και είναι ικανή να συμβάλλει στην σταθερότητα της ευρύτερης περιοχής ιδιαίτερα στην παρούσα, ιδιαίτερα τεταμένη, κατάσταση.

Παράλληλα στο πλαίσιο των διεθνών συνεργασιών αλλά και εντός του πλαισίου της τριμερούς συνεργασίας Ελλάδας, Κύπρου και Αιγύπτου καθώς και στο πλαίσιο συνεργασίας της με το Ισραήλ, αποτελεί μία από τις βασικές λύσεις για την πολυπόθητη ευρωπαϊκή απεξάρτηση από την Ρωσία για την προμήθεια φυσικού αερίου, ιδιαίτερα στην παρούσα συνθήκη όπου οι σχέσεις της Ρωσίας με την Ευρώπη γίνονται ολοένα και δυσμενέστερες. Αυτό συνιστά τη διακρατική συνεργασία ως μονόδρομο σε επίπεδο περιφερειακής ασφάλειας και σταθερότητας<sup>61</sup>.

Άλλωστε, η Ελλάδα είναι μέλος του Φόρουμ Φυσικού Αερίου της Ανατολικής Μεσογείου «East Mediterranean Gas Forum - EMGF», που πραγματοποιήθηκε στις

---

[Ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο: Το γεωπολιτικό “Τετράγωνο” Ελλάδας – Κύπρου – Ισραήλ – Τουρκίας : ΕΛΙΑΜΕΠ \( eliamep.gr \)](#)

<sup>60</sup> Petros Petrikkos, (2019), «Energy and security in the Eastern Mediterranean», [Energy and security in the Eastern Mediterranean | Global Risk Insights](#)

<sup>61</sup> Konstantellos G., (2022), thesis “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”.

14 Ιανουαρίου 2019 στο Κάιρο με τη συμμετοχή της Αιγύπτου, της Κύπρου, της Ιορδανίας, της Ιταλίας και της Παλαιστίνης. Ο Λίβανος και η Συρία καθώς και η Τουρκία δεν συμμετέχουν καθώς η Τουρκία διατηρεί πολύ τεταμένες σχέσεις με τις περισσότερες χώρες, προκαλώντας σημαντικές αντιστάσεις και έριδες, κυρίως στις εξερευνητικές διαδικασίες στην Κύπρο. Ο EMGF θεωρείται επίσημος Οργανισμός από την 1η Μαρτίου 2021 και στοχεύει στην υποστήριξη και δημιουργία μιας περιφερειακής αγοράς φυσικού αερίου, στη διασφάλιση της ασφάλειας του εφοδιασμού, στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των χωρών παραγωγής και των χωρών διέλευσης και κατανάλωσης χρησιμοποιώντας την υπάρχουσα υποδομή. Ο Οργανισμός κρίνει επίσης απαραίτητη την ανάπτυξη νέων υποδομών παραγωγής για την κάλυψη των συνεχών αναγκών και τη διασφάλιση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας της συγκεκριμένης έρευνας, σε όλα τα επίπεδα παραγωγής και μεταφοράς. Παράλληλα, προωθείται η ανάπτυξη και άλλων ενεργειακών πόρων όπως η ηλεκτρική ενέργεια και η ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές<sup>62</sup>.

Η συμμετοχή της Ελλάδας στο Φόρουμ Φυσικού Αερίου της Ανατολικής Μεσογείου, τόσο για τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει στην εξαγωγή αλλά και στη διαδικασία διανομής φυσικού αερίου προς τις χώρες της Ευρώπης, αποτελεί για τη χώρα προστιθέμενη αξία για την διαφύλαξη των εθνικών της συμφερόντων, αλλά και για την υπεράσπιση των συμφερόντων της ευρύτερης περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου λαμβάνοντας υπόψη και τις σχετικές συνεργασίες για χρήση εναλλακτικών πηγών για την παραγωγή ενέργειας.

Παράλληλα, με την ενίσχυση των συνεργασιών με περιφερειακά κράτη της Ανατολικής Μεσογείου και συγκεκριμένα με την Κύπρο και την Αίγυπτο, σε πολλά επίπεδα και τομείς τόσο για τη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των τριών χωρών, όσο και για την ανάπτυξη κοινών δράσεων για την ενίσχυση της οικονομίας, δεδομένου ότι συνεργαζόμενες οι τρεις χώρες μπορούν να υλοποιήσουν άμεσα, αποτελεσματικά και κυρίως αποδοτικότερα έργα ανάπτυξης, η Ελλάδα περισσότερο από ποτέ επενδύει στην αποτρεπτική της δύναμη ως μέσω διασφάλισης της ειρήνης, της ασφάλειας και της σταθερότητας. Αντίστοιχες είναι πλέον και οι επιδιώξεις των συμμάχων της Βορειοατλαντικής συμμαχίας (NATO), οι οποίοι φαίνεται να αναγνωρίζουν πλήρως την όλο και αυξανόμενη γεωπολιτική σημασία της Ελλάδας για σταθερότητα και

---

<sup>62</sup> Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, East Mediterranean gas gas Forum – EMGF Πρόσβαση στο: [Φόρουμ Φυσικού Αερίου της ανατολικής Μεσογείου \(«East Mediterranean Gas Forum – EMGF»\)](http://ypen.gov.gr) - ([ypen.gov.gr](http://ypen.gov.gr))

ασφάλεια, με στόχο τον περιορισμό στο ελάχιστο των εντάσεων μεταξύ των συμμάχων εντοπίζοντας στην αναθεωρητική πολιτική της Τουρκίας, έναν δυναμικό εχθρό της ασφάλειας και της σταθερότητας σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

Δεν είναι τυχαία άλλωστε η τοποθέτηση του υπουργού Εθνικής Άμυνας κύριου Νίκου Παναγιωτόπουλου, κατά την ομιλία του στη Βουλή για τον κρατικό προϋπολογισμό του έτους 2023. Ανέφερε συγκεκριμένα ότι : «*οποιαδήποτε εχθρική ενέργεια ενέχει μεγαλύτερο κόστος από όφελος*» θέλοντας να τονίσει ότι η ενίσχυση της στρατιωτικής ισχύος, ενισχύει από τη μία μεριά την ασφάλεια έναντι κάθε εχθρού και από την άλλη μεριά αποτελεί βασικό παράγοντα για οικονομική ανάπτυξη σε ένα σταθερό και ασφαλή περιβάλλον. Άλλωστε, όπως ήδη έχουμε αναφέρει, η οικονομική ανάπτυξη δημιουργεί τις προϋποθέσεις αύξησης της σκληρής δύναμης ισχύος, η οποία από την μεριά της δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για ανάπτυξη, αποτελώντας τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Επίσης σημαντική είναι και η αναφορά του Υπουργού Εθνικής Άμυνας κύριου Νίκου Παναγιωτόπουλου, στην ίδια ομιλία του στην Βουλή, για τη σημασία της αποτρεπτικής δύναμης της χώρας όχι μόνο ως άμυνα αλλά και ως προληπτικού μέτρου προκειμένου να αποθαρρύνει τον οποιοδήποτε να κινηθεί εχθρικά απέναντι στη χώρα<sup>63</sup>.

Γεγονός είναι ότι η Ελλάδα, για να ενισχύσει τη θέση της στην Ανατολική Μεσόγειο, ιδιαίτερα μετά το 2015, δεν περιορίστηκε στην ανάπτυξη διακρατικών συνεργασιών, όπως αυτή που αναλύουμε με την παρούσα μελέτη, αλλά προχώρησε και σε άλλες πολυμερείς συνεργασίες και δράσεις, όπως το Διεθνές Συνέδριο της Αθήνας με θέμα «Θρησκευτικά και Πολιτιστικά Πλουραλισμός και Ειρηνική Συνύπαρξη στη Μέση Ανατολή»<sup>64</sup>, τη Διάσκεψη της Ρόδου για την Ασφάλεια και τη Σταθερότητα στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και άλλα<sup>65</sup>.

---

<sup>63</sup> Enikos.gr, (18-12-2022), «Παναγιωτόπουλος: Οι συσχετισμοί στρατιωτικής ισχύος Ελλάδας – Τουρκίας αλλάζουν υπέρ μας», <https://www.msn.com/el-gr/news/other/παναγιωτοπουλος-οι-συσχετισμοι-στρατιωτικης-ισχυος-ελλαδας-τουρκιας-αλλαζουν-υπερ-μας/ar-AA15nhVI>

<sup>64</sup> Ελληνική Κυβέρνηση: (2015) “Athens International Conference on Religious and Cultural pluralism and Peaceful Coexistence in the Middle East” Πρόσβαση στο: [Athens International Conference on “Religious and Cultural Pluralism and Peaceful Coexistence in the Middle East | Ελληνική Κυβέρνηση](#)

<sup>65</sup> Υπουργείο Εξωτερικών (2016), «1<sup>ο</sup> Συνέδριο Ρόδου για την Ασφάλεια και τη Σταθερότητα Ρόδος» [1ο Συνέδριο Ρόδου για την Ασφάλεια και τη Σταθερότητα Ρόδος Ελληνική Κυβέρνηση](#)



### 3.3. Κύπρος

#### 3.3.1. Η γεωπολιτική σημασία της Κύπρου

Η Κύπρος είναι ιστορικά συνδεδεμένη με ένα μείζον ζήτημα που καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τόσο τη γεωπολιτική της σημασία όσο και τη στρατηγική της πολιτική. Το Κυπριακό ζήτημα και η επιθετική στάση της Άγκυρας, θέτουν την Τουρκία ως μία παραδοσιακά μακροχρόνια απειλή για την ασφάλεια της Κύπρου. Στις συγκρουσιακές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών, με κύριο θέμα το Κυπριακό, η Κύπρος αναγνωρίζοντας ότι ως μικρή χώρα έχει συγκριτικά ελάχιστους παράγοντες ισχύος σε σχέση με την Τουρκία, κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια να συγκεντρώσει την υποστήριξη της διεθνούς κοινότητας για μια ειρηνική, βιώσιμη και λειτουργική επίλυση καθώς και την εξεύρεση ισχυρών συμμάχων.

Η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004, σηματοδότησε μια νέα εποχή στην εξωτερική της πολιτική. Έχοντας πλήρη επίγνωση ότι οι εθνικές της δυνατότητες δεν της επέτρεπαν να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις εξωτερικές της υποθέσεις, ιδιαίτερα ενόψει της επεκτατικής πολιτικής της Τουρκίας, προσπάθησε να προσελκύσει το ενδιαφέρον και να λάβει κάθε δυνατή υποστήριξη. Αξιοποιώντας την ευρωπαϊκή της προοπτική, εκτός από την ανακάλυψη υδρογονανθράκων, η Κύπρος προχώρησε στην τριμερή συνεργασία με την Ελλάδα και την Αίγυπτο αλλά και σε άλλες συνεργασίες, συμφωνίες και δράσεις, καθιστώντας κοινά τα συμφέροντά της τόσο με τα κράτη της ευρύτερης περιοχής όσο και με τις Μεγάλες Δυνάμεις, προσεγγίζοντας, εκτός από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις ΗΠΑ, αλλά και τη Ρωσία <sup>66</sup>.

Αυτή η εξέλιξη, σε συνδυασμό με τις αραβικές εξεγέρσεις, σκλήρυνε τη στάση της Τουρκίας. Το 2011 η Τουρκία μετέτρεψε την μέχρι τώρα πολιτική της «ήπιας δύναμης», σε μια σκληρή και επιθετική πολιτική σε μια προσπάθεια να παίξει καταλυτικό ρόλο στις εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή <sup>67</sup>.

Οι σχέσεις της Τουρκίας με την Κύπρο, την Ελλάδα αλλά και με το Ισραήλ και την Αίγυπτο είναι προβληματικές. Σε ένα ανασφαλές πλαίσιο, η Κύπρος καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να αντιμετωπίσει τις πιέσεις, κυρίως από την Τουρκία, ενώνοντας τις δυνάμεις της με διάφορα περιφερειακά κράτη. Η

<sup>66</sup> Υπουργείο Ενέργειας Εμπορίου και Βιομηχανίας, Υπηρεσία Υδρογονανθράκων, προσβάσιμο στο: [Τμήματα & Υπηρεσίες, Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας \(meci.gov.cy\)](http://meci.gov.cy/Τμήματα_&_Υπηρεσίες_Υπουργείο_Ενέργειας_Εμπορίου_και_Βιομηχανίας)

<sup>67</sup> Capital.gr, Λίτσας Σ, (2018), «Μια νέα ελληνοτουρκική κρίση σε ένα νέο στρατηγικό περιβάλλον: Mind the Big Picture» Capital.gr. Προσβάσιμο στο: <https://www.capital.gr/me-apopsi/3273620/μια-μια-ελληνοτουρκικη-κριση-σε-ενα-νεο-στρατηγικο-περιβαλλον-μυαλο-η-μεγαλη-εικονα>

τριμερής συνεργασία που έχει αναπτύξει μαζί με την Ελλάδα και την Αίγυπτο καθώς και το Ισραήλ αντίστοιχα, της έδωσε ισχυρό κίνητρο να συνεχίσει προς αυτή την κατεύθυνση, προσπαθώντας να εδραιώσει τη θέση της ως βιώσιμης δύναμης στην ευρύτερη περιοχή αλλά και διεθνώς.

Ως εκ τούτου, η Κύπρος αποδίδει μεγάλη σημασία στη συμμετοχή της σε τριμερείς συνεργασίες και άτυπες συμμαχίες<sup>68</sup> με την Ελλάδα και την Αίγυπτο, καθώς και με το Ισραήλ. Συνειδητοποιεί επίσης ότι αυτές οι συνεργασίες προσελκύουν το ενδιαφέρον των μεγάλων δυνάμεων, καθώς προσφέρουν μεγάλα οφέλη και εξυπηρετούν τα εθνικά της συμφέροντα.

Η Κύπρος βρίσκεται σε δυναμική τροχιά υλοποίησης έργων και δράσεων στο πλαίσιο αντίστοιχων συνεργασιών – συμμαχιών με άλλες χώρες όπως ο Λίβανος, η Ιορδανία και η Παλαιστίνη, προσελκύνοντας επενδύσεις με μεγάλες δυνατότητες. Κατά συνέπεια, καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να διαχειριστεί τις απειλές και τις όποιες προσπάθειες αποσταθεροποίησης και παρεμπόδισης ενεργειακών ανακαλύψεων και έργων και να διασφαλίσει την ασφάλεια και την επιβίωσή της. Στο πλαίσιο αυτό, προσπάθησε να προσεγγίσει τη Ρωσία, εκμεταλλευόμενη τη ρήξη μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας, όταν το 2015, στο πλαίσιο του πολέμου στη Συρία, οι σχέσεις των δύο χωρών επιδεινώθηκαν σημαντικά μετά την κατάρριψη του ρωσικού αεροσκάφους Su-24 από τον Τουρκικό F -16. Είναι γνωστό, ωστόσο, ότι οι σχέσεις της Τουρκίας με τη Ρωσία και τις Ηνωμένες Πολιτείες συχνά αλλάζουν από συμμαχικές σε συγκρουσιακές και το αντίστροφο<sup>69</sup>.

Έτσι, η Κύπρος στράφηκε προς τις ΗΠΑ για υποστήριξη, ζητώντας από το NATO να σταθεί στο πλευρό της ως εγγυητής για τη διευθέτηση του Κυπριακού, γεγονός που από τη μια βρήκε αντίθετη την εσωτερική αριστερή πολιτική παράταξη και από την άλλη, αποθάρρυνε τις σχέσεις της με τη Ρωσία ευελπιστώντας σε στρατιωτική ενίσχυση της Κύπρου από τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Οι ενεργειακές ανακαλύψεις όπως ήταν αναμενόμενο, αποτέλεσαν ένα σημαντικό εργαλείο για τη δημιουργία οικονομικών συνεργασιών, με στόχο να καλύψουν τις ολοένα και αυξανόμενες ανάγκες ενεργειακής ασφάλειας τόσο στην

---

<sup>68</sup>Στην πραγματικότητα δεν είναι, καθώς δεν πληρούν τα κριτήρια μιας συμμαχίας. Tziarras Z., (2016), «Israel – Cyprus – Greece: a “Comfortable” Quasi – Alliance” Accessible at [Israel Cyprus Greece a Comfortable Quasi \(1\). pdf](#)

<sup>69</sup>Naftermporiki.gr: Φωκιανός Γ . (2019) « Ρωσία – Τουρκία : Από το ναδίρ στη συγγνώμη Ερντογάν και στα deal δισεκατομμυρίων ». Προσβάσιμο στο : [Ρωσία - Τουρκία: Από το ναδίρ στη συγγνώμη Ερντογάν και στα deal δισεκατομμυρίων \( naftermporiki . gr \)](#)

ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συμβάλλοντας παράλληλα στη σταθερότητα των διακρατικών σχέσεων και στην προώθηση της ειρήνης και ασφάλεια στην περιοχή, βάζοντας παράλληλα φρένο στις αναθεωρητικές πολιτικές αλλά και τις απειλές της Τουρκίας.

Η Κύπρος έχει ήδη ανακαλύψει πέντε κοιτάσματα εντός της κυπριακής ΑΟΖ. Συγκεκριμένα, έχουν εντοπιστεί το κοιτάσμα «ΚΡΟΝΟΣ 1» με αποθέματα 2,5 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια, το κοιτάσμα «ΓΛΑΥΚΟΣ» με απόθεμα 5-8 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια, το κοιτάσμα «ΑΦΡΟΔΙΤΗ» με αποθέματα 4,2 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια, το κοιτάσμα «ΚΑΛΥΨΩ» με αποθέματα 6-8 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια και πρόσφατα, το νέο κοιτάσμα «ΖΕΥΣ 1» με αποθέματα 3,5 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια. Τα ως άνω κοιτάσματα φυσικού αερίου έχουν ανεβάσει τη δυναμικότητα της χώρας στο 15,2 -18,2 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια. Το γεγονός αυτό και δεδομένου ότι συνδυαστικά τρία από τα πέντε κοιτάσματα (ΖΕΥΣ 1, ΚΡΟΝΟΣ 1 και ΓΛΑΥΚΟΣ) βρίσκονται σε κοντινή απόσταση, μπορούν να υποστηρίξουν τη δυναμικότητα των 10 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων που απαιτεί ο αγωγός EAST MED, δίνοντας έτσι νέα προοπτική ως προς τον ανασχεδιασμό της όδευσης του αγωγού και στην συμμετοχή της Αιγύπτου στο αισιόδοξο αυτό σχέδιο. Παράλληλα, ενισχύεται σημαντικά η ενεργειακή προοπτική της Ανατολικής Μεσογείου και ο ρόλος που καλείται να διαδραματίσει ως σημαντική πηγή ενέργειας με φυσικό αέριο για την Ευρώπη συμβάλλοντας καταλυτικά στην απεξάρτηση από το ρωσικό φυσικό αέριο και στην ενεργειακή της αυτονομία. Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να αναφέρουμε και τα σημαντικά αποθέματα φυσικού αερίου και στα Ελληνικά κοιτάσματα τα οποία είναι εξίσου ικανά να αποτελέσουν ενεργειακή πηγή για την κάλυψη των ευρωπαϊκών αναγκών με αέριο. Στο πλαίσιο αυτό, η στάση της Τουρκίας παραμένει επιθετική αμφισβητώντας την οριοθέτηση της θαλάσσιας δικαιοδοσίας της Κύπρου με την Αίγυπτο, τον Λίβανο και το Ισραήλ καθώς επιμένει ότι οι έρευνες για εξόρυξη υδρογονανθράκων στο οικόπεδο 6 είναι παράνομες θεωρώντας ότι αυτό βρίσκεται μερικώς εντός των ορίων της τουρκικής υφαλοκρηπίδας<sup>70</sup>.

Συνοπτικά η Κύπρος φαίνεται να αρχίζει να διαδραματίζει πιο ουσιαστικό ρόλο στις περιφερειακές της υποθέσεις από τη δεκαετία του 2010, ακολουθώντας μια

---

<sup>70</sup> kathimerini.gr, Λιάγγου Χρ., (21-12-2022), «Φυσικό αέριο: Νέο κοιτάσμα στην Κύπρο αλλάζει τα δεδομένα», kathimerini.gr, [Φυσικό αέριο: Νέο κοιτάσμα στην Κύπρο αλλάζει τα δεδομένα | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](https://www.kathimerini.gr/4047767/φυσικό-αέριο-νέο-κοιτάσμα-στην-κύπρο-αλλάζει-τα-δεδομένα-|-η-καθημερινή-kathimerini-gr/)

ενεργή εξωτερική πολιτική με συγκεκριμένους στόχους που επιδιώκονται στην Ανατολική Μεσόγειο. Ακολούθησε με επιτυχία μια στρατηγική ήπιας εξισορρόπησης με τη σύναψη τριμερών συνεργασιών ακολουθώντας έναν πιο φιλοδυτικό προσανατολισμό.

Η τουρκική απειλή ειδικά μετά το 2011 όπου ανέπτυξε τη ρεβιζιονιστική πολιτική της, λειτουργεί ως κίνητρο για την Κύπρο, προκειμένου να αναζητήσει όλες τις πιθανές συμμαχίες για την ανάπτυξη της οικονομίας και της ισχύος της, προκειμένου να καταστήσει τη γεωπολιτική της θέση ισχυρή περιφερειακά και διεθνώς. Στο πλαίσιο αυτό, διαμορφώνει μια εξωστρεφή και ισορροπημένη εξωτερική πολιτική έναντι της Τουρκίας και ταυτόχρονα επιδιώκει να συνεργαστεί με άλλους περιφερειακούς παράγοντες και να δημιουργήσει ευρέως δίκτυα διεθνούς συνεργασίας, όπως η τριμερής συνεργασία με Ελλάδα και Αίγυπτο, με πολλαπλά οφέλη.

Οι κύριοι στόχοι της Κύπρου στην Ανατολική Μεσόγειο αφορούν κυρίως τη διαχείριση της τουρκικής απειλής και την επίλυση του Κυπριακού μέσω μιας ενισχυμένης και ισορροπημένης εξωτερικής πολιτικής, καθώς και την ενίσχυση του ρόλου της στο περιφερειακό της υποσύστημα και σε διεθνές επίπεδο με στόχο τη σταθερότητα, την ασφάλεια και την οικονομική ανάπτυξη.

Υπάρχει η πεποίθηση, ότι εάν η Κύπρος καταφέρει να ακολουθήσει μια «προληπτική» εξωτερική πολιτική, μπορεί να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για την επίλυση του Κυπριακού, ταυτόχρονα με τις συντονισμένες ενέργειες για εκμετάλλευση όλων των πόρων και των συντελεστών που έχει στη διάθεσή της, όπως οι ανακαλύψεις υδρογονανθράκων, καταβάλλοντας κάθε προσπάθεια για ανάπτυξη και επίτευξη σταθερότητας και ειρήνης τόσο στο εσωτερικό της περιβάλλον όσο και περιφερειακά στην Ανατολική Μεσόγειο<sup>71</sup>.

### **3.4. Αίγυπτος**

#### **3.4.1. Η γεωπολιτική σημασία της Αιγύπτου**

Η Αίγυπτος βρίσκεται γεωγραφικά στο κέντρο μεταξύ της Αφρικής και της Ασίας και είναι η πολυπληθέστερη χώρα του αραβικού κόσμου, διαδραματίζοντας σημαντικό

---

<sup>71</sup> Konstantellos G., (2022), thesis “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”.

ρόλο στις εξελίξεις στον Αραβικό και μουσουλμανικό Κόσμο αλλά και στην Ανατολική Μεσόγειο. Για το λόγο αυτό, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την καταπολέμηση των εξτρεμιστικών ισλαμικών και τρομοκρατικών οργανώσεων στην ευρύτερη περιοχή και έχει τη δυνατότητα να εγγυηθεί την ασφάλεια και τη σταθερότητα<sup>72</sup>.

Στον έλεγχο της έχει την Διώρυγα του Σουέζ, γεγονός που ενισχύει της γεωστρατηγική της αξία.

Το τέλος του Ψυχρού πολέμου, την ανάγκασε να εναρμονιστεί στα νέα δεδομένα συνηγορώντας με το δυτικό σύστημα σε μία προσπάθεια να αποφύγει την περιφερειακή της απομόνωση.

Μέχρι το 2014, η Αίγυπτος, αν και σημαντικός εξαγωγέας ενέργειας, εκτός από πολιτική αστάθεια, αντιμετώπιζε ελλείψεις ενέργειας στο εσωτερικό της λόγω των επιλογών της κυβέρνησης και συγκεκριμένα, του εξαναγκασμού των παραγωγών να πωλούν στην εγχώρια αγορά ενέργειας σε χαμηλότερες τιμές, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα το μειωμένο ενδιαφέρον για εκμετάλλευση νέων πηγών φυσικού αερίου και τη σταδιακή μείωση των πόρων. Το 2014, η Αίγυπτος βρέθηκε στην ανάγκη να βρει νέες πηγές φυσικού αερίου<sup>73</sup>. Σήμερα η Αίγυπτος αντιμετωπίζει πολλές προκλήσεις, κυρίως οικονομικές, ενώ πολιτικά διανύει περίοδο σταθερότητας καθώς έχει την υποστήριξη τόσο της Αμερικής όσο και της Ρωσίας<sup>74</sup>.

Αντιμετωπίζοντας πολλές τρομοκρατικές επιθέσεις στην ηπειρωτική χώρα και στον απόηχο όλων των παραπάνω, η Αίγυπτος αναγνωρίζει ότι η άσκηση αποτελεσματικής εξωτερικής πολιτικής αποτελεί βασική στρατηγική επιλογή με στόχο τη διαφοροποίηση των συμμάχων και των μηχανισμών συνεργασίας, προκειμένου να ενισχυθεί ο ρόλος της στην Ανατολική Μεσόγειο. .

Σημαντικές απειλές που αντιμετωπίζει είναι το Κίνημα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, το οποίο αντιτίθεται στη δυτική προσέγγιση της αιγυπτιακής κυβέρνησης και υιοθετεί την ανάγκη για θρησκευτική και ιδεολογική ενοποίηση όλων των μουσουλμανικών ομάδων ενάντια στη Δύση. Επίσης σημαντική απειλή,

---

<sup>72</sup> Σταμπούλης Π, (2015), «Η Γεωπολιτική της Αιγύπτου και τα Ελληνικά Συμφέροντα στην Ανατολική Μεσόγειο», Διπλωματική Εργασία Γ.Ε.Δ.Σ.» Προσβάσιμο στο : [\(6\) Η Γεωπολιτική της Αιγύπτου και τα Ελληνικά Συμφέροντα στην Ανατολική Μεσόγειο | Περικλής Stampoulis \(Περικλής Σταμπούλης\) - Academia . edu](#)

<sup>73</sup> Ratner , M. (2016) «Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean, Congressional Research Service» Προσβάσιμο στη διεύθυνση: <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R44591.pdf>

<sup>74</sup> Μάζης, Ι. & Σγούγος, Γ. (2020), « Γεωπολιτική Ανάλυση στο Ενεργειακό Σύμπλοκο της Ανατολικής Μεσογείου » Εκδόσεις: Λειμών , σελ . 13-17 Προσβάσιμο στο: [energeiako\\_symploko.indd\(uoa.gr\)](http://energeiako_symploko.indd(uoa.gr))

αλλά και πρόκληση για την ασφάλεια, είναι η δραστηριότητα των ισλαμιστών στη χερσόνησο του Σινά, όπου έχουν ήδη καταστρέψει τη σημαντική ενεργειακή υποδομή ενός αγωγού φυσικού αερίου. Αυτός ήταν ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους η Αίγυπτος συνεργάστηκε με το Ισραήλ και τη Σαουδική Αραβία σε ευρύτερα ζητήματα ασφάλειας <sup>75</sup>.

Στον τομέα της ενέργειας, όπως έχει δείξει και η ιστορία, οι εξελίξεις εμπυριέχουν συγκρούσεις και αστάθεια. Η Ανατολική Μεσόγειος έχει αναδειχθεί ως παραγωγική ενεργειακή περιοχή, πυροδοτώντας αντίστοιχα διλήμματα ασφαλείας. Στο πλαίσιο αυτό, η Αίγυπτος έχει εδραιώσει τη σπουδαιότητά της ύστερα και από την επικύρωση του χάρτη για το Φυσικό Αέριο της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και μέσω άλλων ενεργειακών έργων όπως ο υδροηλεκτρικός σταθμός Blue Nile-Atbara, το έργο Zohr Field ιδιοκτησίας της Egyptian General Petroleum Corporation σε ποσοστό 70%<sup>76</sup>, καθώς και η ηλεκτρική διασύνδεση μεταξύ Αιγύπτου, Κύπρου και Κρήτης μέσω του έργου « EuroAfrica Interconnector», με στόχο την ελαχιστοποίηση του κόστους παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας προκειμένου να δημιουργηθούν προοπτικές για τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.<sup>77</sup>

Άλλωστε, είναι η μεγαλύτερη παραγωγός χώρα φυσικού αερίου στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, με αποθέματα που αγγίζουν τα 46,5 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ενώ μπορεί επίσης να εξάγει υγροποιημένο αέριο LNG, δεδομένου ότι διαθέτει επαρκέστατες αντίστοιχες εγκαταστάσεις και έχει καταφέρει να προσελκύσει το ενδιαφέρον μεγάλων αμερικανικών και ευρωπαϊκών εταιρειών, που έχουν επενδύσει στην χώρα και την έχουν μετατρέψει σε ενεργειακό κόμβο, με αποτέλεσμα την ανάκαμψη της οικονομίας της και την ενίσχυση των επιδιώξεών της να

---

<sup>75</sup> Shama , N. (2019), «Between alliance and Entente: The Egypt – Greek – Cypriot Patrneship . Στο Τζιάρρας Ζ. (Επιμ.), «The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security». Κέντρο Κύπρου PRIO. Προσβάσιμο στο: [The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security – Peace Research Institute Oslo \(prio.org\)](https://www.prio.org/en/publications/2019/04/the-new-geopolitics-of-the-eastern-mediterranean-trilateral-partnerships-and-regional-security)

<sup>76</sup> Pentapostagma.gr, (4-9-2022), «Μας φτάνει; Ποσο φυσικό αέριο υπάρχει τελικά στην Ανατολική Μεσόγειο;», Προσβάσιμο στο: [Μας φτάνει; Πόσο φυσικό αέριο υπάρχει τελικά στην Ανατολική Μεσόγειο; | Pentapostagma.](https://www.pentapostagma.gr/2022/09/04/μας-φτανει-ποσο-φυσικο-αεριο-υπαρχει-τελικά-στην-ανατολική-μεσόγειο/)

<sup>77</sup> Energypress.gr, (2021), «Έντονο ενδιαφέρον από Αίγυπτο για την ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας – Κύπρου ». Πρόσβαση στο: [Έντονο ενδιαφέρον από Αίγυπτο για την ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας - Κύπρου \(energypress.gr\)](https://www.energypress.gr/2021/09/08/εντονο-ενδιαφέρον-από-αίγυπτο-για-την-ηλεκτρική-διασύνδεση-ελλάδας-κύπρου/)

διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο περιφερειακό της υποσύστημα, διασφαλίζοντας την σταθερότητα και την ασφάλεια που απαιτούν οι παρούσες συνθήκες<sup>78</sup>.

Η σύναψη διακρατικών συνεργασιών με άλλα κράτη, ενισχύει τις διακρατικές σχέσεις δημιουργώντας το κατάλληλο περιβάλλον για ανάπτυξη σε πολλούς και παράλληλους τομείς. Η συνεργασία μεταξύ της Αιγύπτου, της Κύπρου και της Ελλάδας αφορούν σε μία αντίστοιχη συνεργασία για την ενίσχυση της ενεργειακής, και όχι μόνο, ασφάλειας και σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο<sup>79</sup>.

Στο σημείο αυτό, και λαμβάνοντας υπόψη τις μέχρι πρόσφατα ιδιαίτερα ταραγμένες σχέσεις της Αιγύπτου με την Τουρκία, έχει ενδιαφέρον να αναφερθούμε στην πρόσφατη κοινή εμφάνιση και στην ανταλλαγή χειραψιάς του Τούρκου προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν με τον Αιγύπτιο ηγέτη, Αμπντέλ Φάταχ αλ Σίσι, οι οποίοι συναντήθηκαν στο Κατάρ σηματοδοτώντας την έναρξη νέων συνομιλιών για ανάπτυξη διμερών σχέσεων για θέματα στρατιωτικά, πολιτικά, εμπορικά αλλά και ενεργειακά ανακατευόντας εκ νέου την τράπουλα για τις εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο<sup>80</sup>.

Στο πλαίσιο της διακρατικής συνεργασίας της Αιγύπτου με την Ελλάδα και την Κύπρο και την από κοινού στοχοποίηση της Τουρκίας ως, κατά γενική ομολογία, ταραχοποιού χώρας στην ευρύτερη περιοχή, το Κάιρο επισήμανε ότι η οποιαδήποτε προσέγγιση Τουρκίας – Αιγύπτου δεν παραβλέπει ότι τα «αγκάθια» στη σχέση, όπως αναφέρει η αιγυπτιακή εφημερίδα al Ahrām, παραμένουν, τονίζοντας ότι η Αίγυπτος παραμένει σταθερός και ενεργό μέλος της διακρατικής συνεργασίας υποστηρίζοντας καθολικά τους κοινούς στόχους και επιδιώξεις, βάζοντας έτσι φρένο στις αυθαίρετες προσπάθειες της Τουρκίας για υπονόμευση των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας - Αιγύπτου<sup>81</sup>.

Από πολιτική και οικονομική άποψη, το Κάιρο κατάφερε να ενισχύσει τη θέση της Αιγύπτου ως σημαντικού παραγωγού και εξαγωγέα φυσικού αερίου,

---

<sup>78</sup> Pentapostagma.gr, (4-9-2022), «Μας φτάνει; Ποσο φυσικό αέριο υπάρχει τελικά στην Ανατολική Μεσόγειο;», Ενέργεια, [Μας φτάνει; Πόσο φυσικό αέριο υπάρχει τελικά στην Ανατολική Μεσόγειο; | Pentapostagma.](#)

<sup>79</sup> Μάζης, Ι. & Σγούγος, Γ. (2020), «Γεωπολιτική Ανάλυση στο Ενεργειακό Σύμπλοκο της Ανατολικής Μεσογείου» Εκδόσεις : Λειμών , σελ . 13-17, Προσβάσιμο στο: [energeiako\\_symploko.indd \(uoa.gr\)](#)

<sup>80</sup> Thetoc Team, (28-11-2022), «Ξεπαγώνει η σχέση Τουρκίας – Αιγύπτου; "Παράθυρο" για διορισμό τούρκου πρέσβη», THEOC [Ξεπαγώνει η σχέση Τουρκίας - Αιγύπτου; "Παράθυρο" για διορισμό τούρκου... | Διεθνή Ειδήσεις \(thetoc.gr\)](#)

<sup>81</sup> tovima.gr, Φωτάκη Αλεξάνδρα, (29-11-2022), «Οι σχέσεις Αθήνας – Καΐρου αποδεικνύονται πολύ ισχυρές ακόμα και για τον Ερντογάν», tovima.gr, [Η προσπάθεια εργαλειοποίησης της Αιγύπτου από τον Ερντογάν – Με «όπλο» μία χειραψία - Ειδήσεις - νέα - Το Βήμα Online \(tovima.gr\)](#)

αναδεικνύοντας παράλληλα το ρόλο της ως ενεργειακού κόμβου. Η μεγάλη εγχώρια αγορά της Αιγύπτου, η σημαντική παραγωγική ικανότητα και η στρατηγική θέση την καθιστούν ιδανική υποψήφια για να φιλοξενήσει τα κεντρικά γραφεία του EMGF στο Κάιρο, ενώ πρόσφατα ανακοίνωσε την διεξαγωγή ενός νέου διεθνούς διαγωνισμού προκειμένου να παραχωρήσει τα δικαιώματα για έρευνα τόσο φυσικού αερίου αλλά και πετρελαίου και συγκεκριμένα σε 12 οικόπεδα σε περιοχές εντός των υδάτων της στην Μεσόγειο Θάλασσα, αλλά και των χερσαίων εδαφών της στο Δέλτα του Νείλου<sup>82</sup>.

### **3.4.2. Η ενέργεια ως στρατιωτική ασπίδα της Αιγύπτου**

Η Αίγυπτος επί σειρά ετών έρχεται αντιμέτωπη με σοβαρά ζητήματα ασφαλείας αλλά και σοβαρές απειλές τόσο στο εσωτερικό της περιβάλλον όσο και στο εξωτερικό της περιβάλλον. Η συνεχής αύξηση του πληθυσμού της χώρας απαιτεί και την αντίστοιχη διασφάλιση πόρων, πρώτων υλών και επενδύσεων προκειμένου να καταφέρει ως χώρα να ανταποκριθεί στις ολοένα και αυξανόμενες ανάγκες της. Το γεγονός αυτό απαιτεί ως βασική προϋπόθεση, σταθερότητα και ασφάλεια προκειμένου να προωθηθούν οι απαραίτητες πολιτικές οικονομικής ανάπτυξης. Οι συνθήκες όμως που δημιουργούνται λόγω των μεγάλων διλημάτων ασφαλείας που αντιμετωπίζει, την οδηγούν στην υιοθέτηση στρατηγικών σκληρής ισχύος, καθιστώντας την συνεχή ενίσχυση των στρατιωτικών της μέσων και δυνάμεων επιβεβλημένη τόσο για τη διασφάλιση της εθνικής της κυριαρχίας αλλά και των εθνικών της συμφερόντων και κυρίως της ασφάλειας και της σταθερότητας που απαιτεί η οικονομική ανάπτυξη της χώρας<sup>83</sup>.

Η ανακάλυψη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στα εθνικά της ύδατα και στις χερσαίες εκτάσεις της, δημιουργούν «χρυσές» ευκαιρίες για προσέλκυση επενδύσεων στη χώρα, γεγονός που ενισχύει τη γεωστρατηγική και γεωοικονομική της αξία, κυρίως στον τομέα της ενέργειας διεθνώς, αλλά επιβάλλει την δημιουργία όλων των προϋποθέσεων και εγγυήσεων για τη διασφάλιση αυτών των επενδύσεων, από

---

<sup>82</sup> Euro2day.gr, (27-12-2022), «Αίγυπτος: Νέος διαγωνισμός για έρευνες υδρογονανθράκων στη Μεσόγειο», [Αίγυπτος: Νέος διαγωνισμός για έρευνες υδρογονανθράκων στη Μεσόγειο \(euro2day.gr\)](https://euro2day.gr)

<sup>83</sup> Konstantellos G., (2022), thesis “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”.



συγκρούσεις, αναταράξεις, παράνομη μετανάστευση και τρομοκρατικές απειλές στην ευρύτερη περιοχή που δημιουργούν ανασφάλεια αποσταθεροποίηση θέτοντας σε κίνδυνο κάθε προσπάθεια προσανατολισμένη στην ανάπτυξη. Συνεπώς, αναπόφευκτα η Αίγυπτος δίνει ιδιαίτερη έμφαση, στην ανάπτυξη ισχυρής στρατιωτικής δύναμης και μέσων, αναγνωρίζοντας πλήρως τα μεγάλα οφέλη που μπορεί να της προσφέρει η Μεσόγειος. Συστηματικά καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την ανάπτυξη των ναυτικών της δυνάμεων, αποτελώντας ήδη μία από τις μεγαλύτερες στρατιωτικές δυνάμεις της Ανατολικής Μεσογείου. Παράλληλα, ενισχύει συνεχώς τις ένοπλες δυνάμεις της με προμήθεια στρατιωτικού υλικού, μέσων και όπλων από τις μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις, καθώς η Ευρώπη συνειδητοποιεί ότι η Αίγυπτος μπορεί να συμβάλει στην «αστυνόμευση» της περιοχής και να εξασφαλίσει τα σύνορα της Νότιας Ευρώπης<sup>84</sup>. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε την εγκατάσταση αιγυπτιακών στρατιωτικών βάσεων στα σύνορα της Λιβύης ( Βάση Barani )<sup>85</sup> και της Αλεξάνδρειας ( Βάση Mohamed Naguib )<sup>86</sup>, τη μεγαλύτερη στρατιωτική βάση στη Μέση Ανατολή. Παράλληλα, υπάρχει συνεργασία και διεξαγωγή κοινών στρατιωτικών και αντιτρομοκρατικών ασκήσεων τόσο με τη Γαλλία, την Αγγλία, την Ελλάδα, την Κύπρο αλλά και με τη Ρωσία. Συγκεκριμένα, Κάιρο και Μόσχα προχώρησαν στην πραγματοποίηση εκ νέου κοινών ναυτικών ασκήσεων με την κωδική ονομασία «Γέφυρα Φιλίας – 5» στην Ανατολική Μεσόγειο δίνοντας ένα ισχυρό μήνυμα στην Τουρκία κυρίως για το ζήτημα της Λιβύης. Η Αίγυπτος φαίνεται, ότι παρά τις πρόσφατες χειραψίες καλής θέλησης με την Τουρκία, γνωρίζει πολύ καλά την κρυφή ατζέντα και τις προθέσεις της. Άλλωστε οι προσπάθειες που καταβάλει η Τουρκία για να επιβάλει την παρουσία της στην Μέση Ανατολή αλλά και στην Ανατολική Μεσόγειο είναι συνεχείς, ενώ οι Τουρκικές βάσεις σε Κατάρ, Σομαλία και πρόσφατα στο Σουδάν δείχνουν την επιθετική στάση της Τουρκίας απέναντί της. Αντίστοιχα η Ρωσία, αν και φαίνεται να έχει κοινή βάση με την

---

<sup>84</sup> Dw.com (2020), « Η Αίγυπτος υπερέχει στρατιωτικά της Τουρκίας ». Προσβάσιμο στο: [H Αίγυπτος υπερέχει στρατιωτικά της Τουρκίας | Πολιτική | DW | 11.02.2020](#)

<sup>85</sup>Nemesishd.gr (2009), « ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΗΑΕ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ : Σημαντικές αυτή στην περιοχή » Προσβάσιμο στο: [ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΗΑΕ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ : Σημαντικές αυτή στην περιοχή - NEMESIS HD](#)

<sup>86</sup>Defence-point.gr: (2017) « Ο Σίσι εγκαινίασε τη μεγαλύτερη στρατιωτική βάση στη Μέση Ανατολή». Προσβάσιμο σε: <https://www.defence-point.gr/news/o-sisi-egkeniase-ti-megalyteri-stratitotiki-vasi-sti-mesi-anatoli>

Τουρκία σε αρκετά θέματα, τονίζει με την κίνησή της αυτή τις σοβαρές διαφορές που έχουν οι δύο χώρες κυρίως ως προς το ζήτημα της Λιβύης<sup>87</sup>.

Σε ενεργειακό επίπεδο, υπάρχει συμφωνία με την Κύπρο για τη δημιουργία υποθαλάσσιου αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου (κοίτασμα «Αφροδίτη») στις εγκαταστάσεις υδροποίησης της Αιγύπτου για εξαγωγή στην Ευρώπη, οριοθετώντας παράλληλα τα θαλάσσια σύνορα και τις Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες (ΑΟΖ). Ανάλογη ενεργειακή συμφωνία έχει επιτευχθεί και με την Ιορδανία<sup>88</sup> αλλά και την Ελλάδα με μνημόνιο κατανόησης που υπέγραψαν ο Έλληνας Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας και ο Αιγύπτιος Υπουργός Πετρελαίου και Ορυκτών Πόρων για περαιτέρω συνεργασία μεταξύ ελληνικών και αιγυπτιακών εταιρειών<sup>89</sup>.

Οι επενδύσεις αυτές αντικατοπτρίζουν την ενεργειακή δυναμική της Αιγύπτου και την καθιστούν σημαντικό δρώντα στην ευρύτερη περιοχή.

Σήμερα, η Ευρώπη είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Αιγύπτου, ειδικότερα ύστερα και από την ανακοίνωση ανακάλυψης ενός μεγαλύτερου κοιτάσματος από το κοιτάσμα «zohr». Δεν είναι τυχαία άλλωστε η έγκριση δανείου από το Εκτελεστικό Συμβούλιο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ύψους 3 δισεκατομμυρίων δολαρίων προς την Αίγυπτο με στόχο τη διατήρηση της μακροοικονομικής σταθερότητας προκειμένου να είναι βιώσιμες και αποδοτικές οι επενδύσεις στην χώρα για ανάπτυξη<sup>90</sup>.

---

<sup>87</sup> Pentapostagma.gr, (19-12-2022), «Ναυτικές ασκήσεις Αιγύπτου – Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο με αποδέκτη την κατάσταση στη Λιβύη» [Ναυτικές ασκήσεις Αιγύπτου-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο με αποδέκτη την κατάσταση στη Λιβύη | Pentapostagma](#)

<sup>88</sup> Kathimerini.gr: (2021), « Κύπρος : Μελέτη για τη μεταφορά φυσικού αερίου στην Αίγυπτο από το κοιτάσμα « Αφροδίτη » Πρόσβαση στο: [Κύπρος : Μελέτη για τη μεταφορά φυσικού αερίου στην Αίγυπτο από το κοιτάσμα « Αφροδίτη » | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \( kathimerini . gr \)](#)

<sup>89</sup> in.gr, Κολώνας Χ., (27-11-2021), «Ελλάδα – Αίγυπτος – Η ενεργειακή συμμαχία επεκτείνεται και στο φυσικό αέριο, in.gr, [Ελλάδα – Αίγυπτος - Η ενεργειακή συμμαχία επεκτείνεται και στο φυσικό αέριο | in.gr](#)

<sup>90</sup> pagenews.gr, Σταυρουλάκης Μ., (17-12-2022), «Αίγυπτος: Η αναβάθμιση μιας περιφερειακής χώρας», pagenews.gr, [Αίγυπτος: Η αναβάθμιση μιας περιφερειακής χώρας | Ειδήσεις | Pagenews.gr](#)

## Κεφάλαιο 4<sup>ο</sup>

### Αίγυπτος – Ελλάδα – Κύπρος: Η τριμερής συνεργασία ως ισχυρός πυλώνας ασφάλειας και σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο<sup>91</sup>

Η γεωοικονομική διάσταση που δίνεται στην ενεργειακή ασφάλεια, παρά τις αρνητικές γεωπολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή, δημιουργεί την πεποίθηση ότι η συνεργασία μεταξύ κρατών μπορεί να δημιουργήσει κατάλληλες συνθήκες σταθερότητας με κίνητρο την από κοινού εκμετάλλευση υδρογονανθράκων και την από κοινού αντιμετώπιση προκλήσεων και απειλών. Δεν πρέπει φυσικά να αγνοούμε ότι η διαμόρφωση συγκεκριμένων πολιτικών, σε κρίσιμα και ευαίσθητα ζητήματα, μπορεί να δημιουργήσει διλήμματα ασφαλείας στα περιφερειακά κράτη με απροσδόκητες αντιδράσεις.

Συγκεκριμένα η περιοχή που αναλύουμε, σε αντίθεση με τη Δυτική Ευρώπη, δεν είναι πολύ σταθερή. Παρατηρείται ότι, σχεδόν κάθε πέντε ή δέκα χρόνια, ξεσπούν ένοπλες συγκρούσεις δημιουργώντας θύματα που οδηγούνται στην προσφυγική ή οικονομική μετανάστευση, με αποτέλεσμα η ευρύτερη περιοχή να αντιμετωπίζει συνεχώς σημαντικές ανθρωπιστικές κρίσεις και ζητήματα <sup>92</sup>. Για παράδειγμα, η αποσταθεροποίηση της Αιγύπτου θα προκαλέσει προσφυγικές και μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα και την Ευρώπη, οι οποίες είναι δύσκολο να διαχειριστούν. Η εξομάλυνση των συγκρουόμενων σχέσεων στην ευρύτερη περιοχή είναι επομένως ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια και την επιβίωση των περιφερειακών χωρών. Σημαντική είναι και η αποδυνάμωση της Τουρκίας. Σε αυτό το πλαίσιο, η «στρατηγική του τριγώνου» τόσο μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου, Αιγύπτου όσο και Ελλάδας, Κύπρου, Ισραήλ προσανατολίζεται προς αυτή την κατεύθυνση <sup>93</sup>.

---

<sup>91</sup> Konstantellos G., (2022), thesis “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”.

<sup>92</sup>Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Η Υπηρεσία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Ελλάδα: Προσβάσιμο σε: [1 στους 113 ανθρώπους που αναγκάστηκαν να ξεριζωθούν: ο υψηλότερος αριθμός εκτοπισμού που έχει καταγραφεί ποτέ - Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες Ελλάδα](#)

<sup>93</sup> Tziarras Z., (2019), «The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security», PRIO Cyprus Center. Κεφάλαιο 1. Προσβάσιμο στο : [The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security - Peace Research Institute Oslo \(prio.org\)](#)

Είναι γνωστό ότι το δίπολο Ελλάδας-Κύπρου είναι ιστορικά ένα ενιαίο και κοινό μέτωπο, που αντιμετωπίζει τις προκλήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο και διεθνώς. Οι σχέσεις τους με την Αίγυπτο έχουν βελτιωθεί σημαντικά από το 2014 όταν ο Πρόεδρος Abdel – Fattah al – Sisi ανέβηκε στην εξουσία. Την ίδια χρονιά, η ελληνική κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι μαζί με την Κύπρο θα προωθούσαν τις αιγυπτιοευρωπαϊκές σχέσεις, ενεργώντας ως «πρεσβευτές της Αιγύπτου στην Ευρωπαϊκή Ένωση», παρέχοντας ζωτική βοήθεια στην Αίγυπτο για να ξεπεράσει μια κατάσταση απομόνωσης<sup>94</sup>.

Η Αίγυπτος αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα έλλειψης φυσικού αερίου λόγω της ξεπερασμένης τεχνολογίας που είχε στη διάθεσή της, η οποία δεν της επέτρεπε να εισάγει φυσικό αέριο από τη Ρωσία ή την Αλγερία. Τη δεδομένη στιγμή, η εκμετάλλευση των ενεργειακών αποθεμάτων που βρίσκονται στην περιοχή δημιουργεί προϋποθέσεις συνεργασίας με την Ελλάδα με στόχο την από κοινού εκμετάλλευση των κοιτασμάτων αυτών και την οριοθέτηση της ΑΟΖ. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να αναφέρουμε, ότι η πτώση του Μοχαμάντ Μοσί και η εκλογή του Προέδρου Abdel-Fattah al- Sisi στην ηγεσία της Αιγύπτου το 2013, αλλάζει τα δεδομένα στην ευρύτερη περιοχή καθώς οι σχέσεις μεταξύ Αιγύπτου και Τουρκίας αλλάζουν και από φιλικές, υπό την κυβέρνηση Μοσί, γίνονται εχθρικές, δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος ώστε οι δύο χώρες (Ελλάδα και Αίγυπτος) να καταλήξουν σε συμφωνία μεταξύ τους, θεωρώντας την Τουρκία κοινή απειλή. Παράλληλα, για την Κύπρο, ο διορισμός του Προέδρου Σίσι ενισχύει τη συμφωνία ανακήρυξης της ΑΟΖ με την Αίγυπτο<sup>95</sup>. Επιπλέον, αναπτύχθηκαν άριστες σχέσεις μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ με αποτέλεσμα την υπογραφή συμφωνίας για την εξαγωγή ισραηλινού φυσικού αερίου στην Αίγυπτο το 2014, με αποτέλεσμα να καλυφθεί μεγάλο μέρος της εγχώριας ζήτησης της Αιγύπτου και να τονιστεί η ιδιαίτερη σημασία της εισαγωγής ενέργειας από την χώρας της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Βλέπουμε ότι η Αίγυπτος έχει εισέλθει σε μια νέα εποχή ανάπτυξης και ενίσχυσης της σταθερότητας και της ασφάλειας της χώρας. Η ανάγκη ενίσχυσης των

---

<sup>94</sup> Cropsey , S. (2015) «usa policy and the strategic of the relationship of Greece, Cyprus and Israel power shifts in the eastern merditerranean” Hudson org” Προσβάσιμο στη διεύθυνση [https://www.hudson.org/content/researchattachments/attachment/1459/03\\_us\\_policyandthe\\_stratethea\\_rusceelationof.pdf](https://www.hudson.org/content/researchattachments/attachment/1459/03_us_policyandthe_stratethea_rusceelationof.pdf)

<sup>95</sup> Γρηγοριάδης , (2014) «Ενεργειακές ανακαλύψεις στην Ανατολική Μεσόγειο: Σύγκρουση ή Συνεργασία;» Προσβάσιμο στο: [MEArticleFinalDraft-Grigoriadis.pdf](#)

σχέσεων της Αιγύπτου με το Ισραήλ ενίσχυσε περαιτέρω την επιθυμία της Αιγύπτου να γίνει μέρος της τριμερούς συνεργασίας με την Κύπρο και την Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι καλές σχέσεις της Κύπρου και της Ελλάδας με το Ισραήλ, καθώς και το γεγονός ότι η Τουρκία αποτελεί κοινή απειλή και για τις τρεις χώρες, δημιουργώντας έντονα διλήμματα ασφαλείας, θα αποτελέσει μία ισχυρή ασπίδα ασφαλείας και σταθερότητας<sup>96</sup>.

Το δίπολο Ελλάδα – Κύπρο, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, έχει συνάψει πολλές διακρατικές συνεργασίες με χώρες στην Ανατολική Μεσόγειο κυρίως με την Αίγυπτο και το Ισραήλ. Αυτές οι συνεργασίες οδηγήθηκαν τόσο από τις ενεργειακές ανακαλύψεις και τα ζητήματα ασφάλειας που προέκυψαν αλλά και από την συνολικότερη πεποίθηση ότι από κοινού μπορούν αποτελεσματικότερα να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες. Ενδεικτικά αναφέρουμε το τεράστιο κοιτάσμα φυσικού αερίου Λεβιάθαν το οποίο εντοπίστηκε στα ύδατα του Ισραήλ το 2010, το κοιτάσμα «Αφροδίτη» το οποίο ανακαλύφθηκε το 2011 στην Μεσόγειο Θάλασσα και νότια της Κύπρου και είναι σε μέγεθος μικρότερο από αυτό του Ισραήλ και το 2015 το μεγαλύτερο ίσως κοιτάσμα με τεράστια αποθέματα υδρογονανθράκων που ανακαλύφθηκε στην ΑΟΖ της Αιγύπτου μεταξύ των συνόρων της Ελλάδα και Κύπρο και ονομάστηκε « zohr »<sup>97</sup>.

Ως εκ τούτου, η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας και αντίστοιχα με Κύπρο και Αίγυπτο αποτελεί μείζον ζήτημα στρατηγικής σημασίας για την υλοποίηση των στρατηγικών στόχων και επιδιώξεων της διακρατικής συνεργασίας σε περιφερειακό επίπεδο. Άλλωστε, οι ενεργειακές ανακαλύψεις, έχουν αναδειχθεί σε σημαντική οικονομική αξία στην Ανατολική Μεσόγειο, γεγονός που αναδεικνύει πολλές γεωπολιτικές προκλήσεις. Η μεγαλύτερη πρόκληση για τις τρεις χώρες, Ελλάδα, Κύπρο και Αίγυπτο, είναι η ανακήρυξη και οριοθέτηση της Ελληνικής και Κυπριακής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης μεταξύ Καστελόριζου και Κύπρου. Οι ενδείξεις που υπάρχουν για πιθανά κοιτάσματα μεταξύ Καστελόριζου

---

<sup>96</sup> Κοψαχειλίδης, Β. (2015), « Περίπλοκες Συμμαχίες στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, Ευκαιρίες αλλά και στρατηγικά κενά στην προσέγγιση Ελλάδας και Κύπρου με Αίγυπτο και Ισραήλ », Foreign Affairs the Hellenic Edition, 19 Μαρτίου. Προσβάσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/70233/basilis-kopsaxeilis/periplokes-symmaxies-stin-notioanatoliki-mesogeio>

<sup>97</sup> Mazis I.T., Sotiropoulos I.P., Regional Science Inquiry, Vol VIII Special Issue 2016, “The role of energy as a geopolitical factor for the consolidation of Greek – Israeli relations Προσβάσιμο στο: [http://www.rsijournal.gr/APOPA/Iovnioc\\_2016/2.3.pdf](http://www.rsijournal.gr/APOPA/Iovnioc_2016/2.3.pdf), pp27-44

και Κύπρου, θέτουν θέμα οριοθέτησης της ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Αιγύπτου<sup>98</sup>.

Ο αγωγός East Med που είναι υψίστης γεωπολιτικής σημασίας και θα προσφέρει τεράστια οφέλη, αλλάζοντας τόσο τα ενεργειακά δεδομένα όσο και τη δύναμη ισχύος σε όλη την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, αποτελεί βασικό σημείο για την προώθηση της συνεργασίας Ελλάδας, Κύπρου, Αιγύπτου. Ταυτόχρονα, καθιστά το Ισραήλ εν μέρει εταίρο στην τριμερή συνεργασία μεταξύ Αιγύπτου, Ελλάδας και Κύπρου. Σύμφωνα με σχετικές μελέτες, το έργο είναι τεχνικά εφικτό και μπορεί να διασφαλίσει την οικονομική του βιωσιμότητα δεδομένου ότι το έργο αυτό έχει δυνατότητα μεταφοράς άνω των 10 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων φυσικού αερίου ετησίως. Εκτιμώντας το κόστος κατασκευής σε σχέση με τους κινδύνους, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι οι ασταθείς συνθήκες στην ευρύτερη περιοχή και οι πιθανές τρομοκρατικές ενέργειες επιβάλλουν την υποθαλάσσια κατασκευή του αγωγού, ανεβάζοντας το κόστος κατασκευής σε υψηλό επίπεδο. Αυτό απαιτεί σωρευτικές ποσότητες αερίου άνω των 10 τρισεκατομμυρίων κυβικών ποδιών προκειμένου η κατασκευή του έργου να είναι κερδοφόρα. Αντίστοιχες ποσότητες εντοπίζονται στο κοιτάσμα Ζορ της Αιγύπτου αφού σύμφωνα με την παραπάνω μελέτη το κοιτάσμα αυτό έχει μεγαλύτερη ποσότητα από αυτήν<sup>99</sup>. Αντίστοιχα, τα κοιτάσματα, όπως ήδη αναφέραμε, που έχουν βρεθεί στα ύδατα της Κύπρου δίνουν νέες προοπτικές στην υλοποίηση του έργου αγωγού EAST MED<sup>100</sup>

Το τριμερές μοντέλο Αιγύπτου – Ελλάδας – Κύπρου υιοθετήθηκε το 2014, με τη Διακήρυξη του Καΐρου, με στόχο την ειρήνη, την ευημερία και την ενίσχυση της ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή, λειτουργώντας ως ισχυρός κυματοθραύστης κατά της αστάθειας στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η πρώτη τριμερής σύνοδος κορυφής πραγματοποιήθηκε στο Κάιρο το 2014 και από τότε έχουν πραγματοποιηθεί ακόμη εννέα συναντήσεις μέχρι σήμερα. Στο πλαίσιο αυτό, έχουν γίνει σημαντικά βήματα στην ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ των

---

<sup>98</sup> Ντόκος Θ, (2011) «Ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο: το γεωπολιτικό «τετράγωνο» Ελλάδας – Κύπρου – Ισραήλ – Τουρκίας», Κείμενο Εργασίας Νο 23/2011 : ΕΛΙΑΜΕΠ. Προσβάσιμο στο : [Ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο: Το γεωπολιτικό “Τετράγωνο” Ελλάδας – Κύπρου – Ισραήλ – Τουρκίας : ΕΛΙΑΜΕΠ \(eliamep.gr\)](#)

<sup>99</sup> In.gr : (2019), « East Med : Ο αγωγός με την τεράστια γεωπολιτική και ενεργειακή σημασία» Προσβάσιμο σε : [East Med : Ο αγωγός με την τεράστια γεωπολιτική και ενεργειακή σημασία | in.gr](#)

<sup>100</sup> kathimerini.gr, Λιάγγου Χρ., 21-12-2022, «Φυσικό αέριο: Νέο κοιτάσμα στην Κύπρο αλλάζει τα δεδομένα», kathimerini.gr, [Φυσικό αέριο: Νέο κοιτάσμα στην Κύπρο αλλάζει τα δεδομένα | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#)

τριών χωρών και σε άλλα επίπεδα συνεργασίας, δεδομένου ότι μέχρι σήμερα έχουν επιτύχει συνεργασία σε πολλά θέματα όπως η ενέργεια, η θαλάσσια οριοθέτηση, η ηλεκτρική ενέργεια, η προστασία του περιβάλλοντος, η κλιματική αλλαγή, τουρισμού καθώς και άμυνας και ασφάλειας.

Συμπερασματικά κατανοούμε ότι η τριμερής συμφωνία μεταξύ Αιγύπτου, Ελλάδας και Κύπρου είναι ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια στην Ανατολική Μεσόγειο, καθώς και για την Ευρώπη και τα Βαλκάνια, ιδιαίτερα όσον αφορά την ενεργειακή ασφάλεια.

Από την πρώτη συνάντηση των ηγετών των τριών κρατών τέθηκαν οι προτεραιότητες για τα θέματα κοινών συμφερόντων με κοινό σημείο αναφοράς την ενίσχυση της ειρήνης, της ασφάλειας και της σταθερότητας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Τονίστηκε η ανάγκη για διπλωματικό συντονισμό των ενεργειών των τριών χωρών σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου και των αρχών των Ηνωμένων Εθνών. Πρέπει επίσης να έχουμε κατά νου ότι ο πόλεμος στην Ουκρανία, αποδεικνύει με τον πιο έντονο τρόπο ότι η ενεργειακή ασφάλεια μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης τόσο σε ενεργειακό όσο και σε οικονομικό επίπεδο, για την αποφυγή μιας βαθιάς οικονομικής ύφεσης και σε επίπεδο διεθνούς ασφάλειας.

Παράλληλα, στις 22 Νοεμβρίου 2022 υπεγράφη στο Κάιρο μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου συμφωνία για τις από κοινού επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης στην οριοθετημένη ΑΟΖ μεταξύ των δύο χωρών που έλαβε χώρα το 2020. Το γεγονός αυτό πλήττει σοβαρά το αφήγημα της Τουρκίας για την «Γαλάζια Πατρίδα» και ακυρώνει επί της ουσίας την παράνομη συμφωνία με τη Λιβύη<sup>101</sup>.

Λίγες μέρες πριν και συγκεκριμένα στις 14 Νοεμβρίου του ίδιου έτους, πραγματοποιήθηκε συνάντηση μεταξύ του Έλληνα Υφυπουργού Εξωτερικών Ανδρέα Κατσανιώτη με τον Αιγύπτιο Υπουργό Μετανάστευσης και Αποδήμων της Αιγύπτου SohaGendi και τον Κύπριο Επίτροπο Προεδρίας για Ανθρωπιστικά Θέματα Αποδήμων Φώτη Φωτίου, προκειμένου να προωθήσουν την περαιτέρω ενίσχυση της τριμερής συνεργασίας στον τομέα της Διασποράς<sup>102</sup>.

---

<sup>101</sup> Newsbreak.gr, (22-11-2022), «Υπεγράφη η συμφωνία Ελλάδας – Αιγύπτου που βάζει «φρένο» στην Τουρκία, [Υπεγράφη η συμφωνία Ελλάδας-Αιγύπτου που βάζει «φρένο» στην Τουρκία \(newsbreak.gr\)](https://www.newsbreak.gr)

<sup>102</sup> Protionline.gr, (16-11-2022), «Τριμερής συνάντηση Ελλάδας – Κύπρου – Αιγύπτου», [Τριμερής συνάντηση Ελλάδας - Κύπρου - Αιγύπτου - protionline.gr](https://www.protionline.gr)

#### 4.1. Η Διακήρυξη της 9ης Τριμερούς Σύνοδος Κορυφής Ελλάδας - Κύπρου - Αιγύπτου στην Αθήνα στις 19 Οκτωβρίου 2021 <sup>103</sup>

Στον τομέα της ενέργειας και της οικονομίας, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην εξαγωγή και μεταφορά φυσικού αερίου, στο πλαίσιο της έγκρισης του καταστατικού του Φόρουμ Φυσικού Αερίου της Ανατολικής Μεσογείου (EMFG) με έδρα το Κάιρο, το οποίο είναι έτοιμο να δεχτεί κάθε χώρα που ασπάζεται τις αξίες και τους στόχους του και θέλει να αναπτύξει συνεργατικές δράσεις με στόχο την ασφάλεια και την ευημερία. Παράλληλα, έχει υπογραφεί συμφωνία για την τριμερή διασύνδεση ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ των τριών χωρών, η οποία θα διασφαλίζει την παροχή εναλλακτικών πηγών ενέργειας από και προς την Ανατολική Μεσόγειο, παρέχοντας υψηλό βαθμό ενεργειακής ασφάλειας τόσο στην Ευρώπη όσο και στις εμπλεκόμενες χώρες. Συγκεκριμένα, τα έργα ηλεκτρικής διασύνδεσης, «EuroAsia Interconnector» και «EuroAfrica Interconnector», είναι στρατηγικής σημασίας, αφού μέσω Ελλάδας και Κύπρου θα συνδέουν το Ισραήλ και την Αίγυπτο με την ευρωπαϊκή ενοποιημένη αγορά ηλεκτρικής ενέργειας <sup>104</sup>.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο Κυπριακό, με την υιοθέτηση ισχυρής και κοινής θέσης κατά της Άγκυρας για μια άμεση, δίκαιη και διαρκή λύση, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Παράλληλα, στο πλαίσιο της τριμερούς συνεργασίας απαιτείται ο σεβασμός των κυριαρχικών δικαιωμάτων των κρατών και των δικαιωμάτων που έχουν στις θαλάσσιες ζώνες τους, σύμφωνα πάντα με το διεθνές δίκαιο και το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS). Ως εκ τούτου, οι τρεις χώρες καταδικάζουν κάθε παράνομη ενέργεια, γεωτρήσεις, σεισμικές έρευνες κ.λπ. από τουρκικά σκάφη τόσο στην κυπριακή ΑΟΖ όσο και στο Αιγαίο Πέλαγος. Τονίστηκε επίσης η ανάγκη για άμεση οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, όπου αυτό δεν έχει γίνει ακόμη <sup>105</sup>.

<sup>103</sup> Konstantellos G., (2022), thesis “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”.

<sup>104</sup> Energypress.gr: (20-2-2022), «Οριμάζει» η κατασκευή της ηλεκτρικής διασύνδεσης Κύπρου – Κρήτης – Οι κινήσεις του ΑΔΜΗΕ», Προσβάσιμο στο: [«Οριμάζει» η κατασκευή της ηλεκτρικής ενέργειας διασύνδεσης Κύπρου-Κρήτης - Οι κινήσεις του ΑΔΜΗΕ \(energypress . gr\)](#)

<sup>105</sup> Avgi. gr : (2021) «Η Τριμερής Ελλάδας Κύπρου Αιγύπτου/ «Ασφαλώς και πρέπει να έχει συνέχεια» η συμφωνία με την Αίγυπτο». Προσβάσιμο στο : [Τριμερής Ελλάδας Κύπρου Αιγύπτου / «Ασφαλώς και πρέπει να έχει συνέχεια» η συμφωνία με την Αίγυπτο | Αυγή \( avgí . gr \)](#)



Ένας άλλος σημαντικός τομέας συνεργασίας μεταξύ των τριών χωρών, είναι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και ταυτόχρονα η αντιμετώπιση των προκλήσεων που δημιουργούν οι διάφορες εντάσεις, όπως η κατάσταση στο Αφγανιστάν, καθώς και η αντιμετώπιση ανθρωπιστικών κρίσεων λόγω μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών ή άλλων γεγονότων. Τονίστηκε επίσης η εργαλειοποίηση του ανθρώπινου πόνου, της μετανάστευσης και της προσφυγικής κρίσης ως κατάφωρη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η δυναμική της τριμερής συνεργασίας, εξελίσσεται συνεχώς και εμπλουτίζεται με νέες συνεργασίες ενισχύοντας τους δεσμούς μεταξύ των κρατών και προωθώντας συνεργασίες οι οποίες οδηγούν σε ανάπτυξη βασικών τομέων σε όλα τα επίπεδα. Δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη της οικονομίας, επενδύοντας στην ασφάλεια και στην σταθερότητα της ευρύτερης περιοχής ως μέσω επίτευξης των στόχων. Επίσης, μέσω της τριμερής συνεργασίας οι τρεις χώρες, Ελλάδα, Κύπρος και Αίγυπτος, υψώνουν το ανάστημά τους στην αναθεωρητική στάση της Τουρκίας θέτοντας βέτο σε κάθε παράνομη, επιθετική και προκλητική ενέργεια της Τουρκία, κάνοντας πράξη «την ισχύ εν τη ενώσει» στο πλαίσιο μίας ιδιαίτερα εξωστρεφής πολιτικής.

## Συμπεράσματα

Συμπερασματικά διαπιστώνουμε ότι στο ασταθές περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου, όπως έχει διαμορφωθεί και κατά τη διάρκεια του πολέμου στην Ουκρανία, έχει αναδειχτεί η ανάγκη για συνεχή και ευρεία ανάπτυξη διακρατικών συνεργασιών όπως αυτή μεταξύ της Αιγύπτου, της Κύπρου και της Ελλάδας.

Η απουσία ενός ισχυρού θεσμοθετημένου Περιφερειακού Οργάνου, που θα μπορεί να λειτουργεί ως εγγυητής για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των θεμάτων που επηρεάζουν την περιφερειακή ασφάλεια και σταθερότητα, δημιουργεί αίσθημα ανασφάλειας ιδίως στην παρούσα εμπόλεμη κατάσταση μεταξύ της Ουκρανίας με την Ρωσία. Παράλληλα, η επιθυμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Αμερικής για αποδυνάμωση της Ρωσίας, αν όχι καθολική της ήττα ενισχύει σημαντικά τα διλήμματα ασφαλείας στην ευρύτερη περιοχή αλλά και διεθνώς<sup>106</sup>.

Παράλληλα, τα τεράστια αποθέματα υδρογονανθράκων που φαίνεται ότι υπάρχουν στα ύδατα της Ανατολικής Μεσογείου, δημιουργούν νέες ευκαιρίες για ανάπτυξη αλλά και εξισορρόπηση του ιδιαίτερα τεταμένου συγκρουσιακού περιβάλλοντος. Τα εθνικά συμφέροντα των κρατών για ίσες ευκαιρίες ανάπτυξης σε όλους του τομείς, κυρίως της οικονομίας και λαμβάνοντας υπόψη ότι η μονομερή ανάληψη πρωτοβουλιών δεν έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα, αποτελεί την κινητήριο δύναμη για αναζήτηση των μέσων και των τρόπων συνεργασίας. Είναι γεγονός, ότι ένα εχθρικό και πολύπλοκο περιβάλλον, λειτουργεί ανασταλτικά για τη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών για ειρήνη, ευημερία, ανάπτυξη και σταθερότητα καθιστώντας τις διακρατικές συνεργασίες ως μονόδρομο.

Οι συνεργασίες μεταξύ των κρατών είναι μία πολιτική τακτική των χωρών προκειμένου να εξυπηρετήσουν σκοπούς συλλογικής άμυνας, οι οποίες έχουν και την απαραίτητη νομιμοποίηση, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, ενώ στο πλαίσιο αυτό δεν γίνονται αποδεκτές αντίστοιχες συμμαχίες ή συμφωνίες που το περιεχόμενό τους έχει επιθετικό χαρακτήρα<sup>107</sup>.

Όπως ήταν αναμενόμενο, η αναθεωρητική και επιθετική στάση της Τουρκίας, η οποία εκφράζεται με στρατηγικές προκλητικότητας στο Αιγαίο και στην Ανατολική

---

<sup>106</sup> Konstantellos G., (2022), thesis “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”.

<sup>107</sup> Λυγερός Ν., (2012). «5686- Άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (1945)» [Το Άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών \(1945\) - Opus of N. Lygeros](#)

Μεσόγειο δημιούργησε την ανάγκη για διακρατικές περιφερειακές συνεργασίες όπως η τριμερής συνεργασία μεταξύ Αιγύπτου – Κύπρου – Ελλάδας, αλλά επίσης και με το Ισραήλ.

Στο πλαίσιο των πολιτικών διακηρύξεων των κοινών θέσεων των κρατών σε γενικά ζητήματα, δίνεται μεγάλη έμφαση στην προσήλωσή τους στις αρχές του διεθνούς δικαίου και στα ιδανικά που κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Αυτή η εταιρική σχέση επικεντρώνεται στην προώθηση της ειρήνης, της σταθερότητας, της ασφάλειας και της ευημερίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Τα εμπλεκόμενα μέρη, δεσμεύονται να ενεργούν για την αποτελεσματική προώθηση των κοινών τους συμφερόντων. Επίσης, στη Διακήρυξη της Λευκωσίας, στο πλαίσιο της συμφωνίας των τριών χωρών, γίνεται ειδική αναφορά στην ενίσχυση της συνεργασίας κατά της τρομοκρατίας και για θέματα άμυνας και ασφάλειας, χωρίς όμως να γίνεται αναφορά στην ανάληψη συγκεκριμένων υποχρεώσεων σε περίπτωση εμπλοκής συμβαλλόμενου μέρους σε εμπόλεμη κατάσταση, γεγονός που δεν την ορίζει ως επίσημη συμμαχία<sup>108</sup>.

Ως εκ τούτου, έχει περιορισμένο αποτρεπτικό αποτέλεσμα, ειδικά προς την Τουρκία η οποία επιδεικτικά αγνοεί τις διατάξεις του Διεθνούς Δικαίου και του Δικαίου της Θάλασσας, εμμένοντας στις παράλογες και παράνομες διεκδικήσεις της στο περιβάλλον την Ανατολικής Μεσογείου και στο Αιγαίο.

Η πρόσφατη οριοθέτηση μεταξύ Ελλάδας – Αιγύπτου Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και θαλασσιών ζωνών θέτει νέες βάσεις για τη διακρατική συνεργασία και βάζει φρένο, από την μία πλευρά, στις προκλητικές επιδιώξεις της Τουρκίας, αλλά από την άλλη η εξαίρεση από την οριοθέτηση περιοχών νοτίως της Ρόδου, του Καστελλόριζου και της Κρήτης, υποδεικνύει την προσπάθεια της κυβέρνησης του Καΐρου να αποφύγει μία νέα αντιπαράθεση με την Τουρκία η οποία έχει ήδη σύναψη συμφωνία οριοθέτησης με την Λιβύη την οποία αμφότερες η Ελλάδα και η Αίγυπτος θεωρούν άκυρη<sup>109</sup>, απατώντας με την μεταξύ τους σύναψη

---

<sup>108</sup> Konstantellos G., thesis (2022), “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”.

<sup>109</sup> Μποτζίος Χρήστος, (2021), «Οι περιφερειακές συμμαχίες και το αίνιγμα «Αίγυπτος», Προσβάσιμο στο: [Οι περιφερειακές συμμαχίες και το αίνιγμα «Αίγυπτος» | ΤΟ ΠΑΡΟΝ \(paron.gr\)](https://www.paron.gr/analysis/2021/09/01/oi-periferiakes-symmachies-kai-to-ainigma-aiyptos/)



Αυτό εγείρει σημαντικά ζητήματα τα οποία την απομονώνουν, λαμβάνοντας υπόψη και τους εσωτερικούς παράγοντες σε επίπεδο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό. Το γεγονός αυτό την ωθεί στην άσκηση επιθετικής εξωτερικής πολιτικής, προκειμένου να αποσπάσει την προσοχή από τα εσωτερικά της προβλήματα, επηρεάζοντας όχι μόνο τη σχέση της με την Ελλάδα και άλλα περιφερειακά κράτη, αλλά και το ΝΑΤΟ<sup>112</sup>, ακολουθώντας κοινή γεωπολιτική στρατηγική με την Κίνα δεδομένου ότι τα γεωστρατηγικά παίγνια της Ανατολικής Μεσογείου ομοιάζουν κατά πολύ με αυτά του Δυτικού Ειρηνικού (Σινική θάλασσα)<sup>113</sup>.

Άλλωστε, το EastMed Forum, αλλά και άλλα αντίστοιχα έργα εξαιρούν την Τουρκία, ενώ, όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο Εκτελεστικός Διευθυντής του Hellenic American Leadership Council, κ. Εντο Ζεμενίδης στην εκπομπή ειδήσεων OPEN NEWS του OPEN TV «*Η Τουρκία βλέπει μια εικόνα με όλους αυτούς μαζί και μία άλλη εικόνα όπου ο Edrogan με τον Βλαντιμρ Πούτιν (Putin) και το Ιράν είναι πιασμένοι χέρι – χέρι*»<sup>114</sup>

Υπό αυτό το πρίσμα και ενώ η Ευρώπη αναζητά άμεσα λύση στο ενεργειακό πρόβλημά της, αξιώνει παράλληλα λύσεις ικανές να απομονώσουν την Ρωσία. Η προμήθεια φυσικού αερίου από έδαφος προσιτό και φιλικό στη Δύση δίνει ένα ισχυρό προβάδισμα στο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, ενισχύοντας την στρατηγική της σημασία ως λύση στο πρόβλημα. Ειδικότερα η μεταφορά φυσικού αερίου στην Ευρώπη, μπορεί να γίνει από τις εγκαταστάσεις υδροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) στην Αίγυπτο, οι οποίες μαζί με το Ισραήλ (κοίτασμα Λεβιάθαν) είναι σε θέση να προμηθεύουν μεγαλύτερες ποσότητες φυσικού αερίου, από τα υπάρχοντα κοιτάσματα, υπό την προϋπόθεση ότι η τρέχουσα κρίση στην Ουκρανία και οι επικρατούσες συνθήκες θα επιτρέψουν την άμεση έναρξη νέων έργων στην περιοχή. Αντίστοιχα, το κοίτασμα «Αφροδίτη» στην Κύπρο, καθώς και τα υπόλοιπα

---

<sup>112</sup> HellasJournal.gr, (4-9-2022), «Η απαράδεκτη συμπεριφορά της Τουρκίας ομοιάζει με αυτή της Κίνας, κατήγγειλε ο Ζεμενίδης: Δραματική αύξηση στις παραβιάσεις» Προσβάσιμο στο: [Η απαράδεκτη συμπεριφορά της Τουρκίας ομοιάζει με αυτή της Κίνας, κατήγγειλε ο Ζεμενίδης: Δραματική αύξηση στις παραβιάσεις | Hellasjournal.com](https://www.hellasjournal.com/2022/09/04/η-απαράδεκτη-συμπεριφορά-της-τουρκίας-ομοιάζει-με-αυτή-της-κίνας-κατήγγειλε-ο-ζεμενίδης-δραματική-αύξηση-στις-παραβιάσεις/)

<sup>113</sup> Defencepoint.gr, Καμενόπουλος Σωτήρης, (14-7-2016), «Ανησυχεί κανείς για ομοιότητες Σινικής και Ανατολικής Μεσογείου; Defencepoint.gr, Προσβάσιμο στο: [Ανησυχεί κανείς για ομοιότητες Σινικής και Ανατ. Μεσογείου; | Defence-point.gr](https://www.defencepoint.gr/2016/07/14/ανησυχεί-κανείς-για-ομοιότητες-σινικής-και-ανατολικής-μεσογείου/)

<sup>114</sup> HellasJournal.gr, (4-9-2022), «Η απαράδεκτη συμπεριφορά της Τουρκίας ομοιάζει με αυτή της Κίνας, κατήγγειλε ο Ζεμενίδης: Δραματική αύξηση στις παραβιάσεις» Προσβάσιμο στο: [Η απαράδεκτη συμπεριφορά της Τουρκίας ομοιάζει με αυτή της Κίνας, κατήγγειλε ο Ζεμενίδης: Δραματική αύξηση στις παραβιάσεις | Hellasjournal.com](https://www.hellasjournal.com/2022/09/04/η-απαράδεκτη-συμπεριφορά-της-τουρκίας-ομοιάζει-με-αυτή-της-κίνας-κατήγγειλε-ο-ζεμενίδης-δραματική-αύξηση-στις-παραβιάσεις/)

κοιτάσματα που έχουν ανακαλυφθεί, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν άμεσα, εάν δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες<sup>115</sup>.

Η Τουρκία, αντιλαμβάνεται ότι οι προσπάθειες για απομόνωσή της στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου εντείνονται. Παράλληλα γνωρίζει ότι τόσο η Αμερική όσο και η Ευρώπη, δεν είναι πρόθυμες να ανεχτούν οποιοδήποτε τετελεσμένο της Τουρκίας ή να υποκύψουν στις υπέρμετρες απαιτήσεις της όπως η Τουρκία θέλει να επιβάλει στην Ανατολική Μεσόγειο. Διαπιστώνει επίσης, ότι οι διακρατικές συνεργασίες συσπειρώνουν σημαντικά τις περιφερειακές χώρες, όπως συμβαίνει με τις τριμερές συνεργασίες Ελλάδας – Κύπρου και Αιγύπτου αλλά και τη συνεργασία με το Ισραήλ. Για το λόγο αυτό καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια να δημιουργήσει αναχώματα μεταξύ των χωρών, με στόχο να παρεμποδίσει περαιτέρω συνεργασίες. Η απομόνωση στην οποία έχει οδηγήσει η άσκηση σκληρής εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας, φαίνεται ότι την απομακρύνει από τον στόχο της δηλαδή από την διαμόρφωση των εξελίξεων στην Ανατολική Μεσόγειο προκειμένου να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο. Δεν είναι τυχαίες συνεπώς οι πρόσφατες προσπάθειες αगाστής προσέγγισης τόσο του Ισραήλ όσο και της Αιγύπτου για σύσφιξη των σχέσεων της Τουρκίας, με τις δύο χώρες, αναγνωρίζοντας ξεκάθαρα την γεωπολιτική και γεωοικονομική τους αξία ως σημαντικούς δρώντες στα ενεργειακά δρώμενα. Η Τουρκία προσπαθεί να επαναπροσδιορίσει τη θέση της στην Ανατολική Μεσόγειο θέλοντας να έχει σημαντικό μερίδιο στα ενεργειακά έργα φυσικού αερίου στην ευρύτερη περιοχή. Ας μην ξεχνάμε ότι η Τουρκία, το έτος 2016 δεν κατάφερε να υλοποιήσει το σχέδιο μεταφοράς ισραηλινού φυσικού αερίου στην Ευρώπη λόγω των τεταμένων σχέσεων της με το Ισραήλ, όπως επίσης το γεγονός ότι το Ισραήλ αποδέχτηκε την μεταφορά φυσικού αερίου στην Ευρώπη, μέσω του αγωγού East Med, από την Ελλάδα<sup>116</sup>.

Στο πλαίσιο των εξελίξεων της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, η Τουρκία εμφανίζεται ως μεσολαβητής, φέρνοντάς την στο προσκήνιο της διεθνούς σκηνής με θετικό αντίκτυπο στο «παιχνίδι των εντυπώσεων». Η Τουρκία αναγνωρίζει τα οφέλη

---

<sup>115</sup> Konstantellos G., (2022), thesis “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean” - αρχική πηγή Energypress.gr Προσβάσιμο στο : [Νέα πνοή για το φυσικό αέριο στην Ανατολική Μεσόγειο; \( Energypress . gr \)](#)

<sup>116</sup> pentapostagma.gr, Ναστος Παναγιώτης, (21-8-2022), «Γιατί δεν θα πετύχει η προσέγγιση Τουρκίας – Ισραήλ που επιχειρεί ο Ερντογάν», pentapostagma.gr, Προσβάσιμο στο: [Γιατί δεν θα πετύχει η προσέγγιση Τουρκίας-Ισραήλ που επιχειρεί ο Ερντογάν | Pentapostagma](#)

της συμμαχίας της με τη Δύση και επιλέγει στρατηγικές για την αποκλιμάκωση των περιφερειακών εντάσεων. Αντίστοιχα η Ευρώπη αναγνωρίζει τη σημασία της διατήρησης της Τουρκίας εντός της δυτικής επιρροής, αντισταθμίζοντας τα διλήμματα ασφαλείας που θα δημιουργήσει το αντίθετο <sup>117</sup>. Η λογική υπαγορεύει ότι η Δύση είναι το πιο ολοκληρωμένο και ασφαλές γεωπολιτικό πλαίσιο και επί του παρόντος κανένα άλλο αντίστοιχο γεωπολιτικό σύστημα δεν είναι ικανό να δώσει άμεσες και αποτελεσματικές λύσεις. Η ασφάλεια και η σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των στρατηγικών επιλογών, ενώ η διακρατική συνεργασία και αλληλεγγύη έχει αποδειχθεί ότι ενισχύουν την ανάπτυξη, η οποία είναι ίσως η πιο σημαντική κινητήρια δύναμη της σταθερότητας. Ωστόσο, το γεωπολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τα κράτη καλούνται να λάβουν αποφάσεις είναι εξαιρετικά ρευστό και εύθραυστο και φαίνεται πιθανό να παραμείνει έτσι για αρκετό καιρό ακόμη. Σε αυτό το πλαίσιο, η εστίαση στους στόχους και η συνεργασία για τη διασφάλιση διακρατικών συμφερόντων, ανάπτυξης και σταθερότητας είναι η μόνη επιλογή. Η Ελλάδα, η Κύπρος και η Αίγυπτος δημιουργούν έναν ισχυρό πυλώνα ασφαλείας και σταθερότητας, προχωρώντας σταθερά προς μια ισχυρή συνεργασία την οποία, όπως φαίνεται, δεν εγκαταλείπει το Ισραήλ, το οποίο εντάσσεται σε αυτή τη συνεργασία, δεδομένου ότι μαζί με την Ιορδανία και την Παλαιστίνη είναι μέλος της "Ανατολική Μεσόγειος Gas Forum". Ακόμη και αν δεν υλοποιηθεί το έργο του αγωγού φυσικού αερίου EastMed, η διασύνδεση ενός αγωγού μεταξύ Ισραήλ, Αιγύπτου και Ελλάδας μέσω Κύπρου φαίνεται ρεαλιστική. Το Ισραήλ παίζει σημαντικό ρόλο σε αυτή την περίπτωση, ενώ η Αίγυπτος είναι ένα ισχυρό διαπραγματευτικό χαρτί στη φαρέτρα της τριμερούς διακρατικής συνεργασίας <sup>118</sup>.

Η Ανατολική Μεσόγειος αναδεικνύεται σε ισχυρή περιφερειακή δύναμη, μαγνητίζοντας το διεθνές ενδιαφέρον για μια νέα «διαπραγμάτευση» διεθνών ισορροπιών δυνάμεων. Είναι γεγονός ότι ο πόλεμος στην Ουκρανία καθώς και όλες οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις σε παγκόσμιο επίπεδο δημιουργούν συνθήκες

---

<sup>117</sup> Moneyreview.gr: (2022) «Ο πόλεμος στην Ουκρανία βγάζει από την κατάψυξη των σχέσεων Μακρόν – Ερντογάν». Προσβάσιμο στο : [Ο πόλεμος στην Ουκρανία βγάζει από την κατάψυξη τις σχέσεις Μακρόν – Ερντογάν | Moneyreview.gr](#)

<sup>118</sup> Konstantellos G., (2022), thesis "The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean" αρχική αναφορά από ekathimerini.com: Παπαχελάς Α. (2022) , « Δύση ή Ανατολή;» Προσβάσιμο σε: [Δυτική ή Ανατολή; | eKathimerini.com](#)

αποδόμησης της παγκοσμιοποίησης, όπως την ξέραμε, λαμβάνοντας υπόψη τα όρια και τις αντοχές της Δύσης σε βασικούς κοινωνικο-οικονομικούς τομείς, με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε σε μικρότερους περιφερειακούς σχηματισμούς και διακρατικές συνεργασίες με γνώμονα τη γεωστρατηγική σημασία των δρώντων προκειμένου να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες των ανακατατάξεων και να διασφαλίσουν την σταθερότητα και την ασφάλεια εντός του περιφερειακού τους υποσυστήματος αλλά και διεθνώς<sup>119</sup>.

---

<sup>119</sup> euro2day.gr, Ρομπόλη Σ. και Μπέτση Β., (16-12-2022), «Γεωπολιτική και πληθωρισμός μεταμορφώνουν την παγκοσμιοποίηση», euro2day.gr, Προσβάσιμο στο: [Γεωπολιτική και πληθωρισμός μεταμορφώνουν την παγκοσμιοποίηση \(euro2day.gr\)](https://euro2day.gr/2022/12/16/γεωπολιτική-και-πληθωρισμός-μεταμορφώνουν-την-παγκοσμιοποίηση/)



## Προτάσεις

Ο συνεχιζόμενος πόλεμος στην Ουκρανία έχει επιφέρει ένα σημαντικό πλήγμα στο γόητρο αλλά και τη συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης με παγκόσμιες προεκτάσεις, αναθεωρώντας την μέχρι πρότινος ενεργειακή ευρωπαϊκή πολιτική και θέτοντας τα εθνικά συμφέροντα πρώτα στην πολιτική ατζέντα και αυξάνοντας τα διλήμματα ασφαλείας. Πλέον η ενεργειακή ασφάλεια στην Ευρώπη, απειλείται άμεσα και οι λύσεις φαίνεται πως έχουν ήδη αργήσει πολύ. Η ενεργειακή κρίση έχει ήδη επιφέρει μία μεγάλη οικονομική και συνεπώς κοινωνική κρίση, ενισχύοντας παράλληλα τις ενεργειακές ανησυχίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και της Βορειοατλαντικής συμμαχίας. Όπως είναι αναμενόμενο το υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, ως σημαντικός ενεργειακός παράγοντας δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστο από τις εξελίξεις. Οι αντιδράσεις της Δύσης στη ρωσική εισβολή δημιουργούν και νέα διλήμματα ασφαλείας, τα οποία όπως είναι αναμενόμενο, οδηγούν σε επαναπροσδιορισμό των στρατηγικών επιλογών των περιφερειακών κρατών.

Για τους λόγους αυτούς, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι αποφάσεις είναι κυρίως πολιτικές και δεδομένου ότι έχει αποδειχθεί ότι η δύναμη ισχύος των κρατών μέσω των διακρατικών συνεργασιών και της «ισχύς εν τη ενώσει» μπορεί να αποτελέσει αποτρεπτικό παράγοντα προς κάθε εχθρική συμπεριφορά αλλά και την από κοινού αποτελεσματικότερης και αποδοτικότερης αξιοποίησης των διαθέσιμων πόρων με στόχο την ασφάλεια, τη σταθερότητα, την ανάπτυξη και την ευημερία, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας προτείνουμε:

A) τη συνεχή και αναλυτική διερεύνηση όλων στρατηγικών επιλογών, οι οποίες θα πρέπει να βασίζονται στην καλή γνώση των συνθηκών που επικρατούν στο περιφερειακό υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου,

B) τη συνεχή ανάλυση των ευκαιριών και των απειλών όπως αυτές διαμορφώνονται,

Γ) τη συνεχή διεύρυνση της συνεργασίας των τριών χωρών Ελλάδα, Κύπρου και Αιγύπτου και σε άλλους τομείς προς εξυπηρέτηση κοινών εθνικών συμφερόντων, της διπλωματικής επίλυσης περιφερειακών ζητημάτων και της ειρηνικής συνύπαρξης στο όνομα της ανάπτυξης και αντιμετώπισης της οικονομικής και ενεργειακής κρίσης που μαστίζει τις χώρες διεθνώς

Δ) την υιοθέτηση ώριμων προτάσεις και έργων,

E) τη σωστή προετοιμασία και

Στ) τη συνεχή διερεύνηση των προθέσεων των περιφερειακών δρώντων, αλλά και των μεγάλων δυνάμεων και κατά πόσο αυτές συγκλίνουν προς επίλυση των κρίσιμων ζητημάτων.

Επίσης, ακριβώς επειδή η Ρωσία δεν δείχνει να υπαναχωρεί και εμμένει στην επιθετική της στάση απέναντι στην Ουκρανία αλλά και στην Δύση, πιέζοντας πλέον χρονικά την λήψη αποφάσεων για τη αποτελεσματική αντιμετώπιση των αναδυόμενων κρίσιμων ζητημάτων, θα πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη και να εξετάσουμε, κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων:

Α) τα όρια και τις αντοχές της Ρωσίας δεδομένου ότι διαθέτει τεράστιο απόθεμα πυρηνικών όπλων έτοιμα προς χρήση, σύμφωνα πάντα με τον Ρώσο Υπουργό Άμυνας Σεργκέι Σοϊγκού, ο οποίος δήλωσε πρόσφατα ότι «η Ρωσία θα δώσει ιδιαίτερη προσοχή στην κατασκευή υποδομών για τις πυρηνικές της δυνάμεις το 2023»<sup>120</sup>.

Β) την ενίσχυση της τριμερούς διακρατικής συνεργασίας Ελλάδας – Κύπρου – Αιγύπτου από την Ευρώπη και τις ΗΠΑ και την παροχή εγγυήσεων για την άμεση υλοποίηση έργων προκειμένου να επιτευχθεί η ενεργειακή ανεξάρτηση της Ευρώπης από την Ρωσία και να περιοριστεί η πίεση που ασκεί η τελευταία διεθνώς.

Γ) τη συνεχή διερεύνηση εναλλακτικών λύσεων προς επίλυση των κρίσιμων ζητημάτων με παράλληλη ανάπτυξη και νέων διακρατικών συνεργασιών.

Αντίστοιχη προσοχή θα πρέπει να δοθεί και στην αναθεωρητική στάση της Τουρκίας η οποία, πιεζόμενη και από τα εσωτερικά της ζητήματα, είναι ιδιαίτερα επιθετική υπονομεύοντας κάθε προσπάθεια συνεργασίας μεταξύ των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου, σε μία προσπάθεια αποσταθεροποίησης του ευρύτερου περιβάλλοντος προς όφελός της. Η Ευρώπη αλλά και τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου θεωρούμε ότι οφείλουν:

Α) να διερευνήσουν τους τρόπους παρεμπόδισης της προσπάθειας που καταβάλει η Τουρκία προς αυτή την κατεύθυνση λαμβάνοντας όμως υπόψη τις συνέπειες μιας καθολικής περιθωριοποίησής της καθώς παραμένει ένας ισχυρός περιφερειακός δρώντας αλλά και μέλος του ΝΑΤΟ.

Β) να διαμορφώσουμε μία ισχυρή κοινή ευρωπαϊκή αλλά και περιφερειακή εξωτερική πολιτική αξιολογώντας αντικειμενικά τη στάση της Ρωσίας αλλά κυρίως τη θέση της Τουρκίας και του ρόλου που διαδραματίζει σε ένα τόσο γρήγορα

---

<sup>120</sup> Skai.gr, 30-11-2022, «Σοϊγκού: Το 2023 η κατασκευή νέων υποδομών για πυρηνικά όπλα στη Ρωσία», ΚΟΣΜΟΣ, Προσβάσιμο στο: [Μόσχα: Στην κατασκευή υποδομών πυρηνικών όπλων θα επικεντρωθεί το 2023 | ΣΚΑΪ \(skai.gr\)](https://www.skai.gr/2022/11/30/souyko-to-2023-etai-kataskyfi-newn-upodomon-ya-pyrhnikaka-opla-sti-rosia/)

μεταβαλλόμενο γεωπολιτικό περιβάλλον για την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και του υποσυστήματος της Ανατολικής Μεσογείου, λαμβάνοντας υπόψη ότι αποτελεί ενεργό κράτος – μέλος του ΝΑΤΟ, ενός Οργανισμού που οφείλει να διασφαλίσει την ειρηνική συμβίωση των μελών του αλλά και την σταθερότητα.

Διαπιστώνοντας την ανάγκη για ειρήνη, ασφάλεια και σταθερότητα τόσο εντός της περιφέρειας της Ανατολικής Μεσογείου όσο και διεθνώς, κρίνουμε επίσης ως επιβεβλημένη την δημιουργία ισχυρών και θεσμοθετημένων Διεθνών Οργανισμών ικανών να επεμβαίνουν και να επιλύουν προβλήματα και διαφορές, στο πλαίσιο πάντα των αρχών του Διεθνούς Δικαίου οι οποίες θα πρέπει να εφαρμόζονται και να τηρούνται καθολικά.

## Επίλογος

Θα ήθελα να κλείσω με ένα απόφθεγμα του Κινέζου στρατηγού και φιλοσόφου Σουν Τζου: «Φτιάξε μια χρυσή γέφυρα για να μπορέσει να περάσει ο εχθρός σου υποχωρώντας»<sup>121</sup>

Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου ήταν ανέκαθεν αρένα συγκρούσεων, διεκδικήσεων, απειλών και αντικρουόμενων συμφερόντων. Η ανακάλυψη των υδρογονανθράκων άνοιξε ένα νέο κεφάλαιο για διακρατικές συνεργασίες στην Ανατολική Μεσόγειο με τις ευλογίες της Αμερικής αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης που επενδύουν στην Ανατολική Μεσόγειο για ενεργειακή αυτονομία.

Όπως αναλύσαμε και στην παρούσα μελέτη, το διεθνές σύστημα λειτουργεί μέσω των διεθνών σχέσεων και βασίζεται στην διατήρηση ή μη των ισορροπιών ισχύος. Οποιαδήποτε μεταβολή μπορεί να δημιουργήσει σειρά αλληπάλληλων εξελίξεων και γεγονότων. Για το λόγο αυτό, όπως ήδη αναφέραμε, οι διακρατικές συνεργασίες μπορούν να διασφαλίσουν την σταθερότητα και την ασφάλεια σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό οφείλουμε να εξετάζουμε πάντα τα όρια των αντιπάλων μας και το ύψος της διακινδύνευσης σε περίπτωση που αυτός βρεθεί εγκλωβισμένος και απειληθεί με τον οποιοδήποτε τρόπο, η εθνική του κυριαρχία, το κύρος του, η αξιοπιστία του και θέση του στη διεθνή σκηνή. Τα παραδείγματα από τον Α' και Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είναι σχετικά πρόσφατα και μας διδάσκουν ότι όταν ο αντίπαλος χάνει τα πάντα, μπορεί να γίνει ιδιαίτερα επικίνδυνος ξεπερνώντας τα όρια του.

Στο πλαίσιο αυτό, η ανάπτυξη συνεργασιών στο περιφερειακό σύστημα της Ανατολικής Μεσογείου θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη, ότι οι αποκλεισμοί κρατών και κυρίως ισχυρών, με στόχο την καθολική περιθωριοποίηση τους μπορεί να εξυπηρετεί κάποια από τα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων αλλά μπορεί παράλληλα να οδηγήσει σε καταστροφικά σενάρια για την ευρύτερη περιφέρεια. Περισσότερο από ποτέ στην παρούσα χρονική στιγμή που μια φαινομενικά «τακτοποιημένη Ευρωπαϊκή Ένωση» φαίνεται ιδιαίτερα αδύναμη να στηρίξει την ενωσιακή της ικανότητα, σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής αλλά και διαμόρφωσης ενιαίας πολιτικής, ενώ οι Μεγάλες Δυνάμεις παραμένουν σταθερά ισχυροί διαμορφωτές των εξελίξεων.

---

<sup>121</sup>Sun tzu «Art of War» Προσβάσιμο στο : [The Art of War by Sun Tzu - Chapter 3.18: Attack by Stratagem \(suntzusaid.com\)](http://The Art of War by Sun Tzu - Chapter 3.18: Attack by Stratagem (suntzusaid.com))

Σε αυτό το πλαίσιο, η τριμερής συνεργασία Ελλάδας, Κύπρου και Αιγύπτου οφείλει να λάβει σοβαρά υπόψη τις συνθήκες όπως αυτές εξελίσσονται και τον ρόλο που δύναται να διαδραματίσει κάθε δρώντας στο διεθνές σύστημα. Επίσης, θα ήταν χρήσιμο να αναρωτηθούμε, εάν ο Ψυχρός Πόλεμος έχει τελειώσει ή αν απλά έχει αλλάξει η σύνθεση των «στρατοπέδων» και στο μέλλον έρθουμε αντιμέτωποι με μία πιθανή στενή συνεργασία μεταξύ Κίνας, Τουρκίας και Ρωσίας απέναντι στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ με σημαντικές επιπτώσεις στις ισορροπίες ισχύος της περιφέρειας της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και διεθνώς.

## Πηγές – Βιβλιογραφία

### Άρθρα

1. Avgi.gr : (2021) «Η Τριμελής Ελλάδαδας Κύπρου Αιγύπτου/ «Ασφαλώς και πρέπει να έχει συνέχεια» η συμφωνία με την Αίγυπτο». Προσβάσιμο στο : [Τριμελής Ελλάδαδας Κύπρου Αιγύπτου / «Ασφαλώς και πρέπει να έχει συνέχεια» η συμφωνία με την Αίγυπτο | Αυγή \( avgι . gr \)](#)
2. Capital.gr, Λίτσας Σ , (2018), «Μια νέα ελληνοτουρκική κρίση σε ένα νέο στρατηγικό περιβάλλον : Mind the Big Picture» Capital.gr. Προσβάσιμο στο: <https://www.capital.gr/me-aropsi/3273620 /μια-μεα-ελληνοτουρκικη-κριση-σε-ενα-νεο-στρατηγικο-περιβαλλον-μυαλο-η-μεγαλη-εικονα>
3. Defence-point.gr: (2017) « Ο Σίσι εγκαινίασε τη μεγαλύτερη στρατιωτική βάση στη Μέση Ανατολή ». Προσβάσιμο στο : [Ο Σίσι εγκαινίασε τη μεγαλύτερη στρατιωτική βάση στη Μέση Ανατολή | Defence-point.gr](#)
4. Defencepoint.gr, Καμενόπουλος Σωτήρης, (14-7-2016), «Ανησυχεί κανείς για ομοιότητες Σινικής και Ανατολικής Μεσογείου; Defencepoint.gr, Προσβάσιμο στο: [Ανησυχεί κανείς για ομοιότητες Σινικής και Ανατ. Μεσογείου; | Defence-point.gr](#)
5. Dw.com (2020), «Η Αίγυπτος υπερέχει στρατιωτικά της Τουρκίας». Προσβάσιμο στο : [Η Αίγυπτος υπερέχει στρατιωτικά της Τουρκίας | Πολιτική | DW | 11.02.2020](#)
6. Efsyn.gr, Κεφαλά Β, (2020), «Η Τουρκία ως περιφερειακός ταραξίας. Η Εφημερίδα των Συντακτών. - Πρόσβαση στο: [https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/233720\\_i-toyrkia-os-perifereiakos-taraxias](https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/233720_i-toyrkia-os-perifereiakos-taraxias)
7. Ethnos.gr (2021) «Η ΠΑ : Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ εξειδικεύει τις κυρώσεις CAATSA κατά Τουρκίας για τους S-400”, Προσβάσιμο στο: [ΗΠΑ : Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ εξειδικεύει τις κυρώσεις CAATSA κατά Τουρκίας για τους S-400 | Έθνος \(ethnos.gr\)](#)

8. Euro2day.gr, (27-12-2022), «Αίγυπτος: Νέος διαγωνισμός για έρευνες υδρογονανθράκων στη Μεσόγειο», [Αίγυπτος: Νέος διαγωνισμός για έρευνες υδρογονανθράκων στη Μεσόγειο \(euro2day.gr\)](#)
9. euro2day.gr, Ρομπόλη Σ. και Μπέτση Β., (16-12-2022), «Γεωπολιτική και πληθωρισμός μεταμορφώνουν την παγκοσμιοποίηση», euro2day.gr, Προσβάσιμο στο: [Γεωπολιτική και πληθωρισμός μεταμορφώνουν την παγκοσμιοποίηση \(euro2day.gr\)](#)
10. Energypress.gr: (20-2-2022), «Ωριμάζει» η κατασκευή της ηλεκτρικής διασύνδεσης Κύπρου – Κρήτης – Οι κινήσεις του ΑΔΜΗΕ», Προσβάσιμο στο: [«Ωριμάζει» η κατασκευή της ηλεκτρικής ενέργειας διασύνδεσης Κύπρου-Κρήτης - Οι κινήσεις του ΑΔΜΗΕ \( energypress . gr \)](#)
11. Energypress.gr: Τσάφος Ν. (2022), «Νέα πνοή για το φυσικό αέριο στην Ανατολική Μεσόγειο» Προσβάσιμο στο : [Νέα πνοή για το φυσικό αέριο στην Ανατολική Μεσόγειο; \(energypress.gr\)](#)
12. Energypress.gr, (2021), «Έντονο ενδιαφέρον από Αίγυπτο για την ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας – Κύπρου». Προσβάσιμο στο : [Έντονο ενδιαφέρον από Αίγυπτο για την ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας-Κύπρου \( energypress.gr \)](#)
13. ekathimerini.com: Nedos V., Souliotis Y. (2021) «Είναι οι φιλοδοξίες της Τουρκίας για την πυρηνική ενέργεια απειλή για την περιφερειακή ασφάλεια;» - Προσβάσιμο στο: [Είναι οι φιλοδοξίες της Τουρκίας για την πυρηνική ενέργεια απειλή για την περιφερειακή ασφάλεια; | eKathimerini.com](#)
14. HellasJournal, (4-9-2022), «Η απαράδεκτη συμπεριφορά της Τουρκίας ομοιάζει με αυτή της Κίνας, κατήγγειλε ο Ζεμενίδης: Δραματική αύξηση στις παραβιάσεις» Προσβάσιμο στο: [Η απαράδεκτη συμπεριφορά της Τουρκίας ομοιάζει με αυτή της Κίνας, κατήγγειλε ο Ζεμενίδης: Δραματική αύξηση στις παραβιάσεις | Hellasjournal.com](#)
15. In.gr, 17-10-2022, «Η Τουρκία ως εναλλακτικό ενεργειακό κέντρο: Ο Πούτιν επιχειρεί νέο ρήγμα στο ΝΑΤΟ», [Η Τουρκία ως εναλλακτικό ενεργειακό κέντρο: Ο Πούτιν επιχειρεί νέο ρήγμα στο ΝΑΤΟ | in.gr](#)

16. in.gr, Κολώνας Χ., (27-11-2021), «Ελλάδα – Αίγυπτος – Η ενεργειακή συμμαχία επεκτείνεται και στο φυσικό αέριο, [Ελλάδα – Αίγυπτος - Η ενεργειακή συμμαχία επεκτείνεται και στο φυσικό αέριο | in.gr](#)
17. in.gr (2021), «Δένδιας στη Λίβυα ΥΠΕΞ – Άκυρο, ανυπόστατο και παράνομο το «τουρκο-λιβυκό» μνημόνιο» Προσβάσιμο στο: [Δένδιας στη Λίβυα ΥΠΕΞ - Άκυρο, ανυπόστατο και παράνομο το «τουρκο-λιβυκό» μνημόνιο»](#)
18. In.gr, (2019), «East Med: Ο αγωγός με την τεράστια γεωπολιτική και ενεργειακή σημασία» Προσβάσιμο σε : [East Med : Ο αγωγός με την τεράστια γεωπολιτική και ενεργειακή σημασία | in.gr](#)
19. iefimerida.gr, (20-4-2022), «Η εξάρτηση της Ε.Ε. από την Κίνα – Πως η Ευρώπη δεν θα πάθει αυτά που έπαθε με τη Ρωσία», [Η εξάρτηση της ΕΕ από την Κίνα -Πώς η Ευρώπη δεν θα πάθει αυτά που έπαθε με τη Ρωσία - iefimerida.gr](#)
20. Kathimerini.gr, Μπενχολτ Κατριν, (3-12-2022), «Σκιώδες γερμανικό ίδρυμα βοήθησε να ολοκληρωθεί ο Nord Stream2», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, [Σκιώδες γερμανικό ίδρυμα βοήθησε να ολοκληρωθεί ο Nord Stream 2 | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#)
21. kathimerini.gr, Λιάγγου Χρ., 21-12-2022, «Φυσικό αέριο: Νέο κοίτασμα στην Κύπρο αλλάζει τα δεδομένα», kathimerini.gr, Προσβάσιμο στο: [Φυσικό αέριο: Νέο κοίτασμα στην Κύπρο αλλάζει τα δεδομένα | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#)
22. Kathimerini.gr: (2021), «Κύπρος: Μελέτη για τη μεταφορά φυσικού αερίου στην Αίγυπτο από το κοίτασμα «Αφροδίτη» Προσβάσιμο στο : [Κύπρος: Μελέτη για τη μεταφορά φυσικού αερίου στην Αίγυπτο από το κοινό «Αφροδίτη» | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \( kathimerini.gr \)](#)
23. Kathimerini.gr, Ντόκος Α., (2017), « Διεθνής εικόνα κράτη και συντελεστής ισχύος » ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. Προσβάσιμο στο: <https://www.Καθημερινή.gr/γνώμη/912013/διεθνής-εικόνα-κρατών-και-συντελεστής-ίσχυος/>



24. Moneyreview.gr, (2022) «Ο πόλεμος στην Ουκρανία βγάζει από την κατάψυξη των σχέσεων Μακρόν – Ερντογάν ». Προσβάσιμο στο : [Ο πόλεμος στην Ουκρανία βγάζει από την κατάψυξη τις σχέσεις Μακρόν – Ερντογάν | Moneyreview.gr](#)
25. Newsbreak.gr, (22-11-2022), «Υπεγράφη η συμφωνία Ελλάδας – Αιγύπτου που βάζει «φρένο» στην Τουρκία» Προσβάσιμο στο: [Υπεγράφη η συμφωνία Ελλάδας-Αιγύπτου που βάζει «φρένο» στην Τουρκία \(newsbreak.gr\)](#)
26. Newshub.gr, (2021), «Σούδα: Μετατρέπεται σε στρατιωτικό κόμβο – Ενισχύεται ο στρατηγικός ρόλος της Κρήτης». Προσβάσιμο στο : [Σούδα : Μετατρέπεται σε στρατιωτικό κόμβο - Ενισχύεται ο στρατηγικός ρόλος της Κρήτης - Newshub.gr](#)
27. Naftemporiki.gr, Φωκιανός Γ. (2019) «Ρωσία – Τουρκία: Από το ναδίρ στη συγγνώμη Ερντογάν και στα deal δισεκατομμυρίων». Προσβάσιμο στο : [Ρωσία - Τουρκία: Από το ναδίρ στη συγγνώμη Ερντογάν και στα deal δισεκατομμυρίων \( naftemporiki . gr \)](#)
28. Nemesishd.gr, (2009), «ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΗΑΕ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ: Σημαντικές προσφορές στην περιοχή». Προσβάσιμο στο : [ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΗΑΕ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ: Σημαντικές εξελίξεις στην περιοχή - NEMESIS HD](#)
29. neakriti.gr, Σαχίνης Γ. (30-11-2022), «Ο πόλεμος στην Ουκρανία, οι παίχτες ισχύος και οι προεκτάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο», Προσβάσιμο στο: [Κωνσταντίνος Λουκόπουλος: Ο πόλεμος στην Ουκρανία, οι παίχτες ισχύος και οι προεκτάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο - Γιώργος Σαχίνης - Νέα Κρήτη \(neakriti.gr\)](#)
30. Paron.gr, Μποτζίος Χρήστος, 2021, «Οι περιφερειακές συμμαχίες και το αίνιγμα «Αίγυπτος», Προσβάσιμο στο: [Οι περιφερειακές συμμαχίες και το αίνιγμα «Αίγυπτος» | ΤΟ ΠΑΡΟΝ \(paron.gr\)](#)
31. pagenews.gr, Σταυρουλάκης Μ., (17-12-2022), «Αίγυπτος: Η αναβάθμιση μιας περιφερειακής χώρας», pagenews.gr, [Αίγυπτος: Η αναβάθμιση μιας περιφερειακής χώρας | Ειδήσεις | Pagenews.gr](#)

32. [pentapostagma.gr](http://pentapostagma.gr), Νάστος Π. (2022), Μέση Ανατολή: «Πολύφερνη νύφη ο Λίβανος! Η Αίγυπτος θα εξάγει φυσικό αέριο έως τα τέλη Φεβρουαρίου – Συνέπειες για την Ελλάδα και την ΑΟΖ της»,. – Προσβάσιμο στο : [Πολύφερνη νύφη ο Λίβανος! Η Αίγυπτος θα εξάγει φυσικό αέριο έως τα τέλη Φεβρουαρίου- Συνέπειες για την Ελλάδα και την ΑΟΖ της | Pentapostagma](#)
33. [pentapostagma.gr](http://pentapostagma.gr), Νάστος Παναγιώτης, (21-8-2022), «Γιατί δεν θα πετύχει η προσέγγιση Τουρκίας – Ισραήλ που επιχειρεί ο Ερντογάν», [pentapostagma.gr](http://pentapostagma.gr), [Γιατί δεν θα πετύχει η προσέγγιση Τουρκίας-Ισραήλ που επιχειρεί ο Ερντογάν | Pentapostagma](#)
34. [Pentapostagma.gr](http://Pentapostagma.gr), (4-9-2022), «Μας φτάνει; Ποσο φυσικό αέριο υπάρχει τελικά στην Ανατολική Μεσόγειο;», Ενέργεια, Προσβάσιμο στο: [Μας φτάνει; Πόσο φυσικό αέριο υπάρχει τελικά στην Ανατολική Μεσόγειο; | Pentapostagma](#).
35. [Pentapostagma.gr](http://Pentapostagma.gr), (19-12-2022), «Ναυτικές ασκήσεις Αιγύπτου – Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο με αποδέκτη την κατάσταση στη Λιβύη» Ναυτικές ασκήσεις Αιγύπτου-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο με αποδέκτη την κατάσταση στη Λιβύη | [Pentapostagma](http://Pentapostagma)
36. [Protothema.gr](http://Protothema.gr), 11-12-2022, «Πούτιν – Ερντογάν: Συζήτησαν για την Τουρκία ως ενεργειακό κόμβο και την «εκκαθάριση» της Βόρειας Συρίας», [Πούτιν - Ερντογάν: Συζήτησαν για την Τουρκία ως ενεργειακό κόμβο και την «εκκαθάριση» της Βόρειας Συρίας \(protothema.gr\)](#)
37. [Protothema.gr](http://Protothema.gr), (2021) « Παυλόπουλος : Η ΑΟΖ Ελλάδας και Κύπρου είναι και ΑΟΖ της ίδιας της που Ενωσης ». – Προσβάσιμο στο: Παυλόπουλος : [Η ΑΟΖ της Ελλάδας και της Κύπρου είναι επίσης ΑΟΖ της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης \( protothema.gr \)](#)
38. [Protionline.gr](http://Protionline.gr), (16-11-2022), «Τριμερής συνάντηση Ελλάδας – Κυπρου – Αιγύπτου», Προσβάσιμο στο: Τριμερής συνάντηση Ελλάδας - Κύπρου - Αιγύπτου - [protionline.gr](http://protionline.gr)
39. Thetoc Team, (28-11-2022), “Ξεπαγώνει η σχέση Τουρκίας – Αιγύπτου; “Παράθυρο» για διορισμό τούρκου πρέσβη», THETOC [Ξεπαγώνει η σχέση Τουρκίας - Αιγύπτου; "Παράθυρο" για διορισμό τούρκου... | Διεθνή Ειδήσεις \(thetoc.gr\)](#)

40. tovima.gr, Φωτάκη Αλεξάνδρα, (29-11-2022), «Οι σχέσεις Αθήνας – Καΐρου αποδεικνύονται πολύ ισχυρές ακόμα και για τον Ερντογάν», [Η προσπάθεια εργαλειοποίησης της Αιγύπτου από τον Ερντογάν – Με «όπλο» μία χειραγία - Ειδήσεις - νέα - Το Βήμα Online \(tovima.gr\)](#)
41. Saidel Nicholas, 16-9-2022, «Η Ανατολική Μεσόγειος απαιτεί πιο δυναμική αμερικανική στρατηγική», [Η Ανατολική Μεσόγειος απαιτεί πιο δυναμική αμερικανική στρατηγική | Ανιχνεύσεις \(anixneuseis.gr\)](#)
42. Skaí.gr, (30-11-2022), «Σοϊγκού: Το 2023 η κατασκευή νέων υποδομών για πυρηνικά όπλα στη Ρωσία», ΚΟΣΜΟΣ, Προσβάσιμο στο: [Μόσχα: Στην κατασκευή υποδομών πυρηνικών όπλων θα επικεντρωθεί το 2023 | ΣΚΑΪ \(skai.gr\)](#)

## **Βιβλία**

### **Ελληνικά**

1. Ήφαιστος Π, (2003), « Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και το Εξωτερικό », Γ ' Έκδοση , Εκδόσεις : Ποιότητα
2. Παπαφλωράτος Ι . (2020), « Το Συριακό Ζήτημα (2011-2020) , Εκδόσεις : ΛΕΙΜΩΝ
3. Πλατιάς Α., (1995), « Το Νέο Διεθνές Σύστημα : Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων», Εκδόσεις : Παπαζήση
4. Νταβούτογλου Α, (2010), (μετάφραση Νικόλαος Ραπτόπουλος) «Το στρατηγικό βάθος: Η διεθνής θέση της Τουρκίας», Εκδόσεις: Ποιότητα

### **Ξενόγλωσσα**

1. Edward Luttwak, (2000), Turbo Capitalism: Winners and Losers in the Global Economy (HarperCollins), ειδικότερα το Κεφάλαιο 7

## Επιστημονικός Μελέτες , Εκθέσεις, Διπλωματικές εργασίες, διατριβές

1. Αλιγιζάκης , Α. (2015), «Ενεργειακά Δίκτυα και Διεθνείς Σχέσεις: Ενέργεια: Δίκτυα και Υποδομές» Αθήνα: Νομικής Βιβλιοθήκης. Προσβάσιμο στο: [Energeiaka-diktya-kai-diethneis-sxeseis.pdf \(auth.gr\)](http://energeiaka-diktya-kai-diethneis-sxeseis.pdf)
2. Γρηγοριάδης, (2014) «Ενεργειακές ανακαλύψεις στην Ανατολική Μεσόγειο: Σύγκρουση ή Συνεργασία;» Προσβάσιμο στο : [MEPArticleFinalDraft-Grigoriadis.pdf](http://MEPArticleFinalDraft-Grigoriadis.pdf)
3. Κοψαχείλης, Β. (2015), «Περίπλοκες Συμμαχίες στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο , Ευκαιρίες αλλά και στρατηγικά κενά στην προσέγγιση Ελλάδας και Κύπρου με Αίγυπτο και Ισραήλ », Foreign Affairs the Hellenic Edition, 19 Μαρτίου . Προσβάσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/70233/basilis-kopsaxeilis/periplokes-symmaxies-stin-notioanatoliki-mesogeio>
4. Λοβέρδου –Τυπάλδου Ε (2015), «Ενεργειακή Πολιτική της Ε.Ε. έναντι των γειτόνων της στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και στο Μεσόγειο»
5. Λιανός Δ., (2017), Διπλωματική Εργασία : « Τα Κοιτάσματα Φυσικού Αερίου της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και ο Ρόλος του Αγωγού EastMed », Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Σχολή Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργών , Τομέας μεταλλευτικής , Εργαστήριο Εφαρμοσμένης Γεωφυσικής
6. Μάζης , Ι . & Σγούγος , Γ . (2020), « Γεωπολιτική Ανάλυση στο Ενεργειακό Σύμπλοκο της Ανατολικής Μεσογείου » Εκδόσεις : Λειμών. Προσβάσιμο στο : [energeiako\\_symploko.indd \( uoa.gr \)](http://energeiako_symploko.indd)
7. Μπαμπανάσης Σ, Πλατιάς Α., Σεϊμένης Ι. (2019), «Οι Γεωστρατηγικές Αλλαγές στο Μεσόγειο και οι Επιπτώσεις τους», Εκδόσεις Παπαζήση . Προσβάσιμο στο: [ΟΙ ΓΕΩΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ - Δωρεάν λήψη PDF \(docplayer.gr\)](http://OI_GEOWSTRATHIPIKES_ALLAGES_STH_MEZOGEIO_KAI_OI_EPIPTΩSEIS_TOYΣ)
8. Νικολάου , Κ . (2016), «Γεωπολιτική των Υδρογονανθράκων : οι αξιολογηθεί της Ελλάδας και της Κύπρου » Προσβάσιμο στο: <https://www.blod.gr/lectures/geopolitiki-ton-ydrogonanthrakon-oi-periptoseis-tis-elladas-kai-tis-kyprou>

9. Ντόκος Θ, (2011) «Ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο: το γεωπολιτικό «τετράγωνο» Ελλάδας – Κύπρου – Ισραήλ – Τουρκίας», Κείμενο Εργασίας Νο 23/2011 : ΕΛΙΑΜΕΠ. Προσβάσιμο στο : [Ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο: Το γεωπολιτικό “Τετράγωνο” Ελλάδας – Κύπρου – Ισραήλ – Τουρκίας : ΕΛΙΑΜΕΠ \(eliamep.gr\)](#)
10. Πλατιάς Α ., (2012), κεφάλαιο « Γεωπολιτική , Γεωοικονομία και Διεθνής Ανταγωνισμός » στον Τιμητικό τόμο Ομότιμου καθηγητή Σωτηρίου Καρβούνη Πανεπιστήμιο Πειραιώς , Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων , σελ . 618. Πρόσβαση στο: [\(PDF\) Γεωπολιτική , Γεωοικονομία και Διεθνής Ανταγωνισμός | Αθανάσιος Πλατιάς - Academia.edu](#)
11. Σταμπούλης Π , (2015), « Η Γεωπολιτική της Αιγύπτου και τα Ελληνικά Συμφέροντα στην Ανατολική Μεσόγειο », Διπλωματική Εργασία CEDS Προσβάσιμο στο : [\(6\) Η Γεωπολιτική της Αιγύπτου και τα Ελληνικά Συμφέροντα στην Ανατολική Μεσόγειο | Περικλής Stampoulis \(Περικλής Σταμπούλης \) - Academia.edu](#)
12. Τριανταφύλλου Δ., (2017), «Επανεξετάζοντας την Ανατολική Μεσόγειο» ΕΛΙΑΜΕΠ. Προσβάσιμο στο: [Επανεξετάζοντας την Ανατολική Μεσόγειο » : ΕΛΙΑΜΕΠ \(eliamep.gr\)](#)

### **Ξενόγλωσσα**

1. Baconi T. (2017) "Pipelines and Pipedreams: How the EU can support a regional gas hub in the Eastern Mediterranean." Προσβάσιμο στο : [Pipelines and Pipedreams: How the EU can support a regional gas hub in the Eastern Mediterranean – European Council on Foreign Relations \(ecfr.eu\)](#)
2. Cropsey , S (2015) «USA policy and the strategic relationship of Greece, Cyprus and Israel – power shifts in the eastern mediterranean” Hudson org. Προσβάσιμο στο [https://www.hudson.org/content/researchattachments/attachment/1459/\\_03\\_us\\_policyandthe\\_strategic\\_relationshipof\\_greece\\_cyprusand\\_israel\\_power\\_shift\\_inthe\\_eastern\\_mediterranean.pdf](https://www.hudson.org/content/researchattachments/attachment/1459/_03_us_policyandthe_strategic_relationshipof_greece_cyprusand_israel_power_shift_inthe_eastern_mediterranean.pdf)

3. Konstantellos G., (2022), thesis “The Geostrategic Importance of Trilateral Cooperation between Cyprus, Egypt and Greece and the Ways of Establish a Robust Pillar of Stability in the Eastern Mediterranean”,
4. Mazis I.T., Sotiropoulos I.P., Regional Science Inquiry, Vol VIII Special Issue 2016, “The role of energy as a geopolitical factor for the consolidation of Greek – Israeli relations”, ( Προσβάσιμος στο :[http://www.rsijournal.gr/APOPA/Ιούνιος\\_2016/2.3.pdf](http://www.rsijournal.gr/APOPA/Ιούνιος_2016/2.3.pdf)),
5. Petros Petrikkos, (2019), «Energy and security in the Eastern Mediterranean», [Energy and security in the Eastern Mediterranean | Global Risk Insights](#)
6. Ratner , M. (2016) «Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean, Congressional Research Service» Προσβάσιμο στη διεύθυνση: <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R44591.pdf>
7. Shama , N. (2019), «Between alliance and Entente: The Egypt – Greek – Cypriot Partnership . Στο Τζιάρρας Ζ. (Επιμ.), «The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security». Κέντρο Κύπρου PRIO. Προσβάσιμο στο: [The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security – Peace Research Institute Oslo \(prio.org\)](#)
8. Tziambiris, A. (2019). «The New Eastern Mediterranean: Theory, Politics and States in a Volatile» Era. Πηδών. Σελ.1-30. Προσβάσιμο σε: [The New Eastern Mediterranean as a Regional Subsystem | SpringerLink](#)
9. Tziarras Z , (2021), «The Stakes for Greece and Cyprus in The Eastern Mediterranean. Στο Talbot V. (Επιμ.), « The scramble for the Eastern Mediterranean Energy and Geopolitics. ISPI. Ledizioni Ledipublishing . Προσβάσιμο σε: [\(6\) The Stakes for Greece and Cyprus in the East Mediterranean | Ζήνωνας Τζιαράς - Academia.edu](#)
10. Tziarras Z., (2019), «The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security» , PRIO Cyprus Center. Προσβάσιμο στο : [The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security - Peace Research Institute Oslo \(prio.org\)](#)
11. Tziarras Z., (2016), «Israel – Cyprus – Greece: a “Comfortable” Quasi – Alliance” Accessible at [Israel\\_Cyprus\\_Greece\\_a\\_Comfortable\\_Quasi\(1\).pdf](#)

12. Zbytniewska Karolina, (8-10-2022), “China aims to be the green transformation leader. Russia aims to be the rogue green disruptor. In Europe up to the task?”, EURACTIV.pl, [China aims to be the green transformation leader. Russia aims to be the rogue green disruptor. Is Europe up to the task? \[INTERVIEW\] – EURACTIV.pl](#)

#### Διαδικτυακές πηγές

1. Λυγερός Ν., (2012). «5686- Άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (1945)» [Το Άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών \(1945\) - Opus of N. Lygeros](#)
2. Ελληνική Κυβέρνηση: (2015) “Athens International Conference on Religious and Cultural pluralism and Peaceful Coexistence in the Middle East” Πρόσβαση στο: [Athens International Conference on “Religious and Cultural Pluralism and Peaceful Coexistence in the Middle East | Ελληνική Κυβέρνηση](#)
3. Υπουργείο Εξωτερικών (2018), « Ροή Αμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Τουρκία » Πρόσβαση στο: [ΑΞΕ και ΤΟΥΡΚΙΑ tr.pdf \(mfa.gr\)](#)
4. Davutoglu A, (2008), Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007. Insight Turkey, τομ. 10, n.1, <https://www.insightturkey.com/articles/turkeys-foreign-policy-vision-an-assessment-of-2007>
5. Υπουργείο Ενέργειας Εμπορίου και Βιομηχανίας, Υπηρεσία Υδρογονανθράκων , Πρόσβαση στο: [Τμήματα & Υπηρεσίες, Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας \(meci.gov.cy\)](#)
6. Υπουργείο Εξωτερικών (2016), «1<sup>ο</sup> Συνέδριο Ρόδου για την Ασφάλεια και τη Σταθερότητα Ρόδου» [1ο Συνέδριο Ρόδου για την Ασφάλεια και τη Σταθερότητα Ρόδου Ελληνική Κυβέρνηση](#)
7. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, East Mediterranean gas Forum – EMGF Πρόσβαση στο: [Φόρουμ Φυσικού Αερίου της ανατολικής Μεσογείου \(«East Mediterranean Gas Forum – EMGF»\) - \(ypen.gov.gr\)](#)
8. Sun tzu Προσβάσιμο στο: [The Art of War by Sun Tzu - Κεφάλαιο 3.18: Attack by Stratagem \(suntzusaid.com\)](#)

9. Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Η Υπηρεσία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Ελλάδα: Προσβάσιμο σε: [1 στους 113 ανθρώπους που αναγκάστηκαν να ξεριζωθούν: ο υψηλότερος αριθμός εκτοπισμού που έχει καταγραφεί ποτέ - Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες Ελλάδα](#)



## Έντυπο Ελέγχου Λογοκλοπής



### Digital Receipt

This receipt acknowledges that Turnitin received your paper. Below you will find the receipt information regarding your submission.

Submission Author	Γρηγόριος Κωνσταντέλλος
Turnitin Paper ID (Ref. ID)	1987090745
Submission Title	Κωνσταντέλλος Γ., Διπλωματική Εργασία Μεταπτυχιακού
Assignment Title	Έλεγχος Διπλωματικής
Submission Date	07/01/23, 00:47

Print

View Digital Receipt	<u>Κωνσταντέλλος</u> <u>Γ., Διπλωματική</u> <u>Εργασία</u> <u>Μεταπτυχιακού</u>	1987090745	7/01/23, 00:47	10%	Submit Paper	
----------------------	--	------------	----------------	-----	--------------	--

**Αριθμός Λέξεων: 15.422**